

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ DEĞER
İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Müşerref AYTEKİN

İZMİR-2015

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ DEĞER
İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

MÜŞERREF AYTEKİN

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA**

İZMİR-2015

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitim Anabilim Dalı Türkçe Öğretimi Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Üye :Yrd. Doç. Dr. Ömer İNCE

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zülfikar BAYRAKTAR

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26.28.1.2015

Prof. Dr. Ali Günay BALIM
Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06/08/2015

Müşerref AYTEKİN

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10087592
Yazar Adı / Soyadı	MÜŞERREF ÇELİK
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 15014454060
Telefon	5349786779
E-Posta	muserrefaytekin@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi
Tezin Tercümesi	Examination of Secondary School Turkish Course Books in Terms of Value Transmission
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2015
Sayfa	165
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. NEVİN AKKAYA 12628747502
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezinin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

10.09.2015

İmza:

ÖNSÖZ

Ortaokul Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi adlı çalışmamızda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde hangi değerlerin yer aldığı ve bu değerlerin nasıl iletildiği belirlenmiştir. Bulgular içerik analizine bağlı tarama modeliyle belirlenerek başlıklar altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: giriş, ilgili yayın ve araştırmalar, yöntem, bulgular ve yorumlar ve sonuç bölümleridir. Önemli bir eğitim aracı olan ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi değer eğitimi açısından oldukça önemlidir. Değer iletiminin örtük bir şekilde gerçekleştirildiği Türkçe dersindeki metinler değer iletimi açısından önemli bir işleve sahiptir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç Türkçe dersinde ders materyali olan Türkçe ders kitaplarının ilettikleri değerlerin tespit edilmesidir.

Yapılan çalışmalar da göstermektedir ki değer eğitimi gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Gelişen ve değişen dünya düzeninde değerlerinin farkında olan ve değerlerine sahip çıkan bireylerin yetişmesi oldukça önemlidir. Türkçe dersi değer iletimin yapıldığı bir derstir. Türkçe dersinde değer iletimi metinler aracılığıyla yapılmakta ve bu metinlerin ilettiği değerlerin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmanın değer aktarımı ve değer eğitimi alanında yapılacak çalışmalara bir katkı sağlayacağını umut ediyoruz.

Araştırmam boyunca benden desteğini esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA'ya, uzakta olsa bile her zaman yanı başımdaymış gibi hissettiğim, daima motivasyonumu arttıran canım kardeşim Muazzez DUMANLI'ya, yardımlarını ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen arkadaşım Özgür İNNALI'ya, sevgilerini her zaman kalbimde hissettiğim, bana kol kanat geren, daima bana güvenip her zaman bana destek olan anneme ve babama, gösterdiğim çabaya ve emeğe saygı duyan, her zaman yanımda olan eşim Ömer ÇELİK'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Amaç ve Önem.....	1
Problem Cümlesi.....	2
Alt Problemler.....	2
Sayıtlılar.....	3
Sınırlılıklar.....	3
Tanımlar.....	3

BÖLÜM II

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1.Değer Kavramı.....	6
2.2.Değerlerin Özellikleri.....	11
2.3.Değerlerin Sınıflandırılması.....	12
2.4.Değerler Eğitimi.....	19

2.4.1. Ailede Değer Eğitimi.....	23
2.4.2. Okulda Değer Eğitimi.....	24
2.4.3. Ülkemizde Değer Eğitimi.....	27
2.4.4. Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	30
2.5. Geçmişten Günümüze Türkçe Eğitim Programları.....	32
2.6. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler.....	34
2.7. Değerler Eğitimi ve Örtük Program.....	39
2.8. Ders Kitapları.....	40
2.9. Türkçe Ders Kitabı ve Değerler.....	44
2.10. Metinler Aracılığıyla Değer İletimi.....	46
2.11. İlgili Çalışmalar.....	48
2.11.1. Konuyla İlgili Tezler.....	48
2.11.2. Konuyla İlgili Makaleler.....	54

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	61
3.1.Araştırma Modeli.....	61
3.2.Evren ve Örneklem.....	61
3.3.Veritoplama Araçları.....	62
3.4.VeritÇözümleme Teknikleri.....	63

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	65
-------------------------------------	-----------

4.1.Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular.....	65
4.1.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç.....	65
4.1.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı.....	67
4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık.....	69
4.1.4. Dördüncü Probleme Ait Bulgular: Uyarılım.....	71
4.1.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular: Öz yönelim.....	72
4.1.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik.....	74
4.1.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik.....	74
4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik.....	76
4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma.....	76
4.1.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik.....	77
4.2.Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular.....	81
4.2.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç.....	81
4.2.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı.....	82
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık.....	83
4.2.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım.....	85
4.2.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular :Öz yönelim.....	85
4.2.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik.....	86
4.2.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik.....	87
4.2.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik.....	87
4.2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma.....	88
4.2.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik.....	89
4.3.Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular.....	91
4.3.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç.....	91
4.3.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı.....	93
4.3.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık.....	94
4.3.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım.....	95
4.3.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular :Öz yönelim.....	95
4.3.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik.....	96
4.3.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik.....	97

4.3.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik.....	98
4.3.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma.....	100
4.3.10. Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik.....	101
4.4.Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular.....	105
4.4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç.....	105
4.4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı.....	106
4.4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık.....	107
4.4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım.....	108
4.4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular :Öz yönelim.....	109
4.4.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik.....	110
4.4.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik.....	110
4.4.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik.....	111
4.4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma.....	112
4.4.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik.....	113

BÖLÜM V

5.SONUÇ.....	115
---------------------	------------

KAYNAKLAR.....	125
-----------------------	------------

EKLER.....	145
-------------------	------------

Ek 1. Konuyla İlgili Tezler.....	145
----------------------------------	-----

Ek 2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında İncelenen Metinler ve Yazarları.....	151
--	-----

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1.M.Rokeach'ın Değer Sınıflandırması (1973).....	13
Tablo 2.Schwartz'ın Değer Sınıflaması.....	15
Tablo 3.Nelson' a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	17
Tablo 4.Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	18
Tablo 5. Temalar ve İçerik zellikleri.....	33
Tablo 6.Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı.....	78
Tablo 7.Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı.....	89
Tablo 8.Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı.....	102
Tablo 9.Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı.....	113

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ DEĞER İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin giderek arttığı günümüz toplumunda insani değerler giderek azalmaktadır. Akılcılığa önem verirken sevgi, saygı, hoşgörü, çalışkanlık, dürüstlük gibi değerleri yitirmeyen bireylerin yetişmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük bir önem arz etmektedir. Bireysel ve toplumsal açıdan gelişimin sağlanabilmesi için kültürel ve evrensel değerlere verilen önemin artması gerekmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez birer parçası olan ders kitapları değer iletimi konusunda önemli bir yere sahiptir. Ders kitaplarında yer alan ve Türkçe'nin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulmuş olan edebi eserler yoluyla milli ve evrensel değerlerin kazanılması sağlanmaktadır.

Değer iletiminde önemli bir işleve sahip olan okulun, öğretim programının, örtük programın ve programın yansımaları olan ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Buna dayanarak Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesinin bireysel ve toplumsal gelişim açısından önemini belirlemek gerekmektedir.

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarının değerler iletimi açısından incelemesi yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ders kitaplarının seçilmesinin sebebi ülke genelinde birçok okulda bu kitapların kullanılması ve Türkçe ders kitaplarının öğretim materyali olmasının yanında değer iletimini sağlayan önemli kaynaklardan olmasıdır.

Çalışmada Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hazırlanmış ders kitaplarındaki metinler Schwartz' ın Değerler sınıflandırmasına göre incelenmiştir. Metinler doküman analizi ve betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma beş bölümden

oluşmaktadır. Bu bölümler; giriş, ilgili yayın ve araştırmalar, yöntem, bulgular ve yorumlar ve sonuç bölümüdür.

Anahtar Sözcükler: Milli Eēitim Bakanlıēı, Türkçe ders kitabı, örtük program, deēer, deēer iletimi.

ABSTRACT

EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL TURKISH COURSE BOOKS IN TERMS OF VALUE TRANSMISSION

In today's society, scientific and technological advances have been increasing but humanitarian values are gradually decreasing. Growing individuals who not only consider rationalism, but also don't lose values like love, respect, tolerance, diligence and honesty is both individually and socially important. In order to have individual social advances, cultural global values should be given more importance.

Essential part of education progress, textbooks, have an important role in value transmission. National and global values are gained by literary works, which have been generated thanks to textbooks and Turkish vocabulary wealth.

It is thought that the school, the curriculum, the implicit program and the reflection of the program, textbooks, which have an important function in value transmission, should be reviewed in terms of value transmission. As a result of this, the importance of reviewing Turkish textbooks in terms of individual and social advance should be determined.

In this study, Turkish textbooks of the subsidiary secondary schools of the Ministry of Education were reviewed in terms of value transmission. The textbooks of the Ministry of Education were chosen because they are used in many schools throughout the country, and they are the materials of the Turkish education, as well as important source for value transmission.

In the study, the texts in the textbooks of the Ministry of Education were reviewed according to the classification of values by Schwartz. Document analysis and description analysis methods were applied while reviewing the texts. The study is consisted of five chapters. These chapters are introduction, relevant publications and researches, method, remarks and conclusion.

Keywords: Ministry of Education, Turkish textbook, implicit program, value, value transmission.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın yapılmasına duyulan ihtiyacın belirtildiği “problem durumu”, araştırmada ulaşılmak istenen başlıca “amaçlar”, “araştırmanın önemi”, “problem cümlesi”, “alt problemler”, “sayıtlılar”, “sınırlılıklar”, “tanımlar” yer almaktadır.

Toplumsal gelişmelerin hız kazandığı dünyamızda değerlerin kazandırılması önemli sorunlarımızdan biri olmuştur. Değerler ilk önce ailede kazanılmaya başlar. Aileyi, okul izler. Çocuğun en büyük sosyal alanlarından biri olan okulda kazanacağı değerler büyük bir önem arz etmektedir. Okulda değerler birçok yöntemle öğrencilere kazandırılmaktadır. Türkçe ders kitapları da değerlerin kazandırılmasında etkin bir rol oynamaktadır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla değer iletimi gerçekleşmekte bu metinler aracılığıyla milli ve evrensel değerler iletilir.

Problem Durumu

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı ortaokul Türkçe ders kitaplarının ilettiği değerler konusu incelenmiştir.

Amaç ve Önem

Bu araştırmanın temel amacı Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitaplarının ilettiği değerlerin belirlenmesi ve bu değerlerin değer eğitimindeki öneminin saptanmasıdır.

Türkçe dersi öğretim programında değerlerle ilgili doğrudan kazanımlar olmadığı için değer iletimi metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinler değer iletimi açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmada değer iletiminde önemli bir işleve sahip olan okulun, öğretim programının, örtük programın ve programın yansımaları olan ders kitaplarının değer iletimi açısından incelenmesi ve buna bağlı olarak bireysel ve toplumsal gelişim açısından Türkçe ders kitaplarının değerleri iletmeye durumu belirlenmeye çalışılmaktadır.

Problem Cümlesi

Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler hangi değerleri iletmekte ve bu değerler metinlerde nasıl işlenmektedir?

Alt Problemler

Milli Eğitim Bakanlığı ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde Schwartz Değerler Sınıflandırmasına göre,

- a. **güç**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- b. **başarı**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- c. **hazcılık**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- d. **uyarılım**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- e. **öz yönelim**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- f. **evrenselcilik**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- g. **iyilikseverlik**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- h. **geleneksellik**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- i. **uyuma**, değerleri nasıl işlenmektedir?
- j. **güvenlik** değerleri nasıl işlenmektedir?

Sayıtlar

1. Dünya alan yazında pek çok ülkede geçerliliği kabul edilen Schwartz'ın değer sınıflandırması Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitaplarının çözümlenmesinde kullanılabilecek geçerli bir sınıflandırmadır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2014 yılında okullarda okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamındaki dört Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinler ve bilgilendirici metinler incelenmiştir.

Tanımlar

Değer: İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995: 83). Değerler konusunda son yıllarda önemli çalışmalar yapmakta olan Shalom Schwartz (1999) değeri, “*genellikle davranışların/eylemlerin seçilmesine, olayların ve insanların değerlendirilmesine, davranışların/eylemlerin açıklanmasına yardımcı olan sosyal bir aktör*” olarak nitelendirmekte ve “*insanlara yaşamlarında değişken önemlilik içerisinde yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden arzu edilebilir amaçlar*” olarak tanımlamaktadır (Schwartz, 1999: 24–25).

Değerler Psikolojisi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış olan Erol Güngör değeri, “*bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç*” şeklinde tanımlamaktadır (Güngör, 2000: 27).

Değerleri birbirinden ayıran içeriğin, değerlerin ifade ettiği motivasyonel amaç tipleri olduğunu ifade eden Schwartz, değer tiplerinin üç evrensel gereksinimden kaynaklandığını varsaymaktadır. Bu temel varsayımları,

- 1) Bireyin organizmasının biyolojik kaynaklı temel gereksinimleri,
- 2) Bireyler arasında düzenli/başarılı sosyal etkileşim gereksinimleri,
- 3) Toplumlardan ve grupların devamlılık ve refahını sağlayan sosyal gereksinimleri olarak ifade etmiştir (Roccas ve diğerleri., 2002: 790).

Sagiv ve Schwartz'a (2000: 179) göre değerler güç, başarı, hazcılık, harekete geçirme, kendi kendini yönlendirme, evrenselcilik, bağlılık, gelenek, uygunluk ve güvenlidir. Değerlerin açıklamaları ise aşağıdaki gibidir:

1) Güç (*Power*): Sosyal Statü ve Prestij, İnsanlar ve Kaynaklar Üzerine Hâkimiyet Kurma (Sosyal Güç, Otorite ve Refah ve Sosyal Kabul)

2) Başarı (*Achievement*): Sosyal Standartlara Göre Yeterliliği Gösteren Kişisel Başarı (Başarılı, Hırslı, Kabiliyetli, Etkili) Entelektüel ve Öz Saygısı Olan

3) Hazcılık (*Hedonism*): Mutluluk ve Hislere Ait Memnuniyet, Haz (Zevk, Eğlenceli Hayat)

4) Harekete Geçirme (*Stimulation*): Heyecan, Yenilik ve Yaşamdaki Sorunlar

5) Kendi Kendini Yönlendirme (*Self-Direction*): Bağımsız Düşünen ve Kendi Davranışını Seçen, Açıklayan Kişi (Özgürlük, Bağımsız, Meraklı, Kendi Amaçlarını Belirleyen ve Özsaygısı Olan)

6) Evrensellik (*Universalism*): Bütün İnsanları ve Doğayı Korumak, İnsanları Anlamak ve Hoşgörülü Olmak (Açık Fikirli, Bilgelik, Sosyal Adalet, Eşitlik, Dünya Barışı, Dünya Güzelliği, Doğa ile Bütünleşme, Çevreyi Koruma)

7) Bağlılık (*Benevolence*): Yakın Olan İnsanların Refahını Arttırmak ve Korumak (Yardımsever, Dürüst, Merhametli, Vefalı ve Sorumlu)

8) Gelenek (*Tradition*): Geleneksel Kültür ya da Dinin Bireylere Sunduğu Gelenekler ve Düşüncelerin Kabul Edilmesi, Saygı Duyulması ve İtaat Edilmesi (Alçak Gönüllü, Dindar, Samimi, Geleneklerine Saygı, Kaderine Rızalı Olmak)

9) Uygunluk (*Conformity*): Başkalarına Zarar Verebilecek Davranış ve Etkilerden veya Sosyal Beklentilerin, Normların İhlal Edilmesinden Kaçınmak (Nezakət, İtaatkâr, Kendi Kendini Disipline Eden, Yaşlılara ve Büyüklere Saygı)

10) Güvenlik (*Security*): Toplumun, İlişkilerin ve Kişiliğin Güvenliği, Uyumluluğu ve Kararlılığı (Aile Güvenliği, Ulusal Güvenlik, Sosyal Güven)

BÖLÜM II

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer Kavramı

Değerler, uzun yıllardır sosyolojiden felsefeye, antropolojiden psikolojiye kadar birçok alanın çalışma konusu olmuştur. Son yıllarda da eğitimin öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını dile getirmektedir. Bireylerin davranışlarının dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirildiği de kabul edilen bir gerçek durumuna gelmiştir (Özgüven, 1994: 349).

Değer; arzu edilen, ihtiyaç duyulan şeye karşı beslenen amaçtır. Değerleri işlevi, insanın aklını müspet yönde, iyilikler yönünde kullanılmasını sağlamaktır. Bu bakımdan değerler, insan davranışına ölçü getirdiği gibi sınır da getirir (Özen, 2012: 169).

Felsefi bir kavram olarak değer sözlükte; 1- Kişinin, isteyen, gereksinme duyan, erek koyan bir varlık olarak, nesne ile bağlantısında beliren şey olarak tanımlanır. İnsanların gereksinme, duyma biçimi ve istemelerinin türlü türlü oluşu, değerlemeleri de çoğalttığından sayısız değer türleriyle karşılaşılır. Ayrıca, birine yüksek bir değer olarak görünen bir şey, bir başkasına değeri az ya da değersiz görünebilir. 2- Her türlü deneysel yaşantının dışında, insanın isteme, duyma ve eğilimlerinden bağımsız olan, kendi başına var olan, “kendinde değer” i kabul eden felsefe görüşüne göre, aralarında bir aşama düzeni olan bu değerler bir “değerler alanı” kurarlar. Max Scheler ve Nicolai Hartmann bu görüşü savunurlar (Özen, 2012: 174).

Sokrates, doğruluk, adalet, cesaret, cömertlik vb. değerler hakkında insanlar arasında bir görüş birliği olduğuna inanıyordu. Bu tür kavramlar ya da değerler hakkında insanlar başta farklı şeyler dile getirseler de, Sokratik yöntemle bu kavramlar sorgulandığında, onların benzer, hatta aynı şeyleri dile getirdikleri anlaşılabacaktır. Ona göre, örneğin adalet diye, doğruluk diye bir şey vardır ve bunlar, insanların duygu ve eğilimlerinden bağımsız olarak ne ise, o olarak vardır. Başta farklı düşünseler bile, planlı bir soruşturma sonucunda birçok kişi aynı görüşü ifade edecektir. Dolayısıyla değerler, Sokrates'e göre nesnel bir varlığa sahiptir (Özen, 2012: 179).

Değerler, “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak ifade edilebilir (Özden, 1998: 167).

Değerler, toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır. Değerler ve normlar, kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır (Tural, 1992: 29).

Bireyin, dolayısıyla toplumların beklentileri sahip olduğu değerlerle yönlendirilmektedir. Bu nedenle toplumun değer sisteminin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Özellikle çocuklarda geçmişe kıyasla okul ve aile dışında televizyon, görsel basın, internet gibi birden fazla faktörün de değer kazandırmada etkili hale gelmiş olması, toplumun değer sisteminin devamlılığını etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuklardaki değerlerin gelişiminin rastlantılara veya kontrol dışı mekanizmalara bırakılmaması ve dünyadaki gelişmelerin de iyi izlenmesi gerekmektedir (Gömlüksiz, 2007: 729).

Değerlerle ilgili tartışmalar, değerlerin; tanımı, kaynağı, relativ mi yoksa mutlak mı oldukları, önem sırası, kim tarafından ve nasıl korunması gerektiği, birey ve toplum yaşamı için önemi ve nihayetinde bireylere değerlerin öğretilmesi, benimsetilmesi ve içselleştirmeleri amacıyla izlenecek doğru metodun ne olduğu vb. konularda devam etmektedir (Yazıcı, 2013: 1493).

Felsefede, değerler konusunda yapılan en önemli tartışmalarda cevabı aranan soru, değerler relativ midir, mutlak mıdır? sorusudur. Değerlerin değişmediğini savunan görüşlere karşılık, değerlerin relativliğini savunan görüşlere göre, “mademki farklı toplumlar ve çağlar aynı ‘değer’den başka başka şeyler anlıyor veya aynı ‘şeye’ bazen ‘iyi’ deyip herkesçe yapılmasını bekliyor, bazen da ‘kötü’ deyip yasaklıyor, değişmez bir değer yoktur (Kuçuradi, 1971: 19).

Değer; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetlerdir (Çelikkaya, 1996: 168).

İnsanoğlu, varoluşundan itibaren kendisi için bir düzen arayışında olup etrafında gerçekleşmekte olan olayları anlamak için de bir takım değerler sistemine ihtiyaç duymuştur. İnsanların, yalnız başına yaşamaktan ziyade diğer bireylerle birlikte yaşama eğilimi zaman içerisinde toplumların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Toplum olarak bir arada yaşayabilmek için o toplumu oluşturan bireyler arasında uyulması gereken bir takım kurallar dizgesinin oluşturulması, zaman içerisinde doğal olarak zaruri bir hal almıştır. İnsanların toplum içerisindeki yaşamını düzene sokan ve bireyleri belli kurallar doğrultusunda davranmaya zorlayan bu toplumsal kurallar dizgesi, toplumsal değerlerin önemine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda toplumsal olması yönüyle insana ait olgusal nitelikli bir kavram olan değer için, ancak bu olgusal özelliğinden hareketle bir belirlemede bulunulabilir. Bu bakımdan değer, insan davranışlarına yön veren ve

insanları harekete geçiren bir öz nitelik olarak ifade edilebilir. Daha özel olarak değer, insani deneyimlerin mümkün bütün içeriklerini belirleyen, oldukça yoğun insansı bir özelliğe sahiptir (Topkaya, 2013: 34).

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem, 1994: 99).

Değer kavramı Latince kökenli valare sözcüğünden türemiş, kıymetli olmak, güçlü olmak anlamlarında bir sözcüktür. Her türlü amaç ve hedefler; ilgi ve çıkarlar, tutkular, idealler; her türlü güç ve iktidar etkenleri ün ve şan hırsı, övme ve yerme, saygı ve saygısızlık, inanma ve inanmama, sözünde durma veya durmama, dürüst olma ya da olmama, sevgi ve nefret gibi (maddî- manevî, olumlu- olumsuz her türlü, benimsenen ve insan hayatında etkin olan) şeylerdir (Mengüşoğlu, 1983: 204).

Milli Eğitim Bakanlığı müfredat programlarında değerleri, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlandığı görülmektedir (MEB, 2006: 31).

Schwartz ve Bilsky, çeşitli kuramcıların değerle ilgili görüşlerini değerlendirerek ortak bir zemin oluşturmaya çalışmışlardır. Farklı kuramcıların üzerinde uzlaştıkları değer tanımlarından hareketle özelliklerini şöyle belirtmektedir: (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60).

-Değerler inançlar olarak sadece fikir niteliği taşımazlar, duygularla da bağlantılıdır, değerler etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

-Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaca ulaşmada yararlandığı davranışlarla ilişkilidirler.

-Değerler; davranışların, insanların ve olayların seçilmesi, değiştirilmesi ve yönlendirilmesinde standartlar olarak işlev görürler.

-Değerler, eylem ve durumların üzerindedirler.

-Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Dolayısıyla bireyler ve kültürler sergiledikleri değer önceliklerine göre betimlenirler.

Her toplumun kendine has değerleri vardır. Bu değerler milletin karakterini oluşturur. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler, ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003: 56).

Genel olarak değerlendirilecek olursa değerler hem kişilerin hem de toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarının kaynağıdır. Kişilerin bireysel olarak olay ve durumlara yönelik yaklaşımlarında, kişiler arası ilişkileri düzenleyip, karar verme, seçme, değerlendirme süreçlerinde ölçüt oluştururlar. Bu yönleriyle değerler bireylerin hayatında düzenleyici ve yönlendirici işlevlere sahip güçlü bir olgudur (Demir ve Özdemir, 2013: 59).

Değer kavramı, son yıllarda karşımıza sıkça çıkmaktadır. Karşımıza bu kadar sık çıkması değerlerin günümüzde çok fazla önemsendiği anlamına gelmediği gibi tam tersi aslında bu değerlere ne kadar ihtiyaç duyulduğu anlamı çıkartılabilir (Tahiroğlu ve diğer., 2010: 235).

Değerler kavramı, son birkaç yılın en gözde kavramlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağımızda değerlerin bu kadar vurgulanıyor olduğuna bakarak bunların ne kadar önemsendiğini, bu konuda artık ne kadar ileri bir noktada bulunduğumuzu düşünmemiz acele ve yüzeysel verilmiş bir hüküm olur. Günümüzde değerlere bu denli

vurgu yapılması aslında değerlere verilen değer artması değil, değerlere duyulan ihtiyacın artması olarak yorumlanabilir (Arslan ve Yaşar, 2007: 10-11).

2.2. Değerlerin Özellikleri

Değer kavramı, hemen hemen bütün bilim dallarında konu edilmektedir. Başlangıçta felsefe bilimi içinde incelenen ve ahlak kuralları ile bağlantısı kurulan değer kavramı, günümüzde daha çok psikoloji, sosyoloji, işletme, tıp, eğitim vb. bilimlerin ilgi alanına da girmiştir (Baloğlu ve Balgalmış, 2005: 21).

Değerler, bilgi, duygu ve davranış boyutları ile bir bütünlük sergilemektedir. Toplumlar ve bireyler farklı değerlere sahip olmalarına rağmen değerler yapı, mantık ve işlev bakımından aynı özellikleri içermektedir (Yeşil ve Aydın, 2007: 80).

İnsanların ahlaki özünde oluşan değerlerin bazıları evrenseldir. Yani bu değerler bir toplum için değil tüm toplumlar için önemlidir. Adalet, eşitlik, özgürlük, insana saygı, dürüstlük, çalışkanlık vb. tüm insanlar için aynı değere ve öneme sahiptir. Bu nedenle evrensel değerlerin insanlar tarafından korunması ve yaşama geçirilmesi yönünde sorumlulukları vardır (Doğan, 2001: 231).

Değerlerin sahip olduğu özellikler şunlardır (MEB, 2005: 87):

- Toplum ve bireyler tarafından benimsenir ve bütünleştiricidir.
- Toplumun ve bireylerin menfaatine yönelik inanılan ölçütlerdir.
- Bilinç, duygu ve heyecanları içeren yargılardır.
- Bireyin bilincinde olan ve davranışı yönlendirendir.
- Değerler normu içermektedir.

Değerlerin önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roldedir (MEB, 2006: 54).

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyip yaşamın içinde kazanılmasıdır. Birey, ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecektir değerleri yaşarken kazanır. Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mal ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim sorunudur. Buna kısaca değerler eğitimi denilmektedir (Yeşil, 2002: 71).

Değerlerin anlaşılabilmesi, temel özelliklerinin bilinmesine bağlıdır. Değerlerin belli başlı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- 1)Değerler değer yargılarının/değer hükümlerinin etkisi altındadırlar.
- 2)Değerler, davranışların kaynaklarıdır.
- 3)Değerler göreceli/izafidirler. Herhangi bir grubun/topluluğun sahiplendiği ideallerdirler. Bu özelliği nedeniyle değerler, sürekli bir topluluğa özgüdürler. Bununla beraber belirli bir zaman aralığına göre kabul gören/benimsenen özelliktedirler.
- 4)Değerler duygusal içeriğe sahiptirler. Değer, zihinsel aşamalardan geçerek oluştuğu gibi, anlık oluşan bir özelliğe de sahiptirler. Anlık oluşumlarda duygusallık büyük rol oynamaktadır. Değerlerin duygu yüküne sahip olması değeri anlamlandırmakla birlikte değer, bireylerin ve grupların hareketlerini yönlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Duygular, mantığın tek başına savunmakta/kabullenmekte zorlandığı yerlerde değerler arasında bağ kurma görevini üstlenirler.
- 5)Değerler, hiyerarşik bir yapıdadırlar. Bu değerler piramidi, insanların/insan gruplarının, kabul ettikleri düşünce ve ideallerini basamak basamak gerçekleştirmek istedikleri bir yapıyı ifade etmektedir (Doğan, 2000: 411–413).

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Yapılan tanımlara bakıldığında değer kavramı hem bireysel hem de sosyal olguları içinde barındırmaktadır. İçerdiği bu farklı özelliklere göre değerler

sınıflandırılmıştır. Değerler içerik özelliklerine, işlevselliklerine göre sınıflandırılabilir. Günümüze kadar birçok bilim adamı, birçok sınıflama yapmıştır. En çok kabul gören sınıflama Spranger tarafından yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda bu sınıflandırma Allport, Verno, Lindzey tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür (Şen, 2007: 11).

Bu sınıflamalardan yurt dışı literatürde ön plana çıkan sınıflandırma, Rokeach'ın (1973: 28) yapmış olduğu değer sınıflandırmasıdır. Rokeach'ın değer sınıflandırması şu şekildedir:

Tablo 1: M. Rokeach'ın değer sınıflaması (1973)

Amaç (Terminal) değerler		Araç (Instrumental) değerler	
Rahat bir hayat	İç huzuru	Hırslı/istekli	Hayal gücü kuvvetli
Heyecanlı bir hayat	Gerçek sevgi	Ufku geniş olma	Bağımsızlık
Başarma hissi	Ulusal güvenlik	Kabiliyetli	Entelektüel
Barış içinde bir dünya	Zevk	Neşeli	Mantıklı
Güzellikler dünyası	Kurtuluş	Temiz	Sevgi dolu/sevecen
Eşitlik	Öz saygı	Cesaretli	İtaatkâr
Aile güvenliği	Sosyal tanınma	Affedici	Kibar
Özgürlük	Gerçek dostluk	Yardımsever	Sorumlu
Mutluluk	Bilgelik/hikmet	Dürüst	Öz control

Rokeach değerleri amaçsal ve araçsal değerler olarak iki grupta incelemiştir.

Rokeach'a göre amaçsal (terminal) değerler, birey merkezli/kişisel (intrapersonal) değerler ve toplum merkezli/sosyal (interpersonal) değerler şeklinde sınıflandırılmıştır. Yaptığı bu sınıflandırmanın kişiler-arası ve kişiler-üstü şeklinde de olabileceğini belirten Rokeach, örnek olarak; insanın iç huzur ve kurtuluş gibi (bireysel) amaç ifadelerinin kişiler-üstü bir değer olduğunu, dünya barışı ve kardeşlik gibi (toplumsal) amaç ifadelerinin ise kişiler-arası değerlerin ayrımını vermektedir. Bu yüzden bireylerin, bireysel ve sosyal değer önceliklerinde değişiklik yapabileceklerini

belirtmektedir. Bireylerin tutum ve davranışlarının, sahip oldukları bireysel ve sosyal değerlere verdikleri önceliğe bağlı olarak birbirinden farklı olacağını söylemektedir. Bunun anlamı, sosyal bir değerdeki yükselişin diğer sosyal değerlerde de yükselişe yol açacağı ve bu duruma bağlı olarak da kişisel değerlerde bir düşüşe yol açacağını belirtmektedir. Buna mukabil, kişisel bir değerde yükselmenin diğer kişisel değerlerde de yükselişe yol açacağını bunun sonucunda da sosyal değerlerde bir düşüş olacağını vurgulamaktadır (Rokeach, 1973: 8).

Rokeach'a göre araçsal değerler de, moral ve yeterlilik (competence) değerleri şeklinde iki kategoride sınıflandırılabilir. Rokeach, moral değerler kavramını, genel değerler kavramından daha kısıtlı bir alanda geçerli olduğu görüşündedir. Fakat bu konuda iki görüşün varlığını ifade etmektedir. Birinci görüş, moral değerlerin davranış biçimine işaret ettiği ve yaşam amacı ile ilgili değerleri kapsama zorunluluğu olmadığını ifade etmektedir. Diğer görüş ise, moral değerlerin araçsal değer türlerine işaret ettiği şeklindedir. Bu değerler göz ardı edildiği veya ihlal edildiği zaman vicdan azabını netice verir ya da yapılan haksızlıklar karşısında suçluluk hissetmek durumu meydana çıkar. Yeterlilik ya da kendini gerçekleştirme/kendi kendine yetme olarak adlandırdığı diğer araçsal değerlerin ise Rokeach, kişiler-arası olmaktan ziyade kişisel odaklanmayı ifade ettiğini ve özellikle ahlak ile ilgilenmediğini söylemektedir. Bu değerlerin ihlal edilmesi, haksızlık karşısında duyulan suçluluk hissini değil, kişisel yetersizlikten doğan utanç hissini vermektedir. Bunun sonucu olarak Rokeach, dürüst ve sorumluluk sahibi olarak davranmanın bireyde ahlaki davrandığı hissini uyandırırken, mantıklı ve akılcı bir şekilde davranmanın ise bireyde yetkin bir şekilde davrandığı hissini kazanmasına yol açtığını ifade etmektedir (Özkul, 2007: 17).

Bir diğer sınıflandırmada ise Schwartz tarafından 1992 yılında değer yöneliminin içerik ve yapısı hakkında aralarında Türkiye Cumhuriyeti'nin de bulunduğu 60'ı aşkın ülkede yapılan ve evrensel 10 değer tipi ile bunların içerdiği 56 alt değeri kapsayan sınıflandırmadır (Schwarz, 1996: 3; aktaran: Mehmedoğlu, 2007: 799):

Tablo 2: Schwartz'ın Değer Sınıflaması

DEĞER TIPLERİ	TANIM VE AMAÇ	İÇERDİKLERİ ALT DEĞERLER
Güç	Sosyal konum ve saygınlık, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim veya kontrol gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek [İnsanlar tarafından benimsenmek]
Başarı	Sosyal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, [zeki olmak]
Hazcılık	Zevk ve duyuların kişisel ödüllendirmesi	Zevk, hayattan tat almak
Uyarılım	Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Öz yönelim	Bağımsız düşünce ve eylem tercihi, keşif ve inceleme	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak [Kendine saygısı olmak]
Evrenselcilik	Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak, [İç uyum]
İyilikseverlik	Kişisel temas içinde bulunulan kimselerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve koruma	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak,

		[Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat]
Gelenek	Dinin ya da geleneksel kültürün bir takım âdet ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı duyma	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak, [Dünyevi işlerden el-ayak çekmek]
Uyum	Toplumsal norm ve beklentileri ihlal etme, başkalarını rahatsız etme ya da kırma-yaralama gibi fiillere elverişli dürtü ve eğilimlerin sınırlandırılması	Kibar olmak, itaatkâr olmak, ana babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik	Toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzur ve istikrarı	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek [bağlılık duygusu, sağlıklı olmak].

Not: Köşeli parantez içindeki değerler kültürlerarası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği tespit edilenlerdir.

Schwartz, değerlerin hayatımızda bizim için neyin önemli olduğunu bildirdiğini ifade etmektedir. Her insanın farklı derecelerde pek çok değere sahip olabileceğini (başarı veya bağlılık vb.) söyleyen Schwartz, kimi insanlar için önemli olan değerlerin, diğer insanlar için önemli olmayacağını belirtmektedir. Schwartz'a göre değerlerin motive edici bir yapısı vardır. Değerler, zaman ve farklı durumlar ekseninde gelişen genel amaç ve hedeflerin temsilcileridir. Örneğin, güç değerini önemsemek, işte, evde, arkadaşlar arasında ve daha ileri durumlarda gücü elde etmek için çabalamak anlamına gelmektedir (Özkul, 2007: 23).

Kişiden kişiye değişen değer sınıflandırmalarının yanı sıra eğitimciler tarafından toplumlarda bulunması gereken temel değerlere de odaklanılmaktadır. Burada toplumların ihtiyaçları dikkate alınarak yapılan tespitler de yine kişiden kişiye, toplumdan topluma değişmektedir. Örneğin Gallup oylamalarında, eğitimde sorumluluk, saygı, dürüstlük, ilgili olma, dikkatli olma, tolerans, ahlaklı olma, cesaret gibi değerlere çok acil ihtiyaç olduğu iddia edilmektedir (Hayes ve Hagerdon, 2000: 1).

Nelson değerleri; bireysel, grup ve sosyal değerler olmak üzere üçe ayırmıştır (Yazıcı, 2006: 501) :

Tablo 3: Nelson’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir.
Grup Değerleri	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.
Sosyal Değerler	Sosyal değerler ise bireyin toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesini sağlayan adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir.

Spranger, değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Bu değer grupları daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004: 30–31).

Tablo 4: Spranger’e göre değerlerin sınıflandırılması

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempatiktir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

2.4. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi kişiliğe yönelik bir eğitim alanıdır. Amacı bireylerde, belirli değerlerle donanık bir kişilik oluşturmaktır. Değerleri kişiliğe mal etmek, tüm tutum ve davranışlarını belirleme ve yönlendirme gücüne sahip ölçütler haline dönüştürmektir. Çünkü kişilik, bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen addır (Oğuzkan, 1993: 86).

Eğitimde birtakım nesnelere karşı olumlu veya olumsuz duyguların kazandırılması, toplum ve tabii ki devlet tarafından istenilen değerlerin nesillere aktarılması hedeflenir (Bacanlı, 2006: 14).

Temel değerlerin kazandırılması amacı; *Türk Milli Eğitim Temel Kanunu* ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. Temel Kanunun başlangıcında millî eğitimin amaçları sayılırken *ahlâkî, manevî değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten* bahsedilmektedir (Ekşi, 2003: 80).

Günümüz dünyasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değer eğitimi oldukça önemlidir (Kale, 2007: 316).

Değerler eğitimi bireylerin kendi ahlaki kodlarını geliştirmelerini ve diğer insanların ahlaki kodları ile ilgilenmelerini sağlar. Ayrıca değerler eğitimi bireylerin kendi deneyimleri üzerinde düşünüp, bu deneyimlerin anlamları ve örneklerini araştırmalarına yardımcı olur. Bireyin özsaygısının oluşumunu ve dürüstlük, doğruluk, adalet gibi olağan değerlere saygı duymasını yine değerler eğitimi sağlar (Can, 2008: 12).

Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yılların ortalarından sonra yayımlanmıştır. Değerler eğitimiyle ilgili yapılan bu yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimler ön plana çıkmaktadır. 1990'lı yıllarda ise toplumsal ve ahlakî değerlere verilen önem azalırken, bireysel uyum değerleri ön plana çıkmıştır. Bu dönem sonrası ortaya çıkan toplumsal sorunlar değerler ve ahlak eğitimi tekrar gündeme getirmiştir. Aileler, eğitimciler ve toplum liderleri bu olumsuz gelişmeler karşısında okullarda ahlak ve değerler eğitimi tekrar vurgulamaya başlamışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 73).

Günümüzde ise değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce tesadüfî olmayan, planlı bir eğitim anlayışına duyulan ihtiyacı ortaya çıkartmaktadır.

1. Okullarımızda hangi değerlerin verileceği konusunda geniş toplumsal ittifakın oluşması gerekir.

2. Değerler eğitiminin, ailede başlayan ve bireyin yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreç olmasından dolayı; hangi eğitim kademesinde, hangi sınıfta ve ne boyutta verileceğinin belirlenmesi gerekir.

3. Basın yayın organlarının temsilcileri ile işbirliği yapılarak, çocuğun okulda öğrendiği değerler ile medyada karşılaştığı değerlerin çatışmaması sağlanmalıdır.

4. Değer eğitimi sadece okullarda verilir ise öğrenciler evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Bu tür bir sorunla karşılaşmamak için, okul aile birliklerine büyük görev düşmektedir. Amaçları sadece okulun maddi ihtiyaçlarını gidermek olarak düşünülen ya da uygulamaları itibariyle öyle görünen okul aile birliklerinde, okullarda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler velilere anlatılmalıdır. Hatta değer eğitimi sürecine seminerler, konferanslar gibi eğitsel faaliyetlerle ailelerin de katılmaları sağlanmalıdır.

5. Üniversitelerin, eğitim fakültelerinde, değerler eğitimi ile ilgili dersler verilmelidir.

6. Ülkemizin mevcut durumu göz önüne alınarak, değerler eğitimiyle uyumlu öğretim programları hazırlanmalıdır.

7. Değerler eğitimi için uygun yaklaşımlar tespit edilmeli ve uygulanmalıdır.

8. Mevcut öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bilgilerinin geliştirilmesi için hizmet içi eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir.

9. Değerlerin ölçülmesinde kullanılan ölçüm araçları gözden geçirilmeli ve eksiklikleri giderilmelidir (Yazıcı, 2006: 516).

Değer eğitiminde, ahlaki gelenek, adalet, iyi ve doğrunun anlaşılması, çıkarımda bulunmak, şefkatli olmak, fedakârlık göstermek, özverili olmak, kendi duygu ve davranışlarını kontrol altına almak, alçak gönüllü olmak gibi değer ve uygulamalar yer almaktadır (Akbaş, 2008: 22).

Bireyler dünyaya geldikleri andan itibaren içinde doğdukları toplumların var olan değerler sistemine dâhil olurlar. Bu sistem, toplumların ortak kabullerini oluşturan değerlerini ve daha önce oluşturulmuş birikimlerini bünyesinde barındırır. Birey bu sistemle hayatın her aşamasında kendine uygun görülen seçenekleri tercih eder. Nitekim toplumdaki değerlere ait sınırlar daha önceden belirlenmiş ve bir ölçüt hâlini almıştır. Ailede başlayıp sosyal çevrenin tesiriyle gelişen duyarlılıklar toplumsallaşmada önemli bir süreci oluşturur. Bu süreçte birey; toplumdaki bilgi, değer ve yenilikleri içselleştirir ve sorunlar karşısında bir tavır oluşturmayı öğrenir. Belli bir zaman geçtiğinde ise bu tavırla oluşturduğu bir bilgiyi başka bir bilgiye ulaşmada dayanak olarak kullanılır ve topluma ait değerleri kendi bünyesinde şekillendirir. Bu yolla artık toplum için ölçüt olan değerler, nesilden nesile geçer ve bir anlamda herkesin uymak zorunda olduğu örtülü kanunlar hâlini alır (Demir ve Özdemir, 2013: 57-58).

Değerler eğitiminin iki amacı vardır. Birinci amacı; bütün insanların, özellikle gençlerin daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır. İkinci amacı ise, toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Bu ise canlılara, dolayısıyla insana, şefkat ve iyilikle davranmayı temel almaktadır. Kısaca değerler eğitimi gençlerin değer geliştirmesine yardımcı olarak, onların tatmin edici bir yaşam kurmasına hizmet etmektedir (Akbaş, 2008: 340).

Değer öğretiminin hedeflediği nokta, bireylerin insani davranışlar bakımından olgunluğa ulaşmasıdır. Değer öğretimi, insanların kendi iç dünyalarını ve toplumun durumunu etkiler. Bu tanımdan hareketle değer öğretiminin hedefini, kişinin hem kendisini hem de toplumdaki insanları mutlu etmesi olarak açıklayabiliriz. Değer öğretimi, bireyde ahlaki karakter oluşturmayı amaçlamaktadır (Karagöz, 2009: 44).

Değerlerin aktarılması topluma uyumun yani sosyalleşmenin de ilk basamağını oluşturur. Sosyalleşme, birçok değişkenin bir araya gelip bunların ferde aktarılması ve ferdin de bunları davranışa dönüştürmesi sürecidir. Bu sürecin en başında, yani yeni doğan bebekte hiçbir kültürel ve sosyal özellik yoktur. Çocuk içinde doğduğu grubun doğru, uygun ve tabii gördüğü davranış kalıplarını taklit yoluyla tekrar etmeye başlar. Bu davranış kalıplarının kaynağı ise değerlerdir. Dolayısıyla çocuk davranış kalıplarını öğrenirken onlara kaynaklık eden değerleri davranış olarak sergilemiş olur ve sosyalleşmenin ilk adımı değerleri davranışlara yansıtmak suretiyle atılmış olur. Değer ve normlar milletin günlük yaşamını şekillendiren en güçlü kültür unsurlarıdır (Uyar, 2007: 104).

Çağımızda değer eğitime yönelik kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. ABD’de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin “amaçlı, gayretli ve olumlu” bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal, 2002: 180).

2.4.1. Ailede Değer Eğitimi

Çocuğun ana babadan alacağı ilk eğitim, gerek kendisi gerek toplum için oldukça önemlidir. Ana babadan ilk eğitimi alan birey sosyal olarak sorunsuz olur. Ana babadan ilk eğitimi alamayan birey ise sosyalleşmede sıkıntı yaşar. Günümüz dünyası hızla bayanları da çalışmaya zorlamaktadır. Günün önemli bir vaktini ana babadan ayrı geçiren çocuk ya bakıcıların elinde veya kreşlerde büyümektedir. Çocuk gelişiminde ana babanın yerini bakıcılar veya kreşler asla tutamazlar. Annelerin de çalışmasını engellemek imkânsız hâle gelmeye başladığına göre topluma yeni katılan bireylere değerlerin bir şekilde öğretilmesi gerekir. Bunun için ilk yapılacak iş bakıcılara, kreş öğretmenlerine ve ana sınıfı öğretmenlerine değerler hakkında ciddi eğitim vermektir. Ayrıca ana baba eve geldiğinde çocukla geçireceği vakti verimli kullanmalı, çocuğu televizyon, bilgisayar başında bırakıp dinlenmeye çekilmemelidir (Çakıcı ve Kurudayıoğlu, 2013: 46-47).

İnsanın içinde bulunduğu çevre ve kültür bireyin hayatında önemli bir yere sahiptir. Örnek olarak; Türkiye’ de 12-18 yaş arasında gençlerin davranış özellikleri, Amerikalılarınkinden farklıdır. Bu fark, iki ülkedeki aile yapısı, ana-babanın çocuklarıyla kurdukları ilişkinin türü ve kültürün aile üyelerinin ilişkilerini düzenleyen değer ve görüşlerindeki ayrılıklardan doğar. İnsanın içinde yetiştiği çevre koşulları o kişiyi her yönden etkiler. Çevre bireyi öğrenme yoluyla etkiler. Çocuğun başkalarına bakıp, onların model olarak öğrendiğini savunan görüşe göre, çocuğun gelişme çevresinde gördüğü “model davranışlar” a bakmak gerekir. Sürekli küfür eden kavgacı bir adamın oğlu, çok büyük bir olasılıkla küfürbaz ve kavgacı olur. En gergin durumlarda soğukkanlılığını koruyan ve ağırbaşlılıkla sorunlara yaklaşan başka bir babanın oğlu ise, babasından gördüğü modelin etkisi altında soğukkanlılıkla ve kavga etmeden ilişkilerini sürdürür (Cüceloğlu, 1991: 334).

Çocuk, anne karnından itibaren sevildiğini hissetmekte, annenin olumlu-olumsuz duygu durumlarına ve o dönemde anne-babanın bebeğe dönük samimi yönelişlerine

tepkiler verdiği gözlenmektedir. Çocuk, bebeklik dönemi ile birlikte aile ortamında öncelikle anne-babadan başlamak üzere sevildiğine, önemli bir varlık olduğuna dair kendisi hakkında bir kanaati yine kendisi oluşturmakta, bunun sonucunda çevrenin kendisine yaklaşımlarından değerli bir varlık olduğu inancına olumlu bir benlik algısıyla birlikte kendi kendisini yargılayarak ulaşmaktadır. Bu bağlamda iyi, kaliteli bir aile ortamının tüm bu avantajları sağlayacak yegâne kazanım ortamı olduğunu belirtmek de faydalı olur. Sonuç olarak değer yargılarının oluşumunun arka planını anne-baba arasındaki olumlu iletişimle kurulmuş sağlıklı aile atmosferinin kuşatıcılığına bağlamak yerinde olur ki; çocukta değer yargılarının gelişiminin temelini doğru tespit etmiş olabilelim (Mutluel, 2014: 110).

2.4.2. Okulda Değer Eğitimi

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmeleri için sečenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması okulların kaçınılmaz temel hedefleri arasındadır (Ekři, 2003: 81).

Değer eğitiminde aile, okul ve dini kurumların etkisi büyüktür. Okullarda bireyin istendik özellikleri kazanma olasılığı daha yüksektir; çünkü okullar resmi eğitim kurumlarıdır ve takip edilmesi zorunlu olan ve değerlendirmenin olduğu programlarla öğretim içini gerçekleştirmektedir. Bu planlılık ise okullarda değer öğretiminin yapılmasını önemli kılmakta ve onlara diğer kurumlara oranla bir avantaj sağlamaktadır (Demirtaş, 2009: 8).

Değer eğitiminin öğrencilerin yaşamında daha anlamlı ve kalıcı olması için okulun yanında aile ve çevre tarafından desteklenmesi gerekir. Değer eğitimi ile öğrenciler iyi-kötü, doğru-yanlış anlayabilmektedirler. Bu anlamlandırmanın sonucunda olumlu aile, okul ve sınıf ortamı gelişmektedir. Yanlış ile doğruyu, iyi ile kötüyü ayırt edebilen, almış olduğu kararların sorumluluğunu üstlenen bireyler kendileri ve çevreleri için olumlu bir gelecek oluşturabilirler (Deveci, 2008: 199).

Hızlı gelişen teknoloji ve bilginin yoğun biçimde artması, küreselleşme sürecine ivme kazandırmıştır. Günümüzde, küreselleşme ile birlikte, geçerli bilginin üretimi ve yeni alanlara uygulanması, ulusal ve uluslararası rekabeti ve üstünlüğü belirleyen temel güç haline gelmiştir. Bilgi, toplumların başlıca zenginlik kaynağı olmuştur. Geçerli ve zenginlik kaynağı oluşturacak bilginin üretimi ve kullanımı ise, eğitim sistemlerine ve dolayısıyla okullara yeni sorumluluklar yüklemiştir. Bugün, okulların en önemli sorumluluklarından biri, mevcut kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarırken, küresel dünyanın gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip bireyler yetiştirebilmektir (Çalık ve Sezgin, 2005: 65).

Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Birbirinden bağımsız, birbirinin dilini anlamayan bireyler yetişmemesi için, değerlerden arındırılmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden, eğitimin hedeflerinden biri toplum değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Değişen değerler yerine uygun yeni değerler koymaktır. Değerleri davranış haline getiren, yaşamına yerleştiren bireyler yetiştirmektir. Çocukların iyi insan, iyi vatandaş; kendi kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyumlu kişiler, sağlam karakterli bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır (Yılmaz, 2012: 19).

Değerler, kabul görmeme, ayıplanma gibi yaptırımları olan normlar aracılığıyla etkinlik kazanmaktadır. Toplumun geneli tarafından kabul edilen değerlerin, normların ve tutumların öğrenciler tarafından planlı ve kontrollü olarak kazanıldığı ve bu

kazanımların izlenebildiği, değerlendirilebildiği toplumsal kontrol araçlarının başında eğitim kurumları gelmektedir (Erden, 2005: 89-90).

Değer ve karakter kazanımının en hızlı ve en müsait olduğu çocukluk dönemini önemli ve hassas kılan şey, insan ömrünün değerini belirleyecek olan ve sonradan tekâmül yolunda emanet olarak üstlenilen ahlaki mükellefiyetlerin arka planında iyilik, ahlak ve fazilet yönünden hayatımızın ana karakterini oluşturmasıdır. Çocuk yaşta alınan iyi bir eğitim, insanın hayatında ihtiyaç duyacağı yegâne dayanak noktası olacaktır. Sevgi, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, sorumluluk sahibi olma ve ilahi mesajların farkındalığı gibi temel insanî hasletlerle donanmış iyi bir insan, birçok toplumda amaçlanan ideal insan tipini oluşturur. Erdemli bir hayatın kod ve şifreleri ise bir nüve mahiyetindeki çocukluk yıllarımızın masumiyetinde saklı durmaktadır. Bu değerlerle beslenmemiş çocukların oluşturacağı bir toplumun geleceği ise, vicdan sahibi herkesi endişeye sevk eden bir kaostur (Mutluel, 2014: 107).

Çocuğun değer sistemini değiştiren ve bu sistemi etkileyen faktörler günümüzde çeşitlenmiştir. Bu durum, geçmişe göre değeri aktarmayı zorlaştırmaktadır. Çünkü toplumsal rollerde bir değişim söz konusudur. Bu amaçla hem okulun hem de ailelerin değeri kazandırmada daha çok çaba sarf etmesi gerekmektedir (Gömleksiz, 2007: 729).

İlköğretim kurumlarında çeşitli dersler yoluyla öğrencilere sorumluluk, saygılı olma, adil davranma, duyarlı olma gibi temel değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. İlköğretimde tüm derslerde değerler eğitime yer verilmesinin yanı sıra öğrencilerin değerleri yaparak yaşayarak öğrenecekleri bir okul ortamına gereksinim duyulmaktadır. Okul ortamının değerler eğitime uygun bir nitelik taşıyıp taşımadığı konusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerinin araştırılması okulda değerler eğitiminin daha etkili biçimde gerçekleştirilmesi, okul ortamında ele alınan ve sorun yaşanan değerlerin belirlenmesi ve ihmal edildiği düşünülen değerlerin eğitime yönelik süreçler

düzenlenmesi bakımından önemlidir. Genel anlamda okul ortamının değerler eğitimi bakımından öğretmen ve öğrenciler tarafından olumlu bir ortam biçiminde algılanması beklenir. Ancak beklenen bu olumlu anlayış içerisinde var olan durumun betimlenmesi, yaşanan sorunların belirlenmesi ve öneriler getirilmesi açısından okul ortamının değerler eğitimine uygunluğunun araştırılması gerekmektedir (Çengelci ve diğerleri., 2013: 34-35).

Bireylerin eğitim hayatı düşünüldüğünde belki de en önemli dönemlerinden biri ilköğretimdir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimini tamamlayan birçok öğrencimizin eğitim hayatı ilköğretim kademesinde son bulmaktadır. İlköğretimde edindikleri bilgi, beceri ve değerler bu öğrencilerimizin tüm hayatlarını etkilemektedir. Bunun dışında ilköğretim kademesinde edinilen bilgi, beceri ve değerler diğer eğitim kademelerinin de temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden ilköğretimde edinilen değerler çok daha önemli hale gelmektedir (Er ve diğerleri., 2012: 299).

Bütün bu özelliklere ek olarak değerlerin sistematik olarak bireye kazandırıldığı yer olan okulların değerlerin özelliklerini de aktarıcı olduğunu söylemek mümkündür. Okullarda belirli bağlamlarda oluşturulan metinler aracılığıyla değer aktarımı yapılır. Bütün derslerin bu amacı gerçekleştirmede işe koşulmasının yanında en önemli görevlerden biri de Türkçe dersine düşmektedir. Türkçe dersi değer aktarımının en iyi şekilde yapıldığı temel derslerden biridir (Demir ve Özdemir, 2013: 60)

2.4.3. Ülkemizde Değer Eğitimi

Değerler eğitiminin önem kazanması sonucu değerler eğitimine yönelik bazı program tasarıları da hazırlanmıştır. Türkiye'deki ilk sistemli tasarılarından biri İnsanî Değerler Eğitimi Programı'dır. Bu program John Auton tarafından İngiltere'de hazırlanıp, İstanbul'da Karşılıksız Hizmet Vakfı tarafından Türkçeleştirilen aynı isimdeki programdan yararlanarak geliştirilmiştir. Bu program 10-14 yaş grubu çocuklar

için hazırlanmış olup programa yeni oyunlar, etkinlikler, ipuçları, öykü ve şarkılar eklenmiştir (Dilmaç, 2002: 7).

08 Eylül 2010 tarihinde yayınlanan 53 numaralı İlk Ders genelgesi ile değerler eğitiminde okulların rolüne dikkat çekilmekte ve toplumsal yaşantımızın temelini oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin güçlendirilmesi için okullarda yoğun çalışmalar yapılması istenmektedir (MEB, 2010/53 Nolu Genelge).

Avrupa ve Amerika’da değerler eğitiminin nasıl yapılması gerektiğine yönelik yapılan önemli ve nitelikli çalışmalar, ülkemiz de de ses getirmiş, değerler eğitimiyle ilgili pek çok çalışmanın önünü açmıştır. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı da harekete geçmiş, 2010 yılında İstanbul’da “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı” düzenlemiştir. 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurası’nın da önemli konu başlıklarından biri değerler eğitimi olmuş, değerlerin tüm bireylere aktarılması noktasında tavsiye kararı alınmıştır (MEB, 2010/53 Nolu Genelge). Bu noktada öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Milli Eğitim (Maarif) Şuraları, Türk Milli Eğitim ile alakalı her türlü konunun, yetkililer ve uzmanlarca görüşüldüğü, tartışıldığı ve karara bağlandığı geniş çaplı toplantılardır. Şuralarda önceden belirlenen çeşitli gündemler için komisyonlar oluşturulur. Komisyonlar, üyelerin görüşleri ve fikir alışverişleri sonucu aldıkları kararları öneri olarak getirir. Bu konular Şuraya sunularak değerlendirilir ve karara bağlanır (Çeçen ve Çiftçi, 2008: 25).

Milli Eğitim Şuraları ve alınan kararlar eğitim sistemimiz için büyük önem taşımaktadır. Alınan kararlar eğitimciler tarafından uygulanarak yaşama geçirilirler. Yapılan şuralarda farklı konular gündeme getirilerek tavsiye niteliğinde kararlar alınır. Çeçen ve Çiftçi (2008: 25-26)’ye göre, ilki 1939’da toplanan Şuraların on yedincisi 2006

yılında yapılmıştır. Milli Eğitim Şuraları içinde İkinci Maarif Şurası ile On İkinci Milli Eğitim Şurasının Türkçenin eğitimi ve öğretimi açısından ayrı bir önemi vardır. Bu iki şurada Türkçenin eğitimi ve öğretimi ana gündem maddesi olarak ele alınmıştır. Ancak diğer şuralarda da yer yer Türkçe öğretimine değinilmiştir. Yapılan literatür taramasında Altı, Dokuz, On Üç ve On Altıncı Şuralarda Türkçe öğretimi çerçevesinde kayda değer bir bulguya rastlanmamıştır. Şuralarda ele alınan konular “Türkçe Öğretiminin Önemi”, “Türkçe Öğretiminin Yalnız Türkçe Dersine Bırakılmaması”, “Türkçe Öğretiminin Niteliği”, “Öğretmen Yetiştirme”, “Çocuk Yayınları (okuma kitapları, ders kitapları vb.)”, “Türkçe Öğretiminin Sorunları”, “Yaygın Eğitimde Türkçe Öğretimi” başlıkları altında tasnif edilmiş ve bu konularla ilgili görüşler, kararlar, vs. belirtilmiş; tartışmalar yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

18 ve 19. Milli Eğitim Şûralarında değer eğitimiyle ilgili kararlar alınmıştır. Değerler eğitimi önem kazanmış ve buna bağlı olarak bu konu şuralarda gündeme getirilmiştir. 18.Milli Eğitim Şurasında öğretim programlarında değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerlerin birlikte ele alınarak farkındalık yaratması, öğrencilerin akademik başarılarının yanında değer oluşumlarını etkileyen duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine de gereken önemin verilmesi gerektiği gündeme getirilmiştir.

19. Millî Eğitim Şûrasında okul kademeleri dikkate alınarak önerilere yer verilmiştir. Okul öncesi ve ilkökul kademesindeki öğrenciler için eğitim aracı olarak kullanılan metinlerde kendi kültürümüze ait masal, hikâye, fabl, şiir vb. literatüre yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu karar milli değerleri güçlendirmeye yönelik alınmış bir karardır ve metinler aracılığıyla değerlerin iletimine vurgu yapılmıştır. Okulöncesi ve ilkökul kademesinde değerleri metinler aracılığıyla kazanan bireyler sonraki eğitimlerinde ve toplumsal yaşamlarında değerleri içselleştirebileceklerdir. Ortaokullarda ise değerler eğitiminin sarmal anlayışla verilmesi kararı alınmıştır.

2.4.4. Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değer Açıklama: Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (MEB, 2005: 90)

Ahlaki Muhakeme: Kohlberg'in çalışmalarına dayanan bu yaklaşım esasında tüm eğitim seviyeleri için uygundur. Kohlberg, ahlaki gelişimi 3 evrede inceler: 1) Gelenek Öncesi Evre, 2) Geleneksel Evre ve 3) Gelenek Sonrası Evre. Bu üç evre de kendi içerisinde alt dönemleri içermektedir. Kohlberg'e göre bireyin ahlaki ikilemde kullandığı çözüm yolları önem taşımaktadır. Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü; ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek, öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olaylarla ilgili söylediklerini duyma imkânı yaratır. Bu yaklaşımda istenilen amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değil, yaptıkları hareketlere rehberlik etmek için ahlaki prensiplerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 227).

Değer Analizi: Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlâkî düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler (MEB, 2005: 92).

Değerleri Telkin Etme Yaklaşımı: Telkin etme birine bir fikri aşlamayı çağrıştırmaktadır. Bazı eğitimciler bu kelimeye eş olarak doğrudan öğretim kelimesini kullanmaktadır (Kirschenbaum, 1995; akt: Can, 2008: 32).

Model Olma Yaklaşımı: İnsanlar sosyal davranışlarının birçoğunu birbirlerini model olarak öğrenir. Bu model anne-baba olabileceği gibi televizyon, sinema, spor ve müzik dünyasından biri de olabilir. Geçmişte çocuğun modeli çoğunlukla yakınındaki insanlar olmaktaydı. Günümüzde ise dünyanın öbür ucundan bir futbolcu veya şarkıcı model olabilmektedir (MEB, 2005: 94).

Değer eğitimi ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, yeni hazırladığı ilköğretim programında değer eğitimine dönük olarak başlıca (1) değer açıklamak, (2) ahlaki muhakeme, (3) değer analizi ve (4) gözlem yoluyla öğretim yaklaşımlarını önermektedir. Bunlardan “değer açıklamak”, bireylerin öncelikle sahip oldukları değerlerin yapı ve özelliklerinin farkında olmalarını sağlamak amacıyla yapılan bilgilendirme çalışmalarını içermektedir. “Ahlaki muhakeme”, öğrencilere farklı ahlaki ikilemler sunularak onların bunlar arasında muhakemeler yapmalarına ve bu konulardaki problemlerine ve çıkmazlarına çözümler getirmelerine dönük çalışmalar yapmalarını gerektirmektedir. “Değer analizi” ile öğrencilere, değerlerin nedenleri ve nasılları gibi yönlerden düşünmeleri, akılcı yaklaşımlar sergileyerek çıkarımlarda bulunmaları amaçlanmaktadır. “Gözlem yoluyla değer eğitimi” yaklaşımında ise öğrencilere, doğal bir öğrenme yolu olan gözlemler yaptırarak değerleri ve yaşama yansımalarının kavratılması önerilmektedir (MEB, 2006, 55-58).

Bir konu alanı olarak değerlerin öğrenilmesi, daha çok rol öğrenilmesi şeklinde olan bir sosyal öğrenmedir. Herkesin toplum içinde bir konumu (kız, erkek, memur, evli, genç vb.) ve bu konum için toplumun uygun gördüğü roller vardır. Bireyler, toplumun o konuma biçtiği role göre belirli değerleri benimser ve davranış haline getirir. Örneğin

erkek için cesaret, azim, sebat, soğukkanlılık gibi değerler, zamanla erkek bireylerce değer olarak kabul edilir ve bunlara uygun davranışlar sergilenir (Güngör, 2000: 70).

2.5. Geçmişten Günümüze Türkçe Eğitim Programları

Melanlıoğlu (2008: 67-70), Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar zaman zaman program değişikliklerine gidildiğini çünkü bireylere kazandırılacak niteliklerin değiştiğini belirtmiştir. Değişen ve farklılaşan noktalardan birinin de kültür aktarımı olduğunu vurgulamıştır. Dilin önemli bir kültür aktarım aracı olduğunu belirterek hazırlanan programların bu niteliğe sahip olması gerektiği üzerinde durmuştur. Çalışmasında Türkçe Eğitim Programlarını kültür aktarımı açısından inceleyerek tespitler de bulunmuştur. Melanlıoğlu İlköğretim Müfredat Programında kültür aktarımına yönelik ifadeler yer verilmediğini belirtmiştir. İlki 1924 yılında hazırlanan bu programda kültür aktarımına ait unsurlara yer verilmezken 1926 programı kültür aktarımı açısından 1924 yılındaki aynı özelliklere sahip olmuştur. 1930 programında da kültür aktarımıyla ilgili ifadeler yer verilmemiştir. 1936 programında ise kültür aktarımını sağlayan yazılı dil ürünlerinin önemi üzerinde durulmuştur. 1948 ve 1968 programlarında dil sevgisi üzerinde durularak dil becerilerine ait kazanımlarda ve dersin işlenişine ait yönergelerde kültür aktarımına yönelik ifadeler yer verildiği belirtilmiştir. 1981 programının genel amaçlarıyla kültür aktarımına uygun bir program olduğu belirlenmiş, edebi eserlerin kullanılmasıyla kültür aktarımının sağlanması üzerinde durulmuştur.

2005 programında ise doğrudan değerlerle ilgili bir başlık belirlenerek kazanımlar oluşturulmasa da örtük bir şekilde kültür aktarımı sağlanmıştır. 2005 programının içeriği birtakım temalarla oluşturulmuştur. Programda dördü zorunlu, dördü seçmeli olmak üzere toplam sekiz tema vardır. Temaların tamamında “İçerik Önerileri” başlığı altında konular önerilmiştir; ancak bunlar zorunlu değildir. Bu temalar içerisinde yer alan “Değerlerimiz, Güzel Ülkem Türkiye ve Güzel Sanatlar” şeklinde ifade edilen

temalar kültür aktarımı içerisinde ele alınabilir. Bu temaların içerik önerileri, sözü edilen programda şu şekilde ifade edilmiştir:

Tablo 5: Temalar ve İçerik Önerileri

Türü	Tema	İçerik Önerileri
Zorunlu	Değerlerimiz	Türk kültürü, Türkçemiz, cumhuriyet, insan hakları ve demokrasi, önemli değerlerimiz (Mevlana, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre, Mimar Sinan, Nasrettin Hoca, Hacı Bayram-ı Veli), bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak vb.
Zorunlu	Birey ve Toplum	Duygular (mutluluk, sevgi, üzüntü...)beğeniler, büyümek, aile, ev, okul, misafir, engelliler, yaşlılar, barış, dayanışma, hoşgörü, kurallar vb.
Seçmeli	Güzel Ülkem Türkiye	Tarihi ve turistik yerler, coğrafya, iklim, ürettiklerimiz, şehirler, akarsular vb.
Seçmeli	Güzel Sanatlar	Resim, ebru, tezhip, hat, ressamalar, bale, seramik, heykel, müzik, Âşık Veysel, Barış Manço, ozanlar vb.

Tabloda yer alan içerik örneklerinde de görüldüğü gibi Türkçe dersinde işlenecek metinler, Türk kültürünü çeşitli yönlerden yansıtacak şekilde seçilmelidir (Melanlıoğlu, 2008: 71).

Programlarda yer alan amaç ve açıklama bölümlerindeki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, okullarda kültür aktarımı yapma görevi ağırlıklı olarak Türkçe dersine verilmiştir. Fakat bu faaliyetlerin nasıl yapılacağı hakkında 1981 ve 2005 programları hariç herhangi bir açıklama yoktur. Adı geçen iki programda kültür aktarımına yönelik yapılan açıklamalar sınırlıdır. Oysaki program, Türkçe derslerinde yapılacak her türlü çalışma hakkında öğretmene rehberlik etmek zorundadır. Öğretmen,

amaçları görmekle beraber bu amaçlara nasıl ulaşabileceği, derslerde hangi faaliyetlere yer vermesi gerektiği hakkında programdan bilgi alamamaktadır. Bu durumun, amaçlara ulaşmada başarısızlığa neden olacağı söylenebilir. Bunun bir nedeni de eğitim ve öğretim programlarının ayrı hazırlanmamasıdır. Özellikle Türkçe dersi için hem eğitim hem de öğretim programının hazırlanmasına ihtiyaç vardır (Özbay, 2002: 119).

2.6. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler

Farklı dönemlerde bazı unsurlar öne çıkarılsa da eğitim programları “izlenen yol” anlamıyla düşünüldüğünde konu listesi, ders içeriği, çalışma programı, öğretim materyalleri, dersler, hedef davranışlar, okul içinde ve dışında öğretilen-planlanan her şeyi kapsamaktadır (Demirel, 2006: 1-2).

Eğitim süreci içinde hedeflerin belirlenmesinde toplumsal niteliklere, ülkenin eğitimden beklentilerine, ekonomik yapıya, konu alanına, kişisel farklılıklara ve çevreye dikkat edilmesi gerekir. Hedeflerin taksonomik olarak basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu olacak şekilde sınıflanması ve sıralanması önemlidir. Elbette ki bu sınıflama ve sıralama sürecinde farklı taksonomik yaklaşımlar bulunmaktadır. Hedefler oluşturulurken hem kapsamı hem de sınırlılıkları iyi belirleyecek ifadeler yer verilmesi, öğrenme ürünlerini dile getirmesi, hedeflerin hangi konu içeriği ile gerçekleştirileceğinin belirlenmesi önemlidir. Hedefler, ilgili alanın niteliklerine uygun olmalı, birbirini destekler nitelikte olmalıdır (Sönmez, 2007: 23-27, 33-41).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerler ayrı bir başlık altında verilmemiştir. Programda dört zorunlu dört seçmeli olarak sekiz tema belirlenmiştir. Zorunlu temalardan biri değerlerimiz temasıdır. Bu temada; Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir. Önemli değerlerimiz başlığı altında daha çok somut olan kültürel mirasımızdan bahsedilmiştir. Somut olmayan kültürel mirasımız

olan atasözlerine Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlık altında yer verilmemiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda kişisel nitelikler başlığı altında öğrencilerin geliştirmelerine yardımcı olunacak kişisel nitelikler ve değerler verilmiştir. Bunlar; sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, sabır, kültürel değerleri koruma ve geliştirme olarak belirlenmiştir. Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı'nda tutum ve değer kazanımı başlığı altında öğrencilere kazandırılması beklenen değerlere yer verilmiştir. Bunlar; temiz ve sağlıklı yaşama, kendisine ve çevresine saygılı davranma, başkalarının hakkını çiğnememe, adil ve dürüst olma, işbirliği yapma, sorumluluklarını yerine getirme, her şeyin sevgi, barış ve mutluluğa hizmet için olduğunu fark etme, mantığa, bilime ve teknolojiye güven duyma, demokratik süreçlere güven duyma, kendisi ve çevresi için güvenlik önlemleri alma olarak belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı altında; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı olmamakla birlikte, estetik, sorumluluk, saygı, değerlerine farklı başlıklar altında yer verilmiş ve öğrencilerin milli ve evrensel değerlere duyarlılık geliştirmelerine yer verilmiştir. Müzik Dersi Öğretim Programı'nda temel beceriler ve değerler başlığı altında; paylaşım, sorumluluk ve hoşgörü değerlerine yer verilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı altında; adalet, aile birliğine önem verme, demokrasi bilinci, bağımsızlık, alçak gönüllülük, bağışlama, barış, bilimsellik, Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na saygı, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, bilimsellik, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, doğruluk, dostluk, duyarlılık, estetik, emaneti korumak, fedakârlık, gazilik, görgülü olmak, güvenilirlik, hakseverlik, hakikat sevgisi, hoşgörü, ibadet yerine saygı, iffet, iyi niyet, kadirşinaslık, kanaat, kardeşlik, merhamet, millet sevgisi, milli birlik şuuru, misafirperverlik, mürüvvet, namuslu olmak, nezaket, ölçülülük, paylaşımcı olmak, sabır, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durma, şehitlik, şükür, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, tutumluluk, Türk büyüklerine

saygı, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik biçiminde verilmiştir. Bu dersin öğretim programında yer alan bazı değerler, birbirini kapsayacak biçimde verilmiştir (Girmen, 2013: 121-122).

Günümüz toplumunda, okulun, ders programlarının, öğretmenlerin, anne-babaların ve hatta öğrencilerin tanımı değişmiştir. Okul, sadece belirli bilgi ve becerilerin verildiği bir kurum değil, aynı zamanda toplumu şekillendiren ona yön ve biçim veren bir kurum olmak zorundadır. Ders programları, öğrencilere sadece basmakalıp bilgileri aktaran bir anlayış içerisinde değil, onları gerçek hayata hazırlayan, hayatın gerçeklerinin sentezlendiği bir anlayış içinde düzenlenmelidir. Öğretmenlerin görevi, sadece bilgiyi aktarmak değil, öğrencilere yön gösteren bir rehber ve lider olmaktır. Aynı zamanda, anne-babaların okula ve ders programlarına ilişkin daha fazla katılımı ve birlikteliği desteklenmelidir. Artık, eğitimin merkezindeki olgu, öğrencidir, öğrenen bireydir. Elbette mevcut bilgi, birikim, kültürel değerler ve olgular öğrencilere aktarılacaktır. Ancak, bunda amaç, hazır bilgileri ezberlemek değil, öğrencilerin kendi bilgilerini oluşturmalarına yardımcı olmaktır (Çalık ve Sezgin, 2005: 63).

Bir ülkenin eğitim sistemi, o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler (Doğan, 1997: 18). Bu nedenle değer eğitimi önem verilmesi gereken bir alandır.

Eğitim, çocukta yeni durumlara intibak kabiliyeti sağlayarak onu hayata hazırlayan bir faaliyetin adıdır. Hayat ise parçalardan (cüzlerden, öğelerden) meydana gelen bir bütündür. Eğitimin başarısı bu bütünlüğü görmekle, bütüncül bir yaklaşımla mümkün olur. Ancak bu sayede çocukların uyum yetenekleri geliştirilebilir ve eğitimden beklenen fayda sağlanabilir (Fersahoğlu, 2004: 281).

Değerler, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitim kelimesinin başına değer kelimesi getirilerek, değer öğretiminin özel bir alanda açılımı incelenmiş olmaktadır. Çünkü değerler duyuşsal özellik gösteren yapılardır. Dolayısıyla bireyde kazanım hâline gelmeleri de farklı yöntem ve teknikleri, farklı eğitim durumlarını gerektirir. Dört işlemi öğretir gibi değerleri öğretmeyiz. Değer öğretimi de kendine has bir disiplin alanıdır (Akyol, 2010: 43).

Yazıcı'ya (2006: 510-513) göre geleceğin yetişkinleri olacak öğrencilere kazandırılmak istenilen değerlerin sadece öğretmenlerin ve okul idarecilerinin inisiyatiflerine bırakılması, derslerde değerler eğitiminden beklenen faydaların etkisini azaltacaktır. Bu yüzden etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce tesadüfî olmayan, planlı bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6. 7, 8. Sınıflar) incelendiğinde Türkçe eğitimi sonucunda bireylerin; Türkçe dersinin genel amaçlarıyla birlikte, dilin önemini bilen, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanıyan ve benimseyen, hoşgörü sahibi, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına karşı duyarlı; millî, manevî, ahlakî değerlere önem veren kişiler olarak yetiştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir (MEB, 2006: 3).

2005 Türkçe Dersi Öğretim Programında (6–8), topluma ait değerlerin taşınması ile ilgili hedeflere “Genel Amaçlar” bölümünde yer verildiği görülmektedir:

“Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,

Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

Hoşgörölü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır” (MEB, 2006: 4). Türkçe dersinde değerlerle ilgili doğrudan bir kazanım olmamakla birlikte genel amaçlar bölümünde değerlere yer verilmiştir.

Her millet kendi kültürel değerlerini eğitim yoluyla gelecek nesillere taşımak ve aktarmak ister. Bunun için de çeşitli yollara başvurur. Bu yollardan biri de milletin kendi içinden çıkmış olan edebi ürünlerdir. Hiç kuşku yok ki bu edebi ürünlerin o milleti en güzel şekilde yansıtan halk hikâyeleri, efsane, destan ve mitlerdir. O halde bireylerin eğitiminde kullanılabilecek araçlardan biri de bu ürünlerdir. Yılar, “Mit-Efsane ve Eğitim” adlı çalışmasında bu ürünlerin sadece Türkçe derslerinde değil pek çok derste araç olarak kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Halk edebiyatında kullanılan formellerin öğrencilerin okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinde etkili olabileceği söylenebilir. Özellikle de başlangıç ve bitiş formelleri gibi kalıp ifadeler öğrencilerin konuşma ve yazmada konuya nasıl giriş yapabilecekleri ve konuyu nasıl sonuca bağlayabilecekleri hakkında önemli birer model oluşturabileceklerdir. Toplumsal bir varlık olan insanın geçmişten gelen kültürel değerlerini tanıması, benimsemesi ve gelecek nesillere aktarabilmesi genelde eğitimin özelde ise Türkçe Eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır. Bir milletin en önemli kültürel öğeleri arasında halk anlatıcıları hatırı sayılır bir yere sahiptir. O halde öğrencilere kültürel zenginliğin öğretilmesi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması noktasında öğrencilerin millî değerleri özümseyen, kültürel değerleri tam anlamıyla benimsemiş bir birey olarak yetişmesinde halk edebiyatı kaynaklarının önemli bir payı olacaktır (Orhan ve diğerleri., 2012: 56).

Her dersin kendine özgü öğretmeyi hedeflediği konu alanı olmakla birlikte özellikle Türkçe dersleri edebî metin temelli işlendiği için karakter eğitimi, değer aktarımı yöntemlerinden *ahlaki muhakeme* ve *değer analizi* yöntemlerinin kullanımı için son derece elverişlidir. Daha önce belirtildiği üzere bu yöntemleri uygulamak için örnek durum ve olaylara ihtiyaç vardır. Bunların en güzel örneklerinin edebî eserlerde

bulunması son yıllarda edebiyat temelli karakter eğitimi anlayışını yaygınlaştırmıştır (Karatay, 2011: 1445).

Çocuk zıtlıkları, ikilemleri bu tür edebî eserlerde tanır ve yaşar. Günlük hayatta çocuğun uyması gereken toplumsal kurallar ve yükümlülükler uygulamada çocuk için soyut genellemelerden öteye geçemez. Sözlü olarak telkin edildiğinde çocuklar bunları dikkate almayabilirler. Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, öyküleyici bir eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa yaşatmak, değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir (Karatay, 2011: 1445).

2.7. Değerler Eğitimi ve Örtük Program

Değerlerin verilmesinde açık bir programın uygulanması mümkün değildir (Altun, 2003: 10). Değerler genellikle örtük hedefler ya da amaçlar kapsamında kazandırılmaya çalışılan sosyal normlar olarak görülmektedir. İnsanlar yaşadığı topluma ya da sosyal yapıya ilişkin normları öğrenirken sadece bir kaynaktan beslenmemektedir. Bazen bir düşün bazen bir cenaze töreni bazen bir tartışma bazen de bir atasözü, değeri aktarmada rol oynayabilmektedir. Değerlerin kökleri derinden gelen ve geleceğe doğru çeşitli unsurlarla dilden dile geçmeye devam eden bir süreci kapsamaktadır. Bir millete ait maddi ve manevi kültür ürünleri dil sayesinde gerçekleşmektedir (Batur ve Kaya, 2012: 311).

Örtük program; “okulda bilinçli ve açık olarak uygulanan programların, kararların, ilkelerin dışında kalan okul ortamı ve yaşamı” olarak tanımlanmaktadır (Paykoç, 1995: 53). Örtük program, resmi programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar sonucu öğrencilerin ulaştıkları niteliklerdir. Okullarda uygulanması için ortaya konulan resmi programda yer alan amaç, kapsam ve faaliyetler gerçekte tümüyle aynen uygulanamamaktadır. Resmi program ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, program

öğrencilere kazandırılırken okul ve öğretmenler ile toplumdaki görüş ve değerlere göre şekillendiği bir gerçektir (Yüksel, 2002: 362-363).

İnsanlar doğumundan itibaren değer eğitimi ile iç içedir. Bunun farkında olması veya olmaması önemli değildir. Ancak okulda verilen değer bilinci planlı ve programlı olabilir. Örneğin ülkemizde bazı derslerde değerle ilgili bilgiler açık açık verilirken “Tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı” gibi derslerde doğrudan olmasa bile dolaylı olarak ve örtük program içinde değer bilinci kazandırılmaya çalışılır (Ulusoy, 2007: 46).

Çocukların kendilerini değerli, mutlu ve güvende hissettikleri bir ortamı ifade eden ve öğrencilerin akademik gelişimleri kadar kişisel ve sosyal gelişimleri üzerinde de önemli etkileri bulunan “okul yaşam kalitesi”nin yüksek olması, okuldaki örtük programın da kalitesinin yüksek olmasını gerektirir. Bu nedenle okul yaşam kalitesi incelenirken, öncelikle okuldaki örtük program da incelenmelidir. Bunun Türkiye’deki eğitim çalışmalarında irdelenmemiş bir konu oluşu, eğitim sistemi açısından önemli bir eksikliktir. Bu nedenle, okuldaki bireylerin sahip olduğu değerlerin, inançların ve tutumların en önemli öğeler olduğu örtük programın, okul yaşam kalitesinin değişkenleri olan “okula karşı olumlu/olumsuz düşünceler, kendini ve okulu değerli görme, bireysel kimlik, kişilerarası iletişim, gelecekle ilgili beklentiler ve başarı motivasyonu” değişkenlerinin şekillenmesinde nasıl bir fonksiyona sahip olduğunun bilimsel araştırmalarla ortaya konulması gereği açıktır (Sarı, 2007: 8).

2.8. Ders Kitapları

Bir insan yetiştirme faaliyeti olarak eğitim, insanlığın ortaya çıkışından günümüze kadar bilim adamları ve düşünürlerin üzerinde durdukları önemli bir konudur. İnsanoğlu doğumdan itibaren kesintisiz bir eğitim sürecine girmektedir ve hayatın her aşamasında eğitim olgusu ile iç içe olmaktadır. Eğitim hakkında farklı tanımlamalar

yapılmıştır. Bunlar arasında eğitim; “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme süreci.” (Ertürk, 1997: 17) .

Eğitim faaliyetlerinin en önemli öğretim materyalleri ders kitaplarıdır. Ders kitabı, “Belli ölçülere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır.” şeklinde tanımlanabilir (Oğuzkan, 1993: 83).

Hazırlanacak olan ders kitaplarının yapısal olarak yürürlükte olan öğretim programlarına dayandırılması, bireyin ve toplumun gereksinimleri göz önünde bulundurularak hazırlanması, önerilen etkinliklerin kuramla uygunluk göstermesi, öğretimin merkezine bireyi alan etkinliklerle donatılmış olması, etkinliklerde disiplinler arası ilişkilerin kurulması, söz konusu kitabın daha işlevsel olmasına katkı sağlayacaktır (Epçaçan ve Okçu, 2010: 41).

Ders kitaplarının kullanılmasının farklı nedenleri vardır. Birinci neden, öğretimin düzenli bir biçimde sürdürülmesidir. Ders kitapları, eğitim programına uygun olarak hazırlanır. Eğitim programındaki amaçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgiler, ders kitabında sırayla yer alır. İkinci neden ise bir öğretim aracı olarak kitabın kullanılmasıdır. Pek çok öğretmenin ders kitabı seçmesinin üçüncü nedeni, ders kitabının kullanışlı olmasıdır (Şahin ve Yıldırım, 1999: 47).

Ders kitapları; genel olarak ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan, ülkelerin eğitim-öğretim programlarına uygun olması gereken yazılı gereçlerdir (Çakır, 1997: 7).

Ders kitapları hem öğreten, hem de öğrenen için temel kaynak niteliğindedir. Dolayısıyla öğretmen ve öğrenci için önemli bir öğrenme kılavuzudur. Ders kitapları “içerik ve söylemleriyle, çocuklara ve gençlere, sistemli bilgi veriyorsa ve bu bilgilerle birlikte ya da onların yanı sıra, içinde yaşadıkları toplumda meşru kabul edilen ortak değerleri, davranış biçimlerini ve zihniyet kalıplarını aktarıyorsa” (Tanrıöver, 2003: 110) hiç de küçümsenmeyecek etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bir toplumun eğitimi sistemi, o toplumun hayata bakışını, yetiştirmeye çalıştığı insan tipini belirlemede önemlidir. Ders kitapları da, eğitim sistemlerinin önemli materyalleri olduğuna göre, bir eğitim sisteminde okutulan ders kitapları incelenerek toplumların değişik dönemlerdeki, özellikleri hakkında bilgi edinmek mümkün olabilmektedir. Çünkü ders kitapları, “ait oldukları dönemdeki egemen siyaseti ve bu dönemin toplumsal yapısını yansıtabilmek açısından ipuçları taşıyabilmesi gibi bir özelliğe sahiptir.” (Tüfekcioğlu, 1997: 61).

Ders kitapları, öğrencinin kelime hazinesini besleyen önemli kaynaklardan biridir. Bu kitaplar aracılığı ile öğrenciye kazandırılması hedeflenen kelimeler, eğitim seviyesine göre önceden belirlenmesi ve kademeli olarak metinlere yerleştirilmesi gerekir. Oysa bu kitaplarda bulunması gereken kelime/kavram sayısının alt ve üst sınırları, ne ders kitapları yönetmeliğinde ne müfredat programlarında ne de program kılavuzlarında belirtilmemiştir (Demir, 2006: 220).

Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kıroğlu, 2005: 9).

Örgün eğitim-öğretim kurumları için hazırlanan ders kitaplarında dört temel dil becerisi (okuma, dinleme, yazma, konuşma) için yeterli seviyede materyal ve etkinlik

örneği bulunmamaktadır. Günlük hayatta karşılaşılan gerçek okuma materyallerine benzememektedir ders kitaplarındaki eserler. Atatürk'ün Nutuk'u başta olmak üzere edebiyat ve kültür dünyamızın önemli eserleri, Köktürk Yazıtları, Dede Korkut Hikâyeleri, Kutadgu Bilig gibi Türkçeyi güzel kullanan ve kültür aktarımı yapan yazarlarımızın seçkin eserleri kısaltılarak, basitleştirilerek, sadeleştirilerek, sınırlandırılmış kelime kadrolarıyla temel eğitimin her düzeyindeki öğrenciler için hazırlanabilir (Çiftçi, 2006: 94-96).

Milletlerin hayatında büyük bir öneme sahip olan dil ve kültürün gelecek nesillere aktarılması ve bu konuda genel anlamda ders kitaplarının, özelde ise Türkçe ve edebiyat ders kitaplarının büyük bir öneme sahip olduğu yapılan araştırmalarla dile getirilmiş ve ders kitaplarının bu anlamda hazırlanmasının ve düzenlenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda kültürün taşıyıcısı konumundaki dil değerlerinin ders kitaplarındaki kullanımının önemi büyüktür. “Toplumsal kültür aktarımının en önemli aracı olan dil öğretiminde sözvarlığı öğretiminin önemi açıktır. Özellikle bir toplumun duyuş ve düşünüş özelliklerini yansıtan deyim, atasözü ve kalıp sözler kültür aktarımında önemli bir görev üstlenmektedir. Bu öğretimin en önemli araçlarından biri de kuşkusuz Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerdir.” (Okuyan Yazıcı, 2012: 40).

Türkçe derslerinde çocuklara verilecek metinlerin hedefine ulaşabilmesi, çocuklarda davranış değişikliği meydana getirebilmesi için, edebiyat ve eğitim ilişkisini hem kitap, hem metin yazarının, hem de öğretmenin iyi bilip kavraması gerekir (Parlakııldız, 2009: 248).

Türkçenin eğitiminde esas olan metinlerin iyi seçilmesi, bu metinlerin olaya, düşünceye ve duyguya dayalı olması, ayrıca model kişilik, millî, ahlâkî ve evrensel değerler bakımından çocuğa davranış biçimi kazandıracak tarzdaki türlerden seçilmesi,

önemli gördüğümüz hususlardandır. Bu konuya, ilgili eğitim kurumlarının titizlik göstermesi gerekir (Parlak yıldız, 2009: 251).

Çocuk, kültür değerlerini sadece örgün eğitim ve ilişkiler yoluyla değil, aynı zamanda atasözleri, deyimler, şarkılar, tekerlemeler gibi farklı kaynaklardan gelen iletilerle de öğrenir. Çocuğun karşılaştığı değişik iletiler arasında özellikle dil ve edebiyat farklı bir yere sahiptir (Baymur, 1996: 23).

2.9. Türkçe Ders Kitabı ve Değerler

Toplum içinde bir uyum sağlayabilmek ve toplumu aynı amaç etrafında toplayarak aynı hedefe yöneltebilmek için eğitim sistemi içine girecek olan her bireye bir takım değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Böylece toplumun sahip olduğu değerler ve kültür birikimi kuşaktan kuşağa aktararak korunması sağlanacaktır (Tezcan, 1991: 44).

Okulun başlıca işlevlerinden biri dayanışmanın ortak bir değer olarak paylaşıldığı sorumlu yurttaşlar yetiştirmektir. Eğitim kademesinin özelliklerine bağlı olarak belirli bir müfredat çerçevesinde çocukların gelişim ve öğrenmelerinden okul sorumludur (Sevinç, 2006: 233).

Değerler eğitiminin gerçekleşmesinde bireyler arası iletişimi sağlama özelliği taşıyan Türkçe'nin öğretimi, ağırlıklı olarak farklı niteliklere sahip yazınsal ya da öğretici metinlerle gerçekleştirilmektedir. Türkçe öğretiminin aracı olan metinlerde işlenen temalar da ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine sahiptir (Belet ve Deveci, 2008: 2).

Sosyal bilimler alanında değerler üzerine yapılan çalışmalar - değerlerin insan davranışlarını açıklamada azımsanamayacak derecede bir öneme sahip olması nedeniyle son dönemde hız kazanmıştır. Bir toplumun geleceğe güvenle bakabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi sahip olduğu değerleri gelecek nesillere aktarması ile mümkündür. Bu nedenle değerlerin öğretilmesi ve aktarımı toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Değerler eğitiminde amaç, toplumun sahip olduğu millî, manevi tüm değerlerin kuşaklar arasındaki aktarımını sağlamaktır. Değerlerin öğretilmesinin ve nesilden nesle aktarımının en etkili şekilde yapıldığı ve yapılabileceği ortam Türkçe dersleridir. Bu derslerde edebî eserler temel materyal olarak kullanılıp bireylere değerlerin aktarımı sağlanabilir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin, bireye olumlu değerleri kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Özdemir ve Taş, 2014: 263).

Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve *sorumluluklarını* bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek; Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek’; (*METK, 1973: 1*). Milli Eğitim Temel Kanunu’nun birinci ve ikinci maddelerindeki genel amaçlarıyla Türk milletinin bütün fertlerinin hangi özelliklere sahip olarak yetiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu amaçlar değerlerle donanımlı bireylerin yetişmesini esas almıştır. Eğitimin temelini oluşturan bu esaslar oldukça önemlidir. Bu esaslar her eğitim kurumunun ve kademesinin temelini oluşturur. Bu amaçların kazandırılmasında ders kitaplarının önemi büyüktür. Türkçe ders kitapları da yukarıda belirtilen genel amaçların

kazanılmasını sağlayacak düzeyde olmalıdır. Türkçe ders kitapları milli değerleri bireylere kazandırmada etkili bir eğitim materyalidir. Bunun yanında küresel değerleri de kazandırmak gerekmektedir. Ancak bunu sağlarken çeşitli yöntemler kullanılmalıdır.

Değerlerin kazanılmasında ders kitapları oldukça etkilidir. Dağlı (2007: 11)'ya göre sistemin bu anlamdaki en karakteristik örneği ders kitaplarıdır. Ders kitapları müdahalenin ve eğitim dışı tasarrufun en açık örneğidir. Değişim kültürü eğitimde öğrenciyi merkeze almaktadır. Çünkü küresel değerler, bireyselleşmeyi yeni bir eğitim değeri olarak empoze etmektedir. Ders kitaplarının bireyde bu yolda gelişmeyi tahrik ve teşvik edeceği yerde, tekrar ve ezberci yöntemlerle öğrenciyi bıktırmakta ve usandırmaktadır (Dağlı, 2007: 11).

2.10. Metinler Aracılığıyla Değer İletimi

Eğitimde, özellikle dil eğitiminde, metinlerin yeri çok önemlidir. Çünkü dil eğitimi, büyük oranda metinler merkezinde gerçekleştirilmektedir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39-49).

Ulusal ve evrensel değerlerle donatılmış, kendisiyle ve toplumla barışık bireylerin yetiştirilmesinde dilin önemi göz ardı edilemez. Dilin bir sistem olarak öğrencilere sezdirilmesinde ve beceriye dönüştürülmesinde Türkçe dersinin önemli bir rolü vardır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler hem dil bilgi ve becerisinin hem de değer ve bilgi bütünlüğünün öğrencilere tam anlamıyla kazandırılmasında kullanılacak en önemli araçlardır. Türkçe dersinde metinler üzerinde yapılan her türlü etkinlik (hikâye çözümleme, anı, masal anlatma, metin oluşturma vb.) öğrencilere değerleri iletmek için doğal ortamlar oluşturur (Çelikipazu ve Aktaş, 2011: 419).

Kısacası edebi eserler, çocuğun çağlar boyunca toplum içinde biriken, kabul gören ve paylaşılan değerleri tanımasına, öğrenmesine yani değerlerin aktarılmasına

yardımcı olmaktadır. Değerlerin gelecek kuşaklara aktarımını sağlayan bu eserler aynı zamanda Türkçe dersinin en önemli materyalleridir. Türkçe derslerinde öğrencilerin bu materyallerle buluşmasını sağlayan önemli araçlar ise ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarında birçok bilgi ve becerinin kazandırılması için farklı türlerdeki edebi eserler araç olarak kullanılmaktadır. Değer kazanımında gerek duyguya, gerek olaya gerekse düşünceye dayanan türlerden yararlanmak mümkündür (Fırat ve Mocan, 2014: 28).

Türkçe derslerinde değer eğitimi edebi eserler aracılığıyla verilmektedir. Edebi eserler de insanları çeşitli açıdan eğitmek amacıyla yazılmıştır. Derslerde edebi türlerin eğitici özelliğinden ve sanatsal yönünden yararlanılır. Çünkü edebi ürünler yaşamı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamı biçimlendirir. Böylece okuyucuları dolayısıyla da toplumu etkiler (Kavcar, 1982: 5).

Türkçe ders kitapları bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerle oluşturulur. Bu metinler Türkçe öğretimin temel aracı konumundadır. Dil öğrenmek kelime ve kural ezberlemek değildir. Dil öğrenmek; kelimelerin, kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı görmek, tanımak, anlamak, değerlendirmek, hissetmek; bu dünyada yaşamaktır. Kelime ve kurallar ancak metinlerde can bulur, anlam kazanır, duygu düşünce ve hayallere tercüman olur. Türkçe öğretiminde metni önemli kılan da bu özelliktir (Duman, 2003: 152).

Çocuğun eğitim hayatında okumuş olduğu kitaplar ve ders kitaplarındaki metinler çocuğun bilişsel gelişiminin yanında psikolojik gelişimine de etki edecektir. Metinlerde işlenen değerler çocuğun tüm hayatı boyunca sahip olacağı değer yargıları olacaktır. Bu yüzden bu tür metinler seçilirken evrensel doğruları içeren metinlerin seçimine özen gösterilmelidir (Külünkoğlu, 2010: 26). Öğrenciye estetik zevk kazandıracak eserler, kurmaca nitelikteki eserlerdir. Bu tür eseri okumak, öğrenciye estetik zevk vermenin yanında öğrencinin ufku da genişletir. Öğrenci eserin

kahramanının iç dünyasına girerek onunla özdeşleşir ve kendi özelliklerini onunkilerle karşılaştırarak eksik olan yanlarını tamamlar. Hatta kurmaca metnin bazı kişileri öğrencinin yaşama bakış açısını bile değiştirebilir. Kurmaca metinler özellikle roman, öykü, tiyatro gibi sanatsal değeri olan eserlerdir. Bu tür kurmaca metinlere Türkçe ders kitaplarında yer verilmesi, öğrencilere dil sevgisinin kazandırılması açısından yararlı olur. Bu tür metinleri okuyan öğrenci okuduğundan zevk aldığı sürece kitap okuma alışkanlığı kazanacaktır (Külünkoğlu, 2010: 29).

Tahkiyeli metinlerle hem edebi zevk hem de dil ve kültür bilinci oluşturur. Özellikle hikâye metinleri gerçek ya da gerçeğe yakın olayları düzenli bir kurgu içinde anlattığı için hem öğrencinin motivasyonunu sürekli tutmakta hem de öğretimin kolay olmasını sağlamaktadır (Demir, 2012: 1064-1065).

Türkçenin eğitiminde esas olan metinlerin iyi seçilmesi, bu metinlerin olaya, düşünceye ve duyguya dayalı olması, ayrıca model kişilik, milli, ahlaki ve evrensel değerler bakımından çocuğa davranış biçimi kazandıracak tarzdaki türlerden seçilmesi, önemli gördüğümüz hususlardandır. Bu konuyla ilgili eğitim kurumlarımızın titizlik göstermesi gerekir (Parlak yıldız, 2009: 251).

2.11. İlgili Çalışmalar

İlgili araştırmalar kısmında edebi eserler ve metinler üzerinden değer eğitiminin yapıldığı çalışmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

2.11.1.Konuyla İlgili Tezler

Günaydın (2005), Doğan Kardeş dergisinde çocuğa kazandırılması amaçlanan değerler sonucunda nasıl bir çocuk modeline ulaşıldığını saptamayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda 1945-1978 yılları arasında yayımlanan dergilerin tamamı incelenmiştir. Sonuç olarak Doğan Kardeş dergisinde yer alan metinler aracılığıyla çocuğa kazandırılması hedeflenen değerlerin çocuğun ahlak, kişilik ve toplumsal gelişimine katkı sağladığı belirlenmiştir.

Kaya (2007), çalışmasında Cahit Zarifoğlu'nun çocuk kitaplarında yer alan temel değerleri incelemiştir. Araştırmacı tarafından Cahit Zarifoğlu'nun çocuk dünyasına katmaya çalıştığı değerler örnekler yoluyla açıklanmış. Değerler ve değerlerin çocuğa çağrıştırdıklarına değinilmiştir.

Aral'ın (2008) çalışmasında 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler incelenerek metinlerde bulunan değerler tespit edilmiştir. En çok işlenen değerlerin sırasıyla vatanseverlik, sevgi, saygı ve dini duygular olduğu belirtilmiştir. Aral'ın incelemesinde sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine yer verilmediği belirlenmiştir. Türkiye geneli düşünüldüğünde metinlerin sosyo kültürel yaşantılar ve ekonomik düzeyler göz önünde bulundurulduğunda herkese hitap edemeyeceği görüşüne yer verilmiştir.

Aslan (2009), 2007-2008 eğitim-öğretim yılında ilköğretim okullarında okutulan 4, 5, 6 ve 7.sınıf ders kitaplarının rol model olarak kahramanları içeren durumu incelemiştir. Programda belirtilen yirmi değerın öğretiminde model olarak üç kahraman kullanıldığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki kahraman seçimleriyle üniversite adaylarına uygulanan anket sonucu ortak rol model olarak Atatürk'ü seçtikleri belirlenmiştir.

Çintaş (2009), İbrahim Zeki Burdurlu'nun eserlerinde çocuk eğitimi ile ilgili evrensel değerleri belirlemiştir. Bu değerler: sevgi, anne-baba sevgisi, vatan sevgisi, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, toprak sevgisi, çocuk toprak sevgisi, yaşam toprak sevgisi, saygı, mutluluğa ve acıya ortak olma, dürüstlük, iyilik etme, iyi huylu olma, inanç, aile, aşk, çalışkanlık, arkadaşlık, estetik, yardımseverlik, merhamet, cesaret, sabır, umut, şükran duyma, bağışlama ve özür dileme, özgürlük, misafirperverlik, barış, kanaatkârlık, emek, kültüre sahip çıkma, işbirliği, komşuluk, eşitlik, duyarlı olma, mantık yürütme, eğitim, sorumluluk ve takdir etme olarak belirlenmiştir.

Çakıcı (2010), araştırmasında MEB'in Ortaöğretim için tavsiye ettiği 100 Temel Eser arasında yer alan yerel romanlardaki değerleri tespit etmiştir. Bu değerlerin edebiyat öğretiminde nasıl kullanılacağına yer verilmiştir. Araştırma sonucunda en çok yer alan değerler, duyarlılık, estetik, sevgi, yardımseverlik ve sorumluluktur. En az yer verilen değerlerse çalışkanlık, temizlik, barış, aile büyüklerine önem verme ve bağımsızlık olmuştur.

Cihan (2010), Cumhuriyet'in ilanından bugüne uzanan süreçte İlköğretim Türkçe dersleri için oluşturulan öğretim programlarını ve bu doğrultuda hazırlanan Türkçe ders kitaplarını inceleyerek dönemsel arka planı oluşturan siyasal, toplumsal ve ekonomik yapının Türkçe Öğretim Programlarına ve Türkçe ders kitaplarına hangi biçimde yansıdığını ve bunlara bağlı olarak okutulan metinlerin hangi değerlerle donatılmış yurttaşlar yetiştirdiğine dair sonuçlar elde etmiştir.

Külünkoğlu (2010), araştırmasında İlköğretim I. Kademe Türkçe ders kitaplarının ilettiği değerleri incelemiştir. Bu kitaplar Giresun'da okutulan 15 ders kitabıdır. İnceleme sonucunda ders kitaplarındaki değer iletiminin kitapları hazırlayanlar tarafından önem ve duyarlılıkla hazırlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Sivrikaya (2010), MEB tarafından İlköğretim okullarına tavsiye edilen ve 100 Temel Eser içerisinde yer alan kitaplardaki küresel değerleri incelemiştir. Çalışmanın kapsamında 40 eser incelenmiştir. Araştırma sonucunda en sık işlenen değer demokratik olduğu belirtilmiştir. Demokratik değerinden sonra etik, bireysel gelişim, hürriyet, empati, bilgi, toplam kalite ve sorumluluk değerleri yer almıştır. Çalışmada en az yer verilen değerlerse çağdaşlaşma değeridir.

Yılmaz (2012), çalışmasında Ziya Gökalp'in şiirleri değer eğitimi açısından incelenmiştir. Araştırmada Fevziye Abdullah Tansel'in "Ziya Gökalp Külliyyatı-1, Şiirler ve Halk masalları" adlı eseri incelenmiştir. İncelemede 103 şiir üzerinde çalışılmıştır. Ziya Gökalp'in şiirlerinde vatan sevgisi, millet sevgisi, dini duygular, Türk büyüklerine saygı, kahramanlık ve şehitlik değerlerine yer verildiği ve şiirlerde değer eğitime önem verildiği belirtilmiştir.

Koçağan (2012), 4-5. Sınıfa giden öğrencilerin, karakter eğitime ve kişilik gelişimine katkı sağlaması için çocuk kitaplarının görsel tasarım, okunabilirlik ve değerler aktarımı açısından incelemesini yapmıştır. Araştırma kapsamında tesadüfi olarak seçilmiş 50 kitap seçilmiştir. Bu kitapların içerik ve görsel tasarım özellikleri açısından yeterli düzeyde olduğu, temel değerleri işleme açısından ise yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Kaynak (2012), Sevinç Çokum'un hikâye kitaplarındaki değerler eğitime ilişkin temaları tespit etmiştir. Bu temalar ahlak, toplum, din tasavvuf ve eğitimle kültür olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Sevinç Çokum'un hikâye kitaplarında yer alan değerler eğitimi ile ilgili temalardan hareketle önerdiği insan modelini ortaya koymuştur.

Aktürk (2012), çalışmasında Üzeyir Gündüz'ün çocuklar için yazdığı hikâye ve romanlar incelenmiştir. Bu eserlerde ahlaki, manevi ve karakter geliştirici değerler tespit edilmiştir.

Moğul (2012), Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ını Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelemiştir. 100 Temel Eser içerisinde yer alan Safahat'ın değerler eğitiminin evrensel kavramı da ele alınarak Türkçe dersinde kullanılabileceğini belirtmiştir.

Alan (2012), Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve serbest okuma metinlerini dini ve ahlaki açıdan incelemiştir. Çalışmada MEB'e ait Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenerek dini değerler tablosu oluşturulmuş, dini değerlerin Kuran' da geçen şekilleri üzerinden tanımları yapılmış ve değerlerin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde geçtiği yerler belirlenmiştir.

Akyol (2010), araştırmasında iki farklı yayınevine ait, öğrenci ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve 6.sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitaplarındaki sevgi temasındaki hedefler, kazanımlar ve etkinlikleri değerler eğitime uygunlukları bakımından incelemiştir. İncelenen iki kitabın da sevgi temasındaki hedef ve kazanımlarının dil ve zihin becerilerini karşıladığı ama sevgi değerini karşılamadığı belirlenmiştir.

Öztürk (2013), MEB tarafından belirlenen 100 Temel Eser içerisindeki manzum metinleri incelemiştir. Araştırmanın sonunda, değerlerin eserlere dengeli bir dağılımının olmadığı, bazı eserlerdeki kelime kadrolarının çocuklara uygun olmadığı; eserlerden birkaçının tahrife uğratıldığı belirlenmiştir.

Koç (2013), araştırmasında 1981 Türkçe Eğitimi Programına göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programına göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, fedakarlık, güven, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, kahramanlık, kanaatkarlık, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, milli birlik, misafirperverlik, nezaket, ödüllendirme, öz saygı, paylaşma, sabır, sanat, saygı, sorumluluk, takdir etme, tarih, Türk büyükleri, vatan sevgisi, vefa değerleri tespit edilmiştir. Türkçe Öğretim Programına göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde ise bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, güven, kahramanlık, kanaatkarlık, kültürel miras, memleket sevgisi, milli birlik, misafirperverlik, nezaket, öz güven, öz saygı, paylaşma, sanat, sorumluluk, tarih, Türk büyükleri, vefa değerleri tespit edilmiştir.

Yılmaz (2013), Fatih Erdoğan'ın çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerini tespit ederek yazarın eserlerindeki eğitim ve çocuk değerlerine ilişkin unsurları belirlemiştir. Çalışmanın sonunda yazarın eserleriyle çocuk edebiyatı alanında ufuk açıcı öneriler sunduğu, eserinde olumlu ve olumsuz pek çok değere yer verdiği saptanmıştır.

Biçer (2013), Mehmet Akif Ersoy'un "Safahat" adlı eserini değerler eğitimi açısından ele alıp Safahat'taki şiirleri MEB'in belirlemiş olduğu değerler açısından incelemiştir. Bulgular sonucunda Safahat adlı eserin değer eğitimi açısından zengin olduğu belirtilmiştir.

Bağcı (2013), çalışmasında çocuk edebiyatı ürünlerindeki değerlerle, çocuklar için yazılmış güdümlü eserlerdeki değerleri belirleyip bu değerleri karşılaştırmıştır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin evrenini Kemalettin Tuğcu, Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, Ömer Seyfettin ve Cahit Zarifoğlu'nun eserleri; örneklemini ise bu yazarların üçer hikâyesi oluşturmuştur. Çocuklar için yazılmış güdümlü eserlerin örneklemini beş farklı yayınevine ait beş ayrı değerler eğitimi hikâye seti oluşturmuştur. Sonuç kısmında çocuk edebiyatı ürünlerindeki değerlerle, güdümlü yazılmış eserlerin tamamen eksiksiz olmadığı birbirini tamamlar nitelikte olduğu, her iki grubun da çocuk eğitiminde kullanılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

Sandıkçı (2014), MEB'in ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser arasında yer alan Hasan Nail Canat'ın eserlerinde yer alan değerleri tespit etmiştir. Hasan Nail Canat'ın eserlerinin Türkçe Müfredat Programı doğrultusunda değerler öğretimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ve romanlarının Türkçe dersi öğretmenleri tarafından öğrencilere tavsiye edilmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir.

Uslu (2014), çalışmasında Nur İçözü'nün "Altın Doğa Öyküleri", "Bana Derler Küp Cadısı", "Bintepe'nin Hayaleti", "Bugün Ne Cadılık Yaptım?" , "Cadılık Parayla mı?" , "Çikolata Öyküleri", "Dönemeç", "Dilek Mağarası", "Ena Mena Dosi", "Güneşe Tırmanan Çocuk", "Reyhan", "Sihirli Düşler Kesesi", "Sevginin Mırnırcısı", "Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?" , "Sevecen Öyküleri", "Gökten İnen Üç Yıldız", "Zamanda Yolculuk", "Tırmık ile Isırık" ve "Yüreğimin Kıyısında" adlı eserleri Schwartz'ın Değerler Sınıflandırmasına göre incelemiştir.

2.11.2. Konuyla İlgili Makaleler

Şen (2008), 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri iletmediği değerler açısından incelemiştir. Aynı zamanda bu değerlerin kitaplara göre dağılımı belirlenmiştir. Beş farklı yayınevine ait Türkçe ders kitapları incelenerek oluşturulan "Değerler İnceleme Formu" yardımıyla metinlerdeki değerler belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda incelenen metinlerin değerleri iletmede yetersiz olduğu ve metinlerin en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerini iletmediği belirlenmiştir.

Parlak yıldız (2009), İlkokul 4 ve 5.sınıflarda (1948-1949'dan 1967-1968'e kadar) okutulan Türkçe ders kitaplarındaki olaya dayalı türlerden oluşan metinleri moral değerler açısından incelemiştir.

Kolaç (2010), çalışmasında MEB tarafından hazırlanan Türkçe Öğretim Programlarını (1-5; 6-8) “değerler” ve “hoşgörü” kavramları açısından değerlendirerek Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Yunus felsefesi üzerinde durmuştur. Onların felsefelerinin Türkçe derslerinde ve Türkçe Öğretim Programlarında yararlanılmasıyla ilgili önerilerde bulunmuştur.

Özbay ve Tayşi (2011), 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda Muharrem Ergin’in yayımladığı Dede Korkut kitabındaki 12 hikâyeyi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan 20 değer açısından incelemişlerdir. Hikâyelerde en fazla saygı değeri yer alırken bunu sevgi, sorumluluk, dayanışma ve vatan sevgisi değerleri izlemiştir.

Kolaç (2011), araştırmasında Türkçe derslerinde değerler eğitiminde Yunus Emre’nin öğretilerinden nasıl yararlanılacağını ortaya koymuştur. Yunus Emre’nin şiirlerinde sevgi ve hoşgörü, insanlarla iyi geçinmek, onların gönüllerini almak, dostça kardeşçe yaşamak, sevgi ve hoşgörü duygularıyla donatılmış olan insanların kibir, gurur, kin, yalan olmaması gerektiği, cömertlik ve yardımseverlik, kişinin kendini bilmesi, kendinin farkında olması, yerinde ve zamanında konuşmak değerlerini belirlemiştir. Türkçe Öğretim Programının yeniden gözden geçirilerek kültürel bağları güçlendirirken düşünür ve şairlerimizden yararlanılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Çelikpazu ve Aktaş (2011), MEB’e ait 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki ulusal ve evrensel değerlerin metinlerdeki dağılımlarını incelemişlerdir. Okuma metinlerini Değerler Tespit Formuna göre incelemişlerdir. 6.sınıfta değer iletiminin daha yoğun olduğu belirlenirken, 7 ve 8.sınıflarda değer iletiminin azaldığı tespit edilmiştir.

Karatay (2011), çalışmasında edebi eserlere dayalı olarak yapılan karakter eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme ve örnek uygulamasına yer vermiştir.

Tekşan (2012), Reşit Rahmeti Arat'ın günümüz Türkçesi'ne aktardığı Kutadgu Bilig'i Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 20 değer açısından incelemiştir. Adil olma, dürüstlük, bilimsellik, yardımseverlik, duyarlılık en çok kullanılan değerler olarak belirlenmiştir.

Sallabaş (2012), Ömer Seyfeddin'in hikâyelerindeki değerleri belirleyerek Türkçe öğretiminde kullanımını araştırmıştır. Araştırmada 86 değer tespit edilmiştir.

Batur ve Kaya (2012), çalışmalarında Divanü Lügati't adlı eserde değer kavramının veriliş biçimini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Sosyal yaşamla ilgili değerleri içeren kelime ve atasözleri sınıflandırılmıştır. Metinlerden hareketle Türkler'in komşuluktan misafirliğe, evlilikten batıl inançlara kadar birçok değere sahip oldukları belirlenmiştir.

Ogur (2011), çalışmasında Ömer Seyfettin'in konusunu doğrudan tarihten alan ya da tarihteki önemli olaylar, dönemler veya fikirlerden beslenen hikâyelerinde kazandırılmak istenen değerleri incelemiştir. Hikâyeler, kahramanlık, fedakârlık, devlet terbiyesi ve ideal devlet adamı, vatan ve millet sevgisi temaları çerçevesinde incelenmiştir.

Özkan ve Sivrikaya (2012), MEB tarafından tavsiye edilen 100 Temel Eser serisinde yer alan kitaplardaki küresel değerleri incelemişlerdir. Araştırmada tesadüfi olarak seçilen 40 eser incelenmiştir. Demokrasi değerinin işlenme sıklığının en fazla olduğu sonra etik, bireysel gelişim, hürriyet, empati, bilgi, toplam kalite ve verimlilik

değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. En az yer verilen değer ise çağdaşlaşma olduğu belirtilmiştir. İncelenen eserlerde “Avrupa Birliği” değerlerinin tespit edilemediği belirtilmiştir.

Demir ve Özdemir (2013), Karagöz ve Hacivat oyunlarını dil ve değer açısından inceleyerek, karakter eğitiminde kullanımına yönelik bir çalışma yapmışlardır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerden hareketle bu çalışma yapılmıştır. Sonuç olarak Gölge oyunlarının değer aktarımı ve öğretiminde çok zengin bir kaynak olduğu tespit edilmiştir.

Bulut (2013), çalışmasında literatür tarama modeli kullanılarak Türkçe eğitimi ve öğretiminde rol oynayan atasözü ve deyimlerin, kültürel değerlerin ve dilin aktarılmasındaki önemi ve işlevi üzerinde durmuştur.

Cihan (2013), Halikarnas Balıkcısı’nın Aganta Burina Burinata romanını değerler aktarımı açısından incelemiş, eserde yer alan değerlerin eğitsel boyutu üzerinde durmuştur. Roman, Neuner tarafından geliştirilen Temel Yaşam Deneyimleri Alanlarını oluşturan başlıklar çerçevesinde incelenmiştir. Eserde kişisel kimlik, aile ilişkileri, yaşam alanı, zihinsel ve ruhsal alanlarla ilgili deneyimler büyük ölçekli politik topluluk, norm ve değer yargıları ile ilgili deneyimler, doğum ve ölüm değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Mert ve diğer., (2013), İlkokul seviyesindeki çocuklara yönelik hazırlanan çeviri kitapların ait oldukları kültür ve evrensel kültür öğelerini ne ölçüde taşıdığını ve bu öğelere ne ölçüde yer verildiğini araştırmışlardır. Hikâye türündeki 5 çocuk kitabı çalışma kapsamına alınmıştır. Kitaplar, dil ile ilgili kültürel öğeler, coğrafya, kurum, kuruluş ve mekânla ilgili kültürel öğeler, günlük yaşamla ilgili kültürel öğeler,

din/inançlarla ilgili kültürel ögeler, sanat ile ilgili kültürel ögeler, örf ve adetlerle ilgili kültürel ögeler, değerler ile ilgili kültürel ögeler başlıkları altında incelenmiştir.

Girmen (2013), İlköğretim 1-5.Sınıflar Programında yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerindeki değer eğitiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemişlerdir. Bu amaçla Ömer Asım Aksoy'un "Deyimler ve Atasözleri 1" kitabındaki atasözleri belirlenen 19 değere göre analiz edilmiştir. Sonuç olarak değerlerin öğretiminde atasözlerinden yararlanılması gerektiği ve kültüre ait değer ögeleriyle değer eğitimine katkı sağlanacağı belirtilmiştir.

Özdemir ve Taş (2014), çalışmalarında Ahmet Mithat Efendi'nin "Dürdane Hanım" romanındaki değerleri doküman analizi yöntemiyle tespit ederek Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile Türkçe Dersi Öğretim Programındaki genel amaçlar başlığı altında yer alan değerlerin bireylere aktarılmasında kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Susar Kırmızı (2014), çalışmasında 4.sınıf ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri belirlemiştir. Değerler belirlenirken Aydın ve Akyol Gürler tarafından yapılan sınıflandırmadan yararlanılmıştır. Metinlerin hepsi incelenerek örnek alıntılara yer verilmiştir. Değerler, sosyal yaşama ilişkin, evrensel düşüncenin gelişimine ilişkin, ülkeye bağlılığa ilişkin ve kişinin kendisini tanımasına ilişkin olmak üzere 4 ana grupta incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda en çok vurgulanan üç alt değer doğa sevgisi/doğal çevreye duyarlılık, iyimse olma/olumlu düşünebilme ve millet sevgisi olduğu belirlenmiştir.

Fırat ve Mocan (2014), 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyeleri ilettikleri değerler açısından incelemişlerdir. Araştırmada Muğla ili genelinde kullanılan

6.sınıf: Koza, 7 ve 8.sınıf: Pasifik yayınlarının kitapları incelenmiştir. Araştırma kapsamında 21 hikâye incelenmiştir. İnceleme sonunda hikâyelerde en çok ahlaki ve manevi değerlere yer verilirken ikinci olarak evrensel değerlere yer verildiği belirlenmiştir.

Akkaya (2014), Tahir Alangu'nun Keloğlan Masalları kitabında yer alan değerleri Schwartz'ın değerlerine göre sınıflandırmıştır. Masallardaki değerlerin Türkçe öğretimindeki önemini ortaya koymuştur. Masallarda en sık rastlanan değer geleneksellik olduğu belirlenmiş. Evrensellik değerine ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

Özdemir, M. ve Göçen, G. (2014). Ahmet Mithat Efendi'nin Felatun Bey ile Rakım Efendi romanında ortaya çıkan değerler tespit edilmiştir. Değerlerin, Türk Milli Eğitim sisteminin Genel Amaçları ve İlköğretim Derslerinin Öğretim Programları aracılığıyla verilmek istenen değerler ile örtüştüğü belirlenmiştir.

Güven (2014), araştırmasında 10 ayrı kitaptan derlenen efsaneleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 20 değer açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda sevgi, saygı, yardımseverlik, dayanışma, dürüstlük, vatan sevgisi, çalışkanlık, estetik ve sağlıklı olma değerlerine yeterli ölçüde yer verildiği tespit edilmiştir. Misafirperverlik, aile birliği, adil olma, hoşgörü, bağımsızlık, barış, sorumluluk, duyarlılık, bilimsellik, özgürlük ve temizlik gibi değerlere daha az yer verildiği belirlenmiştir.

Kılıç ve Aktan (2015), çalışmalarında MEB'in ilköğretim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 12 yerli yazarlı ve 9 yabancı yazarlı toplam 21 kitabı incelemişlerdir. İncelemede kitaplarda yer alan değerler tespit edilmiştir. Kitaplarda en çok yer alan değerler: sevgi, yardımseverlik, saygı, estetik, dostluk, acıma,

cesaret, ümit, merhamet ve başarılı olma değerleridir. En az yer verilen değerler ise emaneti korumak, feragat, istişare, görgülü olmak, sağlıklı olmaya önem verme, tutumluluk, yeniliklere açıklık, ahlaklı olma, doğa sevgisi, eşitlik, hoşgörü, milli birlik şuuru, ölçülülük, sadelik ve zarafet değerleri olmuştur.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmada kullanılan araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması, analizi ve hazırlanması hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmada MEB’e ait 5, 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 63 metin Schwartz’ın belirlediği 10 değeri (güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik) iletmesi bakımından incelenmiştir. MEB’ e ait ortaokul Türkçe ders kitaplarında hangi değerlerin yer aldığı ve bu değerlerin nasıl yer aldığı araştırılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma yöntemi ve modeliyle Milli Eğitim Bakanlığına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerlerle ilgili iletiler saptanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini ortaokul Türkçe ders kitapları oluşturmuştur. Örneklemine MEB’in 2014 yılı baskısı olan ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici ve bilgilendirici metinler oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

“Bu araştırmanın verileri MEB Yayınevine ait 5, 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunması, değer iletimi ve değer eğitimi konulu kitapların, makalelerin ve tezlerin okunup incelenmesiyle elde edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler okunmuştur. Schwartz’ın sınıflandırdığı değerler metinlerde taranarak fişlenmiştir. Metinlerde değerlerin nasıl iletildiği belirlenerek yorum yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

Nitel bulgular üç farklı veri toplama şeklinde meydana gelir: (1) derinlemesine, açık uçlu mülakatlar; (2) doğrudan gözlem ve (3) yazılı dokümanlar. *Mülakatlar* kişilerin deneyimleri, fikirleri, duyguları ve bilgileri ile doğrudan alıntılar yapılabilmesine olanak verir. *Gözlemler*den elde edilen veriler insanların etkinlikleri, davranışları, eylemleri ve insan deneyiminin gözlemlenebilen kısımları olan tüm kişiler arası etkileşimin ve örgütsel süreçlerin detaylı bir şekilde betimlenmesini mümkün kılar. *Doküman analizi* örgütsel, klinik veya program kayıtlarının tam metinlerinin ya da bunlardan yapılan alıntılarının, muhtıra ve yazışmaların, resmi yayınlar veya raporların, kişisel günlüklerin, açık uçlu anketlere verilen yazılı cevapların incelenmesini kapsamaktadır (Bütün ve Demir, 2014: 4).

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187). Çalışmamızda ders kitaplarının doküman analizi yapılmış, metinler ilettikleri değerler bakımından incelenmiştir.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmada veri çözümleme tekniği olarak betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmıştır. MEB’e ait 5, 6, 7 ve 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler Schwartz’ın değerler ölçeğine göre incelenmiştir. Değerlerin metinlerde nasıl yer aldığı belirlenmiştir. Metinlerde yer alan değerlerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde “betimsel çözümleme” ve “içerik çözümlemesi” yöntemleri kullanılmıştır.

Nitel yöntemler derin ve ayrıntılı konularda çalışmaya imkân verir. Analizler için önceden belirlenmiş kategorilerin bir sınıflandırması olmaksızın gerçekleştirilen bir alan çalışması nitel araştırmanın derinliğini, açıklığını ve detaycılığını desteklemektedir. (Bütün ve Demir 2014: 14).

Betimsel çözümlemede amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce dizgisel ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224) .

Söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizil, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Dolayısıyla içerik analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik “ikinci bir okuma” dır. Bu anlamda içerik analizi bir tür iletişim psikanalizini ve iletilerini algılama sanatını andırmaktadır. Söz konusu okuma, okuyanı önyargılarında onaylayan, ilk duygularında rahatlatan, ideolojik, politik ve kültürel kanaatlerini pekiştiren bir okuma değil, ona gerçekten de yeni bir şeyler öğreten, onu yeni bir şeylerin önüne koyan bir okumadır (Bilgin, 2009: 1). Çalışmamızda ders kitaplarındaki metinlerde örtülü

olarak yer alan değerler tespit edilmiştir. Bu değerler tespit edilirken değer iletimi açısından metinlerin ne durumda olduğu belirlenmeye çalışarak yeni bilgiler edinilmiştir.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular

Başar ve Köken (2014)'in yazarlığındaki Milli Eğitim Bakanlığı 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler Schwartz'ın belirlediği on değer çerçevesinde incelenmiştir. “Uçurtma, Pireyi Deve Yapmak, Merhaba Asker, Atatürk’ün Çalışmaları, Çöp Ev, Tırtıldan Kelebeğe, Dilim Dilim Güzel Dilim, Hacı Bektaş Veli, Küçük Kar Tanesi, Uzayda Yaşam, Burada Dur, Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant, Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı, Bir Tıkla Elektronik Posta, Çocuk Doğru Söyledi, Şu Heykellere Bak.”, incelenen metinlerdir.

4.1.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç

Schwartz’a göre güç, sosyal konum, itibar, saygınlık ve kaynaklar üzerinde denetim gücüne sahip olmaktır. Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümünü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmeyi ise gücün alt değerleri olarak belirlemiştir.

Merhaba Asker’de “Atatürk, bağımsızlığımızı gerçekleştirmek için elimizdeki tüm maddi imkânları kullanıp ordumuzu kumanda ediyordu. Bunun yanında Türk askerinin moral gücünü ve azmini de harekete geçiriyordu.” cümleleriyle Atatürk’ün

üstün liderlik gücünden, ordumuz üzerindeki denetim ve kontrol gücünden bahsedilmektedir.

Atatürk'ün Çalışmaları metninde Atatürk'ün vatanı için birçok zorluğu göze alarak yaptığı çalışmalar anlatılmıştır. Savaşlar görmüş, savaşlarda mücadele etmiş bir milletin kurtuluş mücadelesinde ve bu milletin yokluk içerisinde tekrar doğuşunda, ilerlemesinde en büyük etkisi olan, önder olan Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Atatürk'ün çalışmalarının anlatıldığı bu metinde onun liderlik vasıflarından yola çıkılarak “güç” değerine yer verilmiştir. “TBMM'nin açılmasına ve yeni bir hükümetin kurulmasına önder oldu.” ve “Atatürk, cumhurbaşkanı olarak kurduğu cumhuriyeti her alanda yüceltmeyi bildi.” cümlelerinde bunu görmek mümkündür.

Hacı Bektaş Veli'de, Hacı Bektaş Veli'nin Moğol istilası sonrasında umutsuzluğa kapılan Anadolu halkına destek oluşu, onlara yardım edişi anlatılmıştır. Halk, Hacı Bektaş Veli'nin onlar için yaptıklarını gördükçe ona gönülden bağlanmıştır. “Kısa zamanda büyük işler yapıldığını fark eden halk, Hacı Bektaş'ı daha çok sevmeye başladı. Herkes ünü yayılmaya başlayan Hacı Bektaş'a koşuyordu. O, her geleni gönül kucağı ile sarıyor ve onlara umut veriyordu.” cümlelerinde Hacı Bektaş Veli'nin insanlar arasında saygın bir yerinin olduğu ve Anadolu halkı tarafından benimsendiğini anlıyoruz. Hacı Bektaş Veli Anadolu halkını bir arada tutmaya çalışmıştır. Bu da halkın onu bir otorite olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. “Hacı Bektaş Veli, Moğol istilası ile perişan olmuş Anadolu halkını bir şiir ve gönül etrafında toplamaya çalışıyordu.” ve bunu başarmıştır. Savaştan çıkmış, baskılardan yılmış halkı bir arada tutmak için onlara yol gösterecek her anlamda güç sahibi kişilere ihtiyaç duyulmuştur. Hacı Bektaş Veli, halk tarafından benimsenmiş ve onları bir arada tutmaya yarayacak güce sahip olmuştur.

Güç sahibi olmak genellikle yöneticilerle ilişkilendirilmiştir. *Çocuk Doğru Söyledi* metninde II. Selim kendi adına bir cami yapılmasını istiyor. Bu isteğini Mimar

Sinan’a iletmeleri için yardımcılara buyruk veriyor. Hükümdarlık güç sembollerindendir. Otorite sahibi olmak, gücün en belirgin özelliklerindendir. Metinde de güç değeri bu doğrultuda işleniyor. “Tez bana Aksakal’ı bulup getirin.” Padişah buyruğundan sonra Mimar Sinan huzura gelmiş ve II. Selim ne istediğini Mimar Sinan’a anlatmıştır. “Senden istediğim şu: Süleymaniye’nin karşısına da benim adıma bir cami yapacaksın. Ama Sultan Selim’in adıyla anılacak bu cami yaptıklarının en görkemlisi olmalı.” diyerek büyüklüğünü, kudretini kendi adına yapılacak camiyle perçinlemek istemiştir. Mimar Sinan’ a isteğini belirtirken otorite sahibi olmanın kendisine sağladığı güçle isteklerini sıralamıştır. Mimar Sinan ile birlikte caminin nereye yapılacağı konuşulduktan sonra “Padişah camisinin Edirne’de yapılmasını buyurdu.” cümlesiyle padişahın otoritesi ortaya konulmuştur.

4.1.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı

Schwartz’a göre başarı, sosyal standartları temel alan kişisel başarı yönelimidir. Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak Schwartz’ a göre başarı değerini oluşturan alt değerlerdendir.

Uçurtma adlı metinde Selçuk, ödüllü bir uçurtma yarışmasına katılmaya karar verir. Bu yarışma için Selçuk, Marangoz Servet Amca’dan yardım alarak uçurtmasını yapmıştır. Uçurtmayı yapmada başarılı olmuştur.

Merhaba Asker’de Atatürk’ün zafer ve başarıyla ilgili bir sözüne yer verilmiştir. “Zafer, zafer benimdir diyebilenin; başarı başaracağım diye başlayanın ve başardım diyebilendir.” sözünü başarmak için ve zafer için önce kararlı olmak gerekliliği anlatılmıştır. Atatürk’ün sözü yardımıyla başarmak için gerekli olan unsurlar aktarılmış olmuştur.

Atatürk'ün Çalışmaları adlı metinde, “Atatürk’ün gece gündüz çalışarak kazandığı askeri, siyasi, toplumsal ve kültürel zaferler onun adını ebedileştirmiştir.” cümlesiyle Atatürk’ün birçok alanda başarıya imza attığı belirtilmiştir. Bu metinde Atatürk’ün düşünce yaşamını oluşturan ilkelere yer verilmiş ve onun bu ilkeler uğrunda çalışma saati diye bir kavram tanımadan işi bitene kadar yirmi dört saat çalıştığı belirtilmiştir. Bu da göstermektedir ki Atatürk özveriyle çalışarak bu ilkeleri gerçekleştirmeyi başarmıştır. Çalışkanlığı başarı için bir ön koşul oluşturmuştur.

Çöp Ev’de ikiz kardeş Pınar ve Çınar’ın çocuk parkına yapılacak olan heykel için düzenlenen yarışmaya katılmaları ve bu yarışmayı kazanmaları anlatılmıştır. Pınar ve Çınar bir konuyla ilgili kişisel başarılarını göstererek başarıya ulaşmışlardır. Bunu ikizlerin babalarını söyledikleri şu cümlelerden anlamak mümkün: “ İkiğimizle ne kadar gurur duysak azdır Gülay. Bugün site yönetimi yarışmayı sonuçlandırmış ve kızlarımızın projesi birinci olmuş.” demiştir.

Dilim Dilim Güzel Dilim’de öğretmenleri Türkçe’nin kirlenmesiyle ilgili bir ödev vermiştir. Onur bu ödevi yapmak için gönüllü olmuş ve bu konuda çevresindeki örneklerden yola çıkarak dil kirliliğinin giderek arttığını belirlemiştir. Onur, büfe sahibi İlhan Amca’yla konuşarak ona tabelasında kullandığı yabancı isimle ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu Durum İlhan Amca’yı da rahatsız etmiş ve İlhan Amca büfesine Türkçe bir ad vermiştir. Onur, büfe sahibinde farkındalık uyandırarak yaptığı çalışma sayesinde bir tabelanın Türkçeleşmesini sağlayarak başarılı olmuştur.

Hacı Bektaş Veli metninde Anadolu’da birliği sağlayan Hacı Bektaş Veli toplumsal düzeni sağlamada başarılı olur.

Burada Dur da ise “Dağ denilmez aşılr; tepe denilmez aşılr. Köyler geçilir; obalar geçilir. Her uğranılan her geçilen yer Selçuklunun topraklarına katılır.” Selçuklular yeni yerler fethederek başarılı olmuşlardır.

Küçük Kar Tanesi öyküsünde, Küçük kar tanesi diğer arkadaşlarından önce yeryüzüne inmiştir. Yeryüzüyle buluşmak onun için en büyük sevinçlerden biri olmuştur. Bunca zaman arzuladığı görmek istediği yeryüzüne kavuşmuştur. Küçük kar tanesi amacına ulaşmıştır. Amacına ulaşmada başarılı olmuştur.

Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı metninde, Wright Kardeşler’in uçurtmayla başladıkları araştırma ve icat yolculuklarına planörle devam etmeleri ve ilk uçağı yapmaları anlatılmıştır. Onların ki bir başarı hikâyesidir. “Araç hareket ediyor. Gittikçe hızlanarak ilerliyor ve sonunda havalanıyor! İşte ilk uçak!” iki kardeş çalışarak, denemeler yaparak ilk uçağı icat etmişler ve çalışmalarında başarılı olmuşlardır.

“Bir Tıkla Elektronik Posta” metninde elektronik postanın tarihi geçmişinden, günümüzde sıkça kullanılan bir haberleşme aracı olduğundan söz edilmiş ve kullanım alanlarıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Yeni bilgiler öğrenmek insanın hayatını kolaylaştıran ve onu başarıya ulaştıran etmenlerdendir. Bu nedenle metnin içeriğini başarı değeriyle ilişkilendirebiliriz.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık

Schwartz değerler kuramında hazcılıktan zevk ve duyuların ödüllendirilmesi olarak bahsedilmiştir. Zevk almanın, yaşamdan zevk almak hazcılık olarak belirtilmiştir. Metinleri, hazcılık değeri açısından incelediğimizde metinlerde hazcılık değeriyle ilgili aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Atatürk'ün Çalışmaları adlı metinde, Atatürk'ün milleti için çalışmaktan asla yorulmadığı ve çalışmalarını milleti için severek yaptığını belirten cümlelerde “Her zaman çok sevdiği milletine yardım etmekten büyük zevk duymuştur .” ifadesine yer verilerek hazcılık değeri aktarılmıştır.

Küçük Kar Tanesi adlı metinde, küçük kar tanesi diğer kar tanelerinden farklı olarak yeryüzüne inme konusunda daha büyük bir istek duymaktadır. Bunu bilen annesi ondan beklemesini istemiştir. Ama küçük kar tanesinin durumunu gördükçe onun daha fazla üzülmeye dayanamamış ona izin vermiştir. Annesinden izin aldığı gün küçük kar tanesinin içini tarifsiz bir sevinç kaplamıştır. “ Minik kar tanesinin sevinci görülmeye değerdi. Onu hiçbir şey bu kadar mutlu edemezdi. O gün kar tanesinin sevinçten içi içine sığmıyordu. Küçük kar tanesi kendinden önceki kar tanelerinin üstüne düşmüş ve yolculuğu sona ermişti. Çocuklar kardan adam yapıyorlardı. Küçük kar tanesi de kartoplarının birinin içindeydi ve en üste konuldu. “Küçük kar tanesi bu durumdan çok memnun oldu.” bu durum onu çok sevindirmişti. Çocuklar anne babalarıyla arkadaşlarıyla oyun oynamaktan çok zevk alıyorlardı. Çocuklar eve girmek istemiyor, oyun oynamak istiyorlardı. “Çocuklar oyuna doymuyordu.” Çocukken oyun oynamak çocuklar için en zevkli etkinliklerdendir. Hava kararıp anne babalar çocukları eve çağırdığında hiçbir çocuk bu zevkli ana veda edip eve gitmek istemez. Küçük kar tanesi güneş çıkıp erimeye başladığında yeryüzü macerasının bu kadar çabuk bitmesine çok üzülmüştür. Annesini çok özlemiş ve eriyip yok olacağını düşünerek çok üzülmüştür. Tam bu sırada annesinin sesini duymuştur. Annesi, küçük kar tanesine “Yaşadığın anın tadını çıkarmaya çalış.” ifadesiyle metinde hazcılık ifadesine yer vermiştir.

Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant' ta “Kışın atların çektiği kızaklarla göl kenarında dolaşırken, çocuklar da karda kızarak gönüllerince eğleniyorlar “6,5 kilometre uzunluğundaki gölün çevresindeki yolda dolaşmanın keyfi ise bambaşka.” sözlerinde eğlenme ve keyif ifadeleriyle hazcılık değerlerine vurgu yapılmıştır.

Çocuk Doğru Söyledi metninde Mimar Sinan ve ustalarının camiye bitirdikten sonra hepsinin el birliği içinde gerçekleştirdikleri yapıyı övünçle seyretmeleri yaptıkları işten memnun olup, yaptıkları eserle gurur duyduklarını göstermektedir. Bu yapı onlarda zevk uyandırmıştır. Sanat eserleri duyulara hitap eder ve Mimar Sinan'ın yaptığı eserler Türk mimarisinde önemli bir yere sahiptir.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım

Uyarılım, Schwartz tarafından heyecan ve hayata meydan okuma olarak tanımlanmıştır. Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantıya sahip olmak uyarılımın alt değerleri içerisinde yer almıştır.

Uçurtma metninde, Selçuk'un uçurtma yarışmasına yarış ödüllü olduğu için katılması bir uyarılım örneğidir. Yarışmanın sonunda bir ödülün olması Selçuk'u heyecanlandırmış ve bundan sonra yarışmaya katılma kararı almıştır. Aynı metinde "Selçuk uçurtmasını uçurmak için heyecan duyuyordu." ifadesine yer verilmiştir. Heyecan duymak uyarılımın alt değeridir.

Merhaba Asker'deki "Atatürk ordumuzu azim ve cesaretle hedefe yönelterek başarı kazanmıştır." cümlesindeki cesaret kavramı uyarılımın alt değerlerindendir.

Çöp Ev öyküsündeki ikizler Pınar ve Çınar, çocuk parkına yapılacak olan heykel için düzenlenen yarışmaya karar verirler. Etkileyici bir proje yapmak isterler. "Öyle bir şey olmalıydı ki herkesi şaşırtmalıydı; önünden geçenler öylesine bakıp geçmemeliydiler." diyen Pınar ve Çınar, insanlarda heyecan uyandırmak istemektedirler. Pınar ve Çınar, malzemesi kullanılmayan eşyalardan oluşan dev bir çocuk heykeli yapmaya karar verirler ve bu durum onları çok heyecanlandırmıştır. Heyecanlarını şu cümleden anlıyoruz: "Düşündükçe, gözümüm önüne geldikçe heyecanlanıyordum."

Küçük Kar Tanesi öyküsünde ise “Yeryüzüne inme arzusu küçük kar tanesi için dayanılmaz bir hal almıştı.” ve “Kardan adam gören diğer çocuklar, anneler ve babalar da çocuksu bir merak ve heyecanla kardan adamın etrafında toplandılar.” cümlelerinde uyarılım değerine örnek vardır. Heyecan duymak ve değişken bir hayat yaşamak istemek uyarılımın alt değerleri arasında yer almaktadır.

Uzayda Yaşam'da “Uzayda yaşamak hepimize çekici gelir.” ifadesinde görüldüğü gibi değişken bir hayat yaşamak ve yenilik arayışı uyarılım kapsamındadır.

Şu Heykellere Bak metninde ise heykeltıraşlarla ilgili cümlede “İşin en güzel yanı heykeltıraşlar, yaptıkları işten çok ama çok heyecan duyuyorlar.” denilerek heyecan kavramına yer verilmiştir.

4.1.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular: Öz yönelim

Schwartz, öz yönelimi, bağımsız düşünce ve eylem tercihi, keşif ve inceleme olarak açıklamıştır. Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendisine saygısı olmak ise öz yönelimi oluşturan alt değerler olarak belirtilmiştir.

Selçuk, *Uçurtma* öyküsünde uçurtmasını babasından yardım almadan kendi başına yapmak istemiştir. Bu durum öz yönelime örnektir.

Pireyi Deve Yapmak adlı mektup türündeki eserde bir babanın oğluna yaşamla ilgili verdiği örnekler ve dersler yer almaktadır. Baba oğluna “Okul başarıyla ilgili değerlendirmeyi en doğru ve en etkili kendin yapabilirsin.” derken oğluna sorumluluk yüklemiş ve bağımsız düşünmesini sağlamak istemiştir. İnsanlar kendi amaçlarını

kendileri seçebilecek şekilde yaşayabilmelidirler. Eğitim, insanların zihnini açarak kendileri hakkında düşünme ve karar verme becerilerini insana kazandırmalıdır. Mektupta babanın oğluna söylediği söz, okul başarısıyla ilgilidir ancak bu örnekten hareketle kendi kendimizi değerlendirme hayatımızın her alanında uygulamaya konulması gereken bir davranıştır. Ortaokul öğrencileri düşünüldüğünde bu durum daha da büyük bir önem taşır. Bu yaş grubundaki öğrencilerin özgürlük ve bağımsız olmak kavramlarını doğru şekilde öğrenmeleri hem kendileri için hem de toplum için büyük bir önem taşımaktadır.

Atatürk'ün Çalışmaları metninde “Mustafa Kemal, okumayı, araştırmayı, incelemeyi çok severdi.” ifadesinde yer alan incelemek eylemi öz yönelim değerini oluşturan unsurlar arasında yer alır.

Çöp Ev hikâyesindeki Pınar ve Çınar özgün bir proje tasarlayarak heykel yapmışlardır. Yaratıcı olmak öz yönelim değerinin yer aldığının göstergesidir.

Wright Kardeşler, *Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı* metninde uçak yapmak için çalışmalar yapıyorlar. “Onlar, düşüncelerini gerçekleştirmeye, havada uçan bir makine yapmaya çalışıyorlar. Yani bir uçak!” ifadesinde Wright kardeşler, kendi amaçlarını belirlemiş ve bu yolda çalışmalar yapmışlardır. Yaratıcı bir ürün ortaya koyarak çalışmalarının ödülünü almışlardır.

Şu Heykellere Bak da ise heykeltıraşların yaratıcılıklarına değinilerek öz yönelim değeri işlenmiştir.

4.1.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik

Schwartz'a göre evrenselcilik anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetme demektir. Bir de bu değeri oluşturan alt değerler vardır. Bu alt değerler: açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, barış içinde bir dünya isteme, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumaktır.

Uçurtma adlı öyküde Selçuk anne ve babasından yardım almadan yapmadan kendi uçurtmasını kendisi yapmak istemiştir. Anne ve babası da bu durum karşısında takdir edici bir tutum sergilemişlerdir. Takdir etmek evrenselcilik değeri içerisinde yer alan bir alt değerdir.

Atatürk'ün Çalışmaları metninde, Atatürk'ün “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesiyle barışa katkıda bulunmasına değinilmiştir. Barış içinde bir dünya istemek evrenselcilik değerine bir örnek olmuştur. Aynı metinde “Barış ise mutlu yaşamak, gelişmek ve üretmek için ilk şarttır.” ifadesinde barışın önemine vurgu yapılmıştır. Atatürk dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmanın, kendi huzur ve mutluluğumuzu sağlamaya yönelik olduğunu söyleyerek insanlığın iyiliğini gözetmiştir. Ayrıca “Atatürk'ün fikir yaşamını oluşturan üçüncü bir temel ilke ise insan sevgisi ve evrenselliğidir. Bu ilkeler doğrultusunda ulusu yanı sıra bütün insanlığı kucaklamış, yurtta ve dünyada barışın sevgi ve saygıyla oluşabileceğine inanıp Türk ulusuna bu düşünceyi aşılamıştır.” ifadesinde evrensellik kavramının Atatürk'le yaygınlaştığı anlatılmıştır.

4.1.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik

Schwartz'ın değer tanımlarına göre iyilikseverlik, kişisel temas içinde bulunan kimselerin iyiliğini gözetme, geliştirme ve korumadır. İyilikseverliğin alt değerleri ise

yardımlı olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak ve sorumluluk sahibi olmaktır.

Uçurtma'da Selçuk, kendi uçurtmasını kendi yapmıştır ancak malzeme temin etmek konusunda Servet Amca ona yardım etmiştir. Yardım etmek, iyilikseverliğin göstergelerindendir.

Pireyi Deve Yapmak metninde baba oğluna bazı uyarılarda bulunmuş ve ona yol göstermeye çalışmıştır. Bunu yaparken kendi sorumluluğunu kendisinin alması gerektiğini ama ihtiyaç olursa ona her zaman destek olacağını anlatmıştır. “Gerek değerlendirme, gerek çözümleme aşamasında benden istediğin destek olursa bunu seve seve yapacağımı bil.” sözleriyle oğluna destek vermiştir. İnsanların sorumluluklarını bilmeleri çok önemlidir ancak işin içinden çıkılmaz bir durum olduğunda ya da danışmaları gereken bir konu olduğunda güvenilecek ve ondan destek alınabilecek kişilere ihtiyaç duyulabilir. Ayrıca baba oğluna, “Başarı ve başarısızlıklarının nedeni de sonucu da genellikle kendimizdedir. Öyleyse yüzünü kendine döndür.” diyerek başarı ve başarısızlıklara sebep olan temel etkenin kendisi olduğunu fark etmesi ve bunla ilgili sorumluluğu kendisinin alması gerektiğini belirtmiştir. Sorumluluk sahibi olmak, iyilikseverlik değerinin altında yer alan bir değerdir.

Pınar ve Çınar, çöp evde yaşayan Şerife Hanım'ın halini görünce çok üzülürler. “Öyle bir insan varsa onun yardıma ihtiyacı var demektir. Televizyona haber vermeden böyle insanlara yardımcı olmak gerekir.” düşünürler. Pınar ve Çınar zor durumda olan insanlara yardımcı olmak gerekliliğini bilen çocuklardır.

Hacı Bektaş Veli metninde, Hacı Bektaş Veli zor durumda olan Anadolu halkından yardımlarını esirgememiştir. “Onu dinledikçe ümitler yeşeriyor, çalışma ve

yardımlaşma arzusu çoğalıyordu.” ve Hacı Bektaş Veli “Anadolu insanına en zor zamanında destek oldu.” cümlelerinde iyilikseverlik değerine yer verilmiştir.

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik

Schwartz’ın geleneksellik değeri, dinin ya da geleneksel kültürün birtakım adet ve fikirlerini kabul etme, bağlanma ve saygı duymak demektir. Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak gelenekselliğin kapsamındadır.

Hacı Bektaş Veli metninde geleneksellik ile ilgili değerler yer almaktadır. “Önce hacca gitti. Hac görevini yerine getirdikten sonra Anadolu’ya doğru yola çıktı.” ifadesinde dinin gerekliliği olan hac görevinden söz edilmiştir.

Burada Dur metninde, “Horasan’dan Anadolu’ya geçen bir Türk oymağının başında iki gözü görmeyen bir oymak beyi vardı.” Oymak beyi, topluluğun başında duran kişidir. Eski Türk beyliklerinde kullanılan bir ifadedir. Kültüre ait bir öğedir.

4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma

Schwartz, uyma değerini toplumsal norm ve beklentileri ihlal etme, başkalarını rahatsız etme ya da kırma-yaralama gibi fiillere elverişli dürtü ve eğilimlerin sınırlandırılması olarak açıklamıştır. Kibar olmak ve itaatkâr olmak uyma değerinin alt değerlerindendir.

Uçurtma öyküsünde Selçuk, yarışmayla ilgili bilgi almak için belediyeye gitmiştir. Yarışmayla ilgili sorularını soran Selçuk sekretere teşekkür etmiştir. Teşekkür etmek, kibar bir davranıştır.

Küçük Kar Tanesi öyküsünde, “Kar Taneleri gökyüzünden yeryüzüne inmek için uygun zamanı ve sıralarının gelmesini beklerlerdi.” sözünde kar tanelerinin belli bir düzen içerisinde yeryüzüne indiğini ve bu durumu kabullendikleri anlatılmıştır. Sadece küçük kar tanesi bu durumu kabullenmemiş kar tanelerinin kendi aralarında yer alan düzenine uymamıştır.

Burada Dur metninde, oymak beyi oğluna “Burnuma güzel kokular geliyor. Demek ki burası sulak bir yer; bağcılık ve bahçecilik yapılır. Burada dur, şehrini burada kur!” demiştir. Oğlu da onun sözüne kulak verip şehri oraya kurmuştur. Oymak beyinin oğlu babasının sözünü dinleyip onun isteği ve önerisi doğrultusunda bir iş yapmıştır. Babasının sözlerine uygun davranmıştır.

Çocuk Doğru Söyledi metninde camii inşaatı için Edirne’ de hazırlıklara başlanılmış bu sırada da caminin yapılacağı yer için halktan toprak alınması gerekmiyormuş. “Padişahın buyruğuna göre topraklarını vermekte direnenlerin ne yapıp edip razı edilmesi gerekiyordu. Yalnız bütün bunlar güzellikle olacaktı. Ne olursa olsun zorlama yoktu.” cümleleriyle padişahın bu konuda hassas davrandığını ve her şeyin güzellikle ve kibarlıkla halledilmesini istediğini görüyoruz.

4.1.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik

Schwartz’ a göre güvenlik, toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzuru ve istikrarıdır. Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek güvenlik değerinin alt değerleridir.

Pireyi Deve Yapmak’ ta, baba mektubunda kötü bir şey başımıza gelmeden onla ilgili önlem alınması gerektiğini oğluna söylemiştir. Kişinin gerekli önlemleri alarak kendi güvenliğini sağlaması gerekmektedir.

Tırtıldan Kelebeğe metninde tırtılların tehlikelerden korunmak için bazı özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir. “Örneğin, bazıları başlarını şişirir ve yılan gibi görünür. Bazılarının bedenlerinin uç kısımlarında göze benzer şekiller vardır. Böylece büyük bir hayvanmış izlenimini verirler. Bazıları da kötü bir koku salgılar. Bu onları kuşlara ve böceklerle av olmaktan korur.” ifadelerinde kelebeklerin kendi yaşamlarını sürdürebilmek için aldıkları güvenlik önlemlerine değinilmiştir.

Hacı Bektaş Veli metninde Moğol istilasından kurtulan Anadolu’da güvenliğin sağlandığı anlatılmıştır. Her ülke ve millet için bağımsızlık çok önemlidir. Savaş sırasında bağımsızlığını kaybetmek üzerinde olan her millet bu durumda umudunu yitirir. Baskılara maruz kalmak, vatanının baskılardan dolayı artık yaşanılmaz bir yer olmaya başlaması birliğin ve düzenin yok olmasını hızlandırır. Ulusal güvenlik sağladığında kendini güvende hisseden millet umuda tekrar sarılır.

Tablo 6: Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı

Schwartz Değerler	5.Sınıf Türkçe Ders	Değerlerin Geçtiği Metinler
Listesi	Kitabında Geçme Sıklığı	
Güç	(8)	1.Merhaba Asker 2.Atatürk’ün Çalışmaları 3. Hacı Bektaş Veli 4. Çocuk Doğru Söyledi
Başarı	(10)	1.Uçurtma 2.Merhaba Asker 3.Atatürk’ün Çalışmaları

4.Çöp Ev

5.Dilim Dilim Güzel Dilim

6.Hacı Bektaş Veli

7.Burada Dur

8.Küçük Kar Tanesi

9.Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı

10.Bir Tıkla Elektronik Posta

Hazcılık

(7)

1.Atatürk'ün Çalışmaları

2. Küçük Kar Tanesi

3.Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant

4.Çocuk Doğru Söyledi

Uyarılım

(7)

1.Uçurtma

2.Merhaba Asker

3.Çöp Ev

4.Küçük Kar Tanesi

5.Uzayda Yaşam

6.Şu Heykellere Bak

Öz Yönelim

(6)

1.Uçurtma

2.Pireyi Deve Yapmak

3.Atatürk'ün Çalışmaları

4.Çöp Ev

5.Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı

6.Şu Heykellere Bak

Evrenselcilik	(4)	1.Uçurtma 2.Atatürk'ün Çalışmaları
İyilikseverlik	(6)	1.Uçurtma 2.Pireyi Deve Yapmak 3.Çöp Ev 4.Hacı Bektaş Veli
Geleneksellik	(2)	1.Hacı Bektaş Veli 2.Burada Dur
Uyma	(4)	1.Uçurtma 2.Küçük Kar Tanesi 3.Burada Dur 4.Çocuk Doğru Söyledi
Güvenlik	(3)	1.Pireyi Deve Yapmak 2.Tırtıldan Kelebeğe 3.Hacı Bektaş Veli

Tablo 6'da en sık rastlanan değer başarı olurken en az rastlanan değer geleneksellik olmuştur.

4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular

Komisyon (2014) tarafından hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler Schwartz'ın belirlediği on değer çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen metinler: Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, Canım Kitap, Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk'ün Fikir Dünyası, Atatürk'ten Anılar, Eskici, Anadolu, Meşe ile Saz, Dijon' dan Trabzon'a, Nasrettin Hoca, Bayram Yeri, Hoşgörüler Diyarı Mardin, Boş Arsa, Kınalı Keklik ve Orman Küstü Bize.

4.2.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç

Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması adlı öyküde kitaplardaki kahramanlar kendi aralarında kendilerinin ne kadar değerli ne kadar çok okunan kitaplar olduklarını birbirlerine kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Don Kişot , Walt Disney'in mikilerini rahatsız ederek onları uyandırmış ve onlar bu durumdan rahatsız olduklarını belirttiklerinde onlara büyüklenmiştir. Benim forsum hiçbir çağda geçmez diyerek mikileri küçümsemiştir. Don Kişot, güç sahibi oluşunu kötüye kullanmıştır. Otorite sahibi olmak, gücü elinde tutmak iyidir ancak bu durum başkalarını küçümsemek için kullanıldığında doğru bir davranış olmaz.

Mustafa Kemal Atatürk metninde, Atatürk'ün Türk milletini bir araya getirmesine değinilmiştir. İnsanları bir amaç etrafında birleştirmek onlara yol göstermek ancak otorite sahibi olan, insanlar tarafından benimsenen güçlü karaktere sahip kişilerin gerçekleştirebilecekleri zor bir iştir. “Mustafa Kemal Paşa müfettişlik göreviyle Samsun'a hareket ederek burada Kurtuluş Hareketini başlattı. Milli Mücadele ruhu etrafında Türk milletini düşmana karşı birleştirdi.” ifadesiyle gücün birleştiriciliğine vurgu yapılmıştır. “Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan M. Kemal Atatürk başarılı bir lider olarak bütün dünyaca tanınmış, onun barışçı kişiliği ve lider karakteri diğer milletlere örnek teşkil etmiştir.” sözleriyle güç değerine örnek verilmiştir.

Atatürk'ten Anılar metnindeki *II. Anı'da* Mustafa Kemal, sohbet sırasında not alır. “Fakat bu kez Mustafa Kemal Atatürk, kendi unutmaması için önemli bir konuyu not ediyor değil milletin çok değerli bir ustayı hep anımsaması için kâğıda bir emir yazıyordu.” bu emir “Sinan’ın heykelini yapınız” idi. Güç sahibi olan kişiler isteklerinin yerine getirilmesini sağlayabilirler. Aynı metinde *III. Anı'da* ise “Bu durumda iken de yurt işleri ile uğraşmaktan geri kalmıyor, kendi başkanlığında Bakanlar Kurulu toplantısı yaptırıyor. Çalışmaları yönetiyor ve düşüncelerini söylüyordu.” ifadesinde de güç değerine örnek verilmiştir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı

Mustafa Kemal Atatürk metninde, “Mustafa asker olmak için Selanik Askeri Rüştiyesi (Ortaokul) sınavlarına girdi ve sınavı kazandı.” , “Mustafa Kemal lisede de çok başarılı biri olarak hem öğretmenlerinin hem de arkadaşlarının takdirini kazandı.” , “Birinci Dünya Savaşı’nda bir lider olarak tanınmasını sağlayarak Çanakkale Savaşları’na katıldı ve bu savaşta büyük başarılar gösterdi.” , “Türk milletini bu savaşta zafere ulaştırdı.” cümleleriyle Atatürk’ün hem öğrencilik yıllarında hem de askerlik yaşamı boyunca başarılarla imza atmasına örnekler verilmiştir.

“Nasrettin Hoca” metni iki perdeden oluşan bir tiyatro metnidir. Bu metinde Nasrettin Hoca’nın başından geçen olaylar anlatılmıştır. Nasrettin Hoca, güldürürken düşündüren zekâsıyla birçok sorunun üstesinden gelen halk tarafından benimsenen ve sevilen bir şahsiyettir. Metinde Nasrettin Hoca’nın bazı fıkraları diyalog haline getirilmiştir. Metinde yer alan fıkranın bir tanesinde Nasrettin Hoca’nın komşusu hocanın eşeğini alıp değirmene gitmek ister ancak hocanın gönlü razı gelmez eşeği vermeye. Hoca da eşek evde yok der. Eşek aniden bağırmaya başlayınca komşu eşeğin orada olduğunu anlar. Eşeğin burada olduğu belli niçin burada yok dedin diye sorar. Hocanın cevabı hazırdır. “Tövbe estağfurullah, be adam, şu sakalı ağarmış adamın

sözüne inanmadın da gittin eşeğin tek lafına inandın, yazıklar olsun sana be.” der. Komşu özür dileyerek hocanın evinden ayrılır. Hoca ne yapıp edip komşusunu eşeğin evde olmadığına inandırmıştır. Hocanın bir başka komşusu ise hocadan çamaşır ipi istemeye gelmiş. Hoca da ipi vermek istememiş. Bunun üzerine hoca da bir bahane bulup komşusunu başından savmak istemiş. İpi veremem demiş. Komşusu da niçin diye sorunca ipe un serdim demiş. Komşusu bu sözlerle inanmayınca gülmüş. Hoca da “İnsanın vermeye gönlü olmayınca pekâlâ serilir komşu, pekâlâ serilir.” diyerek komşusunu eli boş evine yollamış. Hoca zekâsıyla sorunların üstesinden gelmiştir. Hoca başarılı olmuş ve amacına ulaşmıştır. Bu durum da başarı değeriyle ilgilidir.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık

Canım Kitap metninde, “Dünyada hiçbir dost, insana kitaptan daha yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk katmak, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamamız için tek çaremiz kitaplara sarılmaktır.” ve “Yıllar, yüzyıllar geçiyor, bu arada kimi kitap unutuluyor, kimi kitap hatırlanıyor. Doğanlardan çok ölenler var. Ama yaşayanlar arasında her zevkten, her düşünceden okuyucuya arkadaşlık edecek kadar tükenmek nedir bilmeyenler de çok...” cümleleriyle kitabın insan hayatını renklendirerek, insana zevk verdiği anlatılmıştır.

Eskici öyküsünde, babasını ve annesini kaybeden Hasan’ın Filistin’de yaşayan halasını yanına gönderilmesi ve yaşadıkları anlatılmıştır. Hasan Filisin’ e giderken önce vapura sonra trene binmiştir. “Hasan vapurda eğlendi, gırıl gırıl işleyen vinçlerle, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşındaydı; peltek konuşmalarıyla da güverte yolcularını epeyce eğlendirmişti.” sözleriyle, Hasan’ın vapurda olmaktan zevk aldığını, yolcuların ise Hasan’ın konuşmalarını dinlemekten haz aldıkları anlatılmıştır. Zevk almak hazcılık değerinin bir parçasıdır. Hasan yaşamaya başladığı yere alışmakta güçlük çekmiştir. Arapça’yı anlamasına rağmen konuşmamış,

inatla susmuştur. Bir gün halası eve bir satıcı çağırmıştır. Satıcı adama yırtık, eskimiş ayakkabılar verilmiş adam da bunları tamire başlamıştır. “Satıcı iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu.” cümlelerinde Hasan’ın satıcının yaptığı işi zevkle seyrettiğine yer verilmiştir.

Hoşgörüler Diyarı Mardin’de “Zinciriye Medresesi ve caminin giriş kapısındaki detaylardan sıyrılıp Şehidiye Camisi’ne nazır çay bahçesindeki küçük bir moladan sonra 12.yüzyılda, Artuklular döneminde yapıldığı sanılan, Akkoyunlu ve Osmanlılar döneminde onarım görmüş Ulu Cami’de soluklanmak ayrı bir keyiftir.” ifadeleriyle camide soluklanmanın zevkli olduğu aktarılmıştır.

Boş Arsa metninde şehrin arabalarla ve binalarla dolup taşması ve insanlar için nefes alabilecek doğal ortamların yok olması eleştirilmiştir. Şehrin içinde yeşil alanlar olunca insanın az da olsa nefes alabileceği ancak bu alanlarında giderek yok olduğu anlatılmıştır. “Balkona çıkıp bu cümbüşü saatlerce seyrediyorum. Kentin ortasında bir kuş cenneti. Boş arsa etrafındaki bina ve beton ormanının ağırlığını alıyor. Ayrıca ağaçlar, çiçekler ve kuşlar ile orada kendiliğinden bir kır manzarası oluşturuyor. Ferahladık. Nefes almaya başladık.” sözleriyle yeşil bir alanı görmenin insanın ruhu dinlendirmesi ve onda güzel duygular uyandırmasından söz edilmiştir.

Kınalı Keklik öyküsünde, hayvanları seven apartman sakinlerinin yaşadığı bir apartmanda yaşayan Hasan ve ailesinin yaşadıkları anlatılmıştır. Hasan’ın babası orman mühendisi olduğu için arazide çalışmalar yapmakta ve her zaman evde olamamaktadır. Babasının evde olduğu günlerde onunla aynı masada yemek yemek Hasan’ı mutlu etmekte ve o bu durumdan çok hoşnut olmaktadır. “Masada birlikte oturup yemek yemek, az yaşanan ve benim için çok sevindirici bir durumdu.” İnsanların yapmaktan zevk aldığı farklı şeyler vardır. Hasan da babasıyla yediği yemekten keyif almaktadır.

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım

Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması öyküsünde, Don Kişot'un davranışlarından rahatsız olan mikilerden biri cesaretini toplayıp Don Kişot' la konuştu. "Sen herkesi korkutsan da beni korkutamazsın şövalye dostum. O cılız atınla tahta kılıcının forsu Orta Çağlarda kaldı. Yel değirmenleriyle savaşır gibi davranma bizlere. Biraz kibar olmasını öğren bakalım." diyebilecek cesaretini toplamıştır. Cesur olmak uyarılımın alt değeridir. Çocuk, uyandı ve kitap rafına uzandı. "Elini raflardan birine doğru uzattı. Kitapların hepsi birden bire heyecanlandı." ifadesindeki heyecan da uyarılımın alt değerleri arasındadır.

Atatürk'ten Anılar metnindeki I. Anı' da Atatürk'ün sınıfta sorduğu soru üzerine sınıftaki öğrenciler heyecanlanmışlardır. "bu beklenmeyen sorunun ardından bir heyecan havası doğdu. Herkes ateşli ateşli konuşmaya başladı." ifadesindeki heyecan duymak uyarılımın bir parçasıdır.

4.2.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular: Öz yönelim

Mustafa Kemal Atatürk metninde, "Mustafa'nın en büyük isteği eğitim hayatına devam etmek ve ülkesine ve milletine hizmet edecek bir genç olarak yetişmekti." ifadesinde Mustafa Kemal'in kendi amacını belirlediği belirtilmiş ve öz yönelime örnek verilmiştir.

Atatürk'ün Fikir Dünyası adlı metinde "Atatürk'ün fikir dünyasının oluşmasında ve şekillenmesinde içinde bulunduğu sosyal siyasi ortamın etkileri yanında çocukluğundan itibaren kitap okumaya olan ilgi ve sevgisinin de çok önemli bir yeri

vardır.” cümlelerinde Atatürk’ün kitap okumaya ve öğrenmeye merakı olduğuna yer verilmiştir.

4.2.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik

Mustafa Kemal Atatürk metninde Atatürk’le ilgili bilgiler verilmiştir. “Hayatı boyunca birçok savaşın içinde bizzat yer alan Atatürk, savaşın ülke halklarına getirdiği zorluk ve sıkıntıları çok iyi bildiğinden ‘Yurtta barış, dünyada barış’ ilkesini benimsemiş bir devlet adamıydı.”, barış içinde bir dünya istemek, evrenselciliğin alt boyutudur. Aynı metinde “Selanik çeşitli insanların, dillerin, dinlerin, düşüncelerin kaynaştığı bir şehirdi.” ifadesinde hoşgörü içinde yaşayan bir şehrin insanlarından söz edilmiştir. Anlayışlı ve hoşgörülü olmak evrenselciliğin tanımı içerisinde yer alan ifadelerdir.

Hoşgörüler Diyarı Mardin’de “Milattan önce 8000’lere değin uzanan geçmişinde birçok uygarlığın yeşerip solduğu, farklı kültürleri ve dinleri içinde harmanlamış, yoğurmuş şiir gibi bir kent Mardin.” cümleleriyle farklı birçok kültürün bir arada yaşamasına değinilerek evrensellik değerine vurgu yapılmıştır. “Mardin’de Süryani kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır. Süryani papazla, cami imamının bir sokak başında güneydoğu lehçesiyle derin sohbete daldığını görürsünüz.” ifadelerinde hoşgörü temelli bir toplum yapısının olduğuna değinilmiştir. “Mardin Belediyesi şehrin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla taşır.” sözüyle Mardin Belediyesi’nin çevreye karşı duyarlı olduğu belirtilmiştir. Çevreyi korumak, evrenselcilik değerinin alt değeridir. “Farklı kültürlerden ve dinlerden insanların yan yana dostluk ve barış içinde yaşadığı bu gizemli güneydoğu kenti her mevsim gezilebilir.” Mardin’deki insanlar, barış içinde bir dünyada yaşamaktadırlar. Barış içinde bir dünya değeri de evrenselcilik değerinin alt değeridir.

Orman Küstü Bize, metninde “Ormana zarar veren her şeye karşı koymakla; onu korumakla, çoğaltmakla vatana ziynet ve bereket kazandırabiliriz.” cümlesinde doğayı korumanın öneminden söz edilmiştir. Çevreyi korumak, evrenselcilik değerinin alt değeridir.

4.2.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik

Mustafa Kemal Atatürk metninde, “Ülkesine ve millete mal olmuş bu büyük devlet adamı 1937 yılında mal varlığını devletin çeşitli kurumlarına bağışladı.” ifadesinde Atatürk’ün yardımseverliğine değinilmiştir. Yardımsever olmak, iyilik değerinin bir alt değeridir.

Atatürk’ten Anılar metnindeki *II. Anı*’da Atatürk ‘ün mimar Sinan’ın heykelinin yapılmasını istediği anlatılmıştır. “Mimar Sinan’ın heykelinin yapılması için emir vermesi ise bir devlet adamı sorumluluğu yanı sıra bir aydın saygısının da sonucuydu.” cümlelerinde, eserleriyle Türk milletine örnek olan Mimar Sinan’a ve onun Türk milleti tarafından tanınmasına önem verdiğini anlıyoruz. Atatürk bu heykelin yapılmasına devlet adamı sorumluluğuyla karar vermiştir. Sorumluluk sahibi olmak, iyilikseverlik değerinin içinde yer alır.

4.2.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik

Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması öyküsünde mikiler, Don Kişot’un çıkardığı gürültüden rahatsız oluyorlar. Don Kişot ise kitaplığın en büyüklerinden olduğunu söyleyerek kendisine saygı gösterilmesini istiyor. Yaşlılara saygı göstermek kültürümüzün bir parçasıdır.

Anadolu metninde, “Bayraklar dalgalanırken minarelerden, Mehmet Akif Ersoy’un ‘İstiklal Marşı’mızda dediği gibi ezan sesleri hiç susmamalı.” cümlesinde İslamiyet’in, dinin bir parçası olan ezanın, bağımsızlık sembolümüz olan bayrağımızla

birlikte var olması istenmiştir. Dinin bir parçası olan ezanla geleneksellik değerine örnek verilmiştir.

Dijon' dan Trabzon'a metni çocuğun annesine yazdığı bir mektuptur. Mektupta çocuk aile büyüklerine sevgi ve saygısını iletmiştir. Aile büyüklerine saygı göstermek, büyüklerin elini öpmek geleneksellik değeriyle ilgilidir. “Büyük annemin ellerinden öperim Hafız teyzemin abisinin, Belkıs ablalarımın, Müzeyyen, Hafız teyzelerimin, artık hepsinin ellerinden öperim.”

Nasrettin Hoca metninde, bir gün hoca odun kesmeye gitmiştir. Hoca bindiği dalı kesmeye çalışırken yoldan geçen bir yolcu hocayı görür ve uyarır. Ancak o adamın sözlerine aldırmış etmeden bindiği dalı kesmeye devam eder ve düşer. Adamın düşeceğini bildiğini görünce ne zaman öleceğini adama sorar. Adam da yarım saate kadar öleceksin diyerek hocayla dalga geçer. Ama hoca bu duruma inanarak öleceğini düşünür. Hocanın karısı ve ahali bu haberi alınca hocanın yanına koşarlar ve hocayı tabutla taşırlar. Hangi yoldan gideceklerine karar veremezler. İçlerinden biri “Günahtır, ölüyü tutmayalım.” der. Günah ve ayıp kavramları inançla ilgilidir ve geleneksellik değerinin kapsamı içindedir.

Bayram Yeri öyküsünde, eski bayramlara özlem duyan bir nine ve onu bayram yerine götüren torununun bir bayram günü yaşadıkları anlatılmıştır. Nine bayramın ilk gününden bayram yerine gidelim diye tutturunca torunu ilk gün gidemeyeceklerini çünkü herkesin onun elini öpmek için evlerine geleceklerini söylemiştir. Bayramda büyükleri ziyaret edip el öpmek kültürümüze ait bir davranıştır.

4.2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyuma

Atatürk'ten Anılar I. Anı'da, Atatürk'ün Ankara Kız Lisesi'ne ziyareti anlatılmıştır. Atatürk, Yurt Bilgisi dersine girmek için müdüre “Girebilir miyiz?” diye

sormuştur. Sınıfa girdiğinde ise biraz ders dinledikten sonra öğretmene “İzin verir misiniz, ben de bir soru sorayım.” demiştir. İzin istemek, kibarlıktır.

4.2.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik

Mustafa Kemal Atatürk metninde, “Bu yapı içinde yer alan milletler Osmanlı Devleti çatısı altında 19.yüzyıla kadar birlik ve beraberlik içinde huzur ve güven ortamında yaşadılar.” ifadesinde toplumsal düzenin olduğu belirtilmiştir. “Osmanlı Devleti’ni parçalayarak toprak elde etmek isteyen İtalyanların Libya’ya saldırması üzerine vatanı kahramanca savundu.” ifadesinde ise milli güvenliğin sağlanması için Atatürk’ün verdiği mücadeleye yer verilmiştir.

Tablo 7: Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı

Schwartz Değerler	6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Geçme Sıklığı	Değerlerin Geçtiği Metinler
Listesi		
Güç	(6)	1.Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması 2.Mustafa Kemal Atatürk 3. Atatürk’ten Anılar II. Anı 4.Atatürk’ten Anılar III. Anı
Başarı	(6)	1.Mustafa Kemal Atatürk 2.Nasrettin Hoca

Hazcılık	(8)	1.Canım Kitap 2. Eskici 3.Hoşgörüler Diyarı Mardin 4.Boş Arsa 5.Kınalı Keklik
Uyarılım	(3)	1.Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması 2.Atatürk'ten Anılar I.Anı
Öz Yönelim	(2)	1.Mustafa Kemal Atatürk 2.Atatürk'ün Fikir Dünyası
Evrenselcilik	(7)	1.Mustafa Kemal Atatürk 2.Hoşgörüler Diyarı Mardin 3.Orman Küstü Bize
İyilikseverlik	(2)	1.Mustafa Kemal Atatürk 2.Atatürk'ten Anılar II. Anı
Geleneksellik	(5)	1.Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması 2.Anadolu 3.Dijon'dan Trabzon'a 4. Nasrettin Hoca 5.Bayram Yeri

Uyma	(2)	1.Atatürk'ten Anılar I.Anı
Güvenlik	(2)	1.Mustafa Kemal Atatürk

Tablo 7’de en sık yer verilen değer evrenselcilik olurken en az yer verilen değerler ise güvenlik, uyma, iyilikseverlik ve öz yönelim olmuştur.

4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular

Komisyon (2014) tarafından hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı 7.sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler Schwartz’ın belirlediği on değer çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen metinler: Tatlı Dil, Öyle Denmez, Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür, Unutulmayan Hafta, Atatürk ve Türk Tiyatrosu, Hayata Açılan Kapılar, Pembe İncili Kaftan, Miras Keçe, Oğuz Destanı, Mehmet Akif Ersoy, Son Kuşlar, Kutup Yıldızı, Osmanlı Dürüstlüğü, Odcu Haftası Şenlikleri, Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir.

4.3.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç

Tatlı Dil’de, tatlı dilli olmanın önemi anlatılırken Alman imparatoru Charles Quint ile ilgili bir örnek verilmiştir. İmparatorun halkını zorla emir altına almak istemekte olduğu ancak bunu başaramadığı anlatılmıştır. İmparatorluk, gücü elinde tutan bir makamdır. Ancak güç tek başına yeterli değildir. Zorlayıcı olmak gücü arttırmak yerine gücü azaltan bir etken olmaktadır. Bu örnekte güç değerine yer verilmiştir. Ancak gücün zorlayıcı bir unsur olarak kullanılmasının zararına da yer verilmiştir. “İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu.”

Atatürk ve Türk Tiyatrosu metninde, Atatürk'ün tiyatrocularını sofrasında ağırladığı bir akşam, Muhsin Ertuğrul'dan bir oyununun bir sahnesini canlandırmasını istemesi ancak Muhsin Ertuğrul'un sıkılğan yapısı sebebiyle Atatürk'ün isteğini yerine getirememesi ve bunun üzerine Atatürk'ün ona bir piyes oynama görevi vermesi anlatılmaktadır. “Muhsin bu bahsi kabul ediyor ve Atatürk'ün buyruğunu bu biçimde memnurlukla yerine getireceğini söylüyor.” ifadesinde Atatürk'ün isteğinin yerine getirilmesi söz konusudur. Atatürk, güç sahibi olarak saygınlığı ve toplumdaki yeriyle söylediğinin yerine getirilmesini istiyor.

Pembe İncili Kaftan'da sadrazam Tebriz'e göndermek için bir elçi aramaktadır. Ancak gidecek elçinin cesur ve boyun eğmeyen özelliklere sahip bir kişi olması gerekmektedir. Muhsin Çelebi bu göreve önerilir. Ve sadrazam ona elçilik görevini verir. “Sadrazam ‘Bir cesur adam bulun.’ dedi.”, “Seni Tebriz’ e elçi göndereceğiz.” ifadelerinde sadrazamın buyruklarına yer verilmiştir. Güç sahibi olan sadrazamın buyruk vermesi güç değerine örnektir. Muhsin Çelebi görevi kabul etmiş ve elçi olarak Şah İsmail'in sarayına gitmiştir. Mektubu şaha iletmiştir. Muhsin Çelebi güçlü yapısı sayesinde Şah İsmail'in hakaretlerine maruz kalmadan görevini yerine getirmiştir.

Oğuz Destanı'nda, Oğuz'un insanlara ve canlılara musallat olan gergedanı öldürmesine yer verilmiştir. Oğuz bir hakandır ve halkını korumak ve kurtarmakla sorumludur. Oğuz, bir hükümdar olarak güç sahibidir. “Kargıyla gergedanın başını vurdu Oğuz!/Öldürüp gergedanı kurtardı yurdu Oğuz!”.

Son Kuşlar öyküsünde, kuşları avlayan Konstantin Efendi'nin özelliklerine yer verilmiştir. “Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da aslında Konstantin isminde bir adamdı. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri açılan üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi. Hani sessiz, zenginliğini belli etmez

mütevazı bir adamdı da...” denilerek Konstantin Efendi’nin zengin bir insan olduğundan söz edilmiştir. Zenginlik gücün alt değeridir.

Osmanlı Dürüstlüğü metninde, tüccar Ferdinand Osmanlı ülkesine ticaret yapmak için gelmiştir. “Dünyayı avucunda döndüren kudretli sultanın ülkesinde Türkler acaba kendisine nasıl davranacak?” diye düşünmüştür. Dünyayı avucunda döndürmek ve kudretli olmak güç sahibi olduğunun göstergeleridir. Ferdinand Osmanlı hükümdarının gücünden haberdardır. Bu ifadelerde güç değerine yer verilmiştir.

4.3.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı

Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür metninde, karikatürün insanlar arasında iletişim kurmayı sağlayan bir sanat olduğu vurgulanmıştır. Türk karikatürcülerinin başarılarına yer verilmiştir. “Türk karikatürcülerin uluslararası alanda başarı elde etmeleri ve adlarını duyurmaları bu iletişim sürecinde etkin bir şekilde yer aldıklarının göstergesidir.” ifadesiyle başarı değerine yer verilmiştir.

Unutulmayan Hafta metninde öğrenciler Atatürk’ü anma programı hazırlamışlardır. Öğrenciler başarılı bir biçimde çalışmalarını sunmuşlardır. “Hilal’in bu etkileşimli ve şaşırtıcı konuşması bittikten sonra sınıfta bir alkış koptu. Hatta bazı arkadaşlarımız onu ayakta alkışladı. Öğretmenimizde yerinden kalkarak önce Hilal’i sonra bizi tek tek tebrik etti.” ifadesinde başarı değeri yer almıştır.

Atatürk ve Türk Tiyatrosu’nda Atatürk’ün kendine verdiği görevi Muhsin Ertuğrul en iyi şekilde yerine getiriyor. “Bu arada birinci perde kapanmıştır. İlk alkışlar, en değerli alkışlar Atatürk’ün locasından yükseliyor.” Muhsin Ertuğrul rolünde başarılı oluyor.

Oğuz Destanı 'nda, Oğuz'un komşusu Urum Kağan, Oğuz'u dinlemeyince Oğuz Urum'u öldürmek için yola çıkmış. Oğuz başarmış, Urum da kaçmak zorunda kalmış. İki güç çatışmış daha güçlü olan Oğuz, Urum'u yenmiştir.

4.3.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık

Unutulmayan Hafta öyküsünde, öğrenciler Atatürk Haftası'nda Atatürk'ü anmak için birlikte bir sunum hazırlamışlardır. Hazırladıkları çalışmayı başarılı bir şekilde arkadaşlarına ve öğretmenlerine sunmuşlardır. Çalışmalarının karşılığını almışlar ve bu durumdan zevk almışlardır. "Hepimiz bu işi beraberce başarmanın verdiği gurur ve mutlulukla kürsüden indik."

Son Kuşlar öyküsünde, adadaki kuşları avlamaktan zevk alan Konstantin Efendi adlı bir karakter var. Konstantin küçük kuşları avlamaktan zevk alan bir insandır. Canlılara zarar vermek yanlış bir davranış olduğu halde Konstantin Efendi bu yanlış davranışı gerçekleştirmekten büyük keyif almaktadır.

Osmanlı Dürüstlüğü metinde, Ferdinand adlı namı bir tüccarın gözünden Osmanlı halkının dürüstlüğü anlatılmıştır. Ferdinand, Türkler' in insanlar dışındaki diğer canlılara da yardım ettiklerine ve bundan keyif aldıklarına tanıklık etmiştir. "Belli ki Türkler her canlıya yardım etmekten tarifsiz bir haz alıyorlardı.". "Uzun sakallı, kelli felli adamlar kafeslerde satılan kuşları parayla satın alıp salıveriyorlardı. Böylece kuşları azat ediyorlarmış. Onlar mavi gökyüzünde kanat çırpıp uçarken kendileri kanatlanmışçasına mutlu oluyorlardı."

Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir metninde, Anadolu insanının evine gelen misafirini ağırlamaktan zevk aldığına değinilmiştir. Türk kültüründe misafire

büyük önem verilir. Misafir ağırlamak da insana yük olmaz, zevk verir. “Anadolu insanı yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır.”

4.3.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım

Unutulmayan Hafta öyküsünde, “Seni dinliyoruz Sema, deyince birden heyecanlansam da ayağa kalktım.”, “Hilal çok heyecanlanmıştı bunu gözlerinden okuyabiliyordum.”, “Arkadaşlar, benim de program yöneticisi olarak grup sözcüsü olmamı istediler. Arkadaşlarımın bu düşüncesi beni hem heyecanlandırmış hem de mutlu etmişti.”, “Hilal’in bu sorusu sınıfta önce sessizliğe, sonra hafif hafif kıpırdanmalara sebep olmuştu. Hilal’in sınıf içerisinde bu derece rahat konuşması hatta soru sorması herkesi şaşırtmıştı. Onu benden çok tanıyan sınıf arkadaşları Hilal’deki bu değişimden cesaret alarak onun sorusuna istekle cevap verdiler.” ifadelerinde uyarılım değerine yer verilmiştir. Heyecanlanmak ve cesur olmak uyarılım değerinin içeriğini oluşturur.

Pembe İncili Kaftan öyküsünde, sadrazam Tebriz’e göndereceği elçinin çok cesur olması gerektiğini Kubbealtı vezirlerine anlatmıştır. Cesur olmak uyarılım değerinin kapsamındadır. “O halde bizden gidecek adamın çok cesur olması gerek. Öyle ki ölümden korkmasın. Devlet şanına dokunacak hareketlere karşı koysun. Ölüm korkusu ile uğrayacağı hareketlere boyun eğmesin.”

Osmanlı Dürüstlüğü metninde, Ferdinand ilk kez İstanbul’a adım atacaktır ve bu durum onu çok heyecanlandırmıştır. “Yeşile çalan ela gözlerinde payitahta ilk defa adım atacak olmanın heyecanı okunuyordu.”

4.3.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular: Öz yönelim

Unutulmayan Hafta ’da öğretmen öğrencilerine 10 Kasım Atatürk Haftası ile

ilgili neler yapabileceklerini sormuş, öğrenciler de bu konu hakkında düşüncelerini ifade etmişlerdir. “Öğretmenim Atatürk’ün hayatını, kişiliğini ve başarılarını konu alan bir oratoryo düzenleyebiliriz.”, “Atatürk konulu bir şiir dinletisi düzenleyebiliriz.”, “Öğretmenim, arkadaşımızla Atatürk’ün kişiliği, fikir hayatı ve değişik konulardaki görüş ve düşüncelerini dile getiren bir program hazırlayabilir miyiz?” diyerek önerilerini sunmuşlardır. Kişinin kendi fikirlerini ortaya koyması, merak duyabilmesi öz yönelim değeriyle ilgilidir.

Pembe İncil Kaftan’ da sadrazamın huzuruna çıkan Muhsin Çelebi rahat ve olduğu gibi davranmıştır. “Muhsin Çelebi çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden, gayet doğal bir hareketle kendisine gösterilen şilteye oturdu.” ifadesinden Muhsin Çelebi’nin kendine güvenen ve kendisine saygı duyan bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Muhsin Çelebi elçilik görevini yerine getirdikten sonra vatanına geri dönmüş ancak malını mülkünü kaybetmiştir. “Ama yine kimseye ne boyun eğdi ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedakârlığa dair gevezelik yaparak boşu boşuna kendini pohpohladı.” sözleriyle Muhsin Çelebi’nin kendisine olan saygısı belirtilmiştir.

Mehmet Akif Ersoy metninde, Mehmet Akif’in hayatı, kişiliği ve edebi kişiliğine yer verilmiştir. Bağımsız düşünmek ve yaratıcı olmak öz yönelim değerinin içeriğini oluşturur. Mehmet Akif’in eser ortaya çıkarması öz yönelim değeriyle ilgilidir. “Mehmet Akif’in 1911’de 38 yaşında iken yayımladığı ilk kitabı “Safahat” bağımsız bir edebi kişiliğin ürünüdür.” ifadesi öz yönelim değerine örnek oluşturmuştur.

4.3.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik

Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür metninde karikatürün evrensel bir dil olduğundan söz edilmiştir. “Evrensel açıdan karikatürü ele aldığımızda son dönemlerde yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla dünya çizerleri arasında karikatür, ortak bir dil

haline gelmiştir.” ifadesinde karikatür sanatının evrenselliğine yer verilmiştir. “Kültürleri, dilleri, dinleri, ekonomik ve siyasal yapıları farklı karikatürcüler hem birbirleriyle hem de farklı toplumlarla rahatça iletişim kurmaya başlamışlardır.” cümlesinde de evrenselcilik değerine yer verilmiştir.

Unutulmayan Hafta öyküsünde, Atatürk’ün bir sözüyle evrenselcilik değerine vurgu yapılmıştır. “Onun ‘Yurtta barış, dünyada barış.’ sözünün, yüreğindeki insan sevgisini göstermesi bakımından da anlamı çok büyüktür.” sözüyle Atatürk’ün barışa ve insan sevgisine verdiği önem anlatılmıştır.

Mehmet Akif Ersoy metninde, Mehmet Akif’in haksızlığa dayanamadığı için görevinden istifa etmiştir. “Umur’u Baytariye müdür yardımcısı iken bir arkadaşına yapılan haksızlığa çok kızdığı için görevinden istifa etti.” cümlesinde Mehmet Akif’in erdemli bir insan olduğuna dikkat çekilmiştir. Erdemli olmak evrenselciliğin alt değeri arasındadır.

Osmanlı Dürüstlüğü metninde, Ferdinand insanlar arasında dolaşmıştır. Hali vakti yerinde olan Müslümanlardan bazılarının para vererek sokaktaki ağaçları sulattığını gözlemlemiştir. Doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak evrenselcilik değeriyle ilgilidir.

4.3.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik

Osmanlı Dürüstlüğü metninde, Ferdinand para kesesini denize düşürmüştür. Saçılan paralara insanların üşüşüğünü görünce parasını kaybettiğini düşürüp üzülür. Ancak durum onu zannettiği gibi değildir. “Islak elbiseleriyle ellerindeki altınları önüne getirip bıraktılar. Ferdinand büyük bir şaşkınlık içerisinde para kesesindeki altınları saydı. Hiçbir eksiklik yoktu.” ve “Hayatında ilk defa gördüğü farklı bir coğrafya ve

kültüre ait insanlar onun yardımına koşmuşlar, büyük bir emniyet, güven ve dürüstlük örneği göstermişlerdi.” ifadesinden Osmanlı halkının dürüstlüğünü ve yardımsever olduğunu anlıyoruz. Yardımsever ve dürüst olmak iyilikseverlik değerinin alt değerleridir. Ferdinand, İstanbul’da alışveriş yapmıştır. “Yanlışlıkla eşyasını unuttuğu dükkânların sahipleri defalarca arkasından çıraklarını koşturmuşlar, malını kendisine verebilmek için uğraşmışlardı.” satıcılar Ferdinand’a karşı dürüst davranmışlardır. Satıcının biri ona hatalı mal satamayacağını anlatmıştır.

Odcu Haftası Şenlikleri’nde, yaylaya çıkma ve yaylada yapılan şölen anlatılmıştır. Yaylaya çıkanlar inekleriyle birlikte çıkıyorlarmış yaylaya. “Göçü yönetenlerin sert bağrıışları arasında, ineklerimiz yanımızda tırmanıyorduk. Benim de yürütmek zorunda olduğum bir inek vardı. Çok sonra anladım ama o inekle birlikte bana da bir sorumluluk verilmişti.” cümlelerinde sorumluluk almaktan söz edilmiştir. Sorumluluk sahibi olmak, iyilikseverliğin kapsamındadır.

Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir metninde, Türk toplumundaki misafirperverlik konusu işlenmiştir. Türk halkı konuğunu ağırlamaktan mutluluk duyar ve bunu karşılık beklemeden yapar. “Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında bir şey beklenmez.” ifadelerine yer verilerek iyilikseverlik değerine vurgu yapılmıştır.

4.3.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik

Tatlı Dil’de, tatlı dilin ne anlama geldiği açıklanırken dil kelimesinin hangi anlamlarda kullanıldığı şehirlerimizden örneklerle açıklanmıştır. “Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağzında ‘dil’ kelimesi ‘anahtar’ manasında kullanılır. Hatta daha yukarı çıkarsanız mesela Erzurum düğünlerinde gelin susar, ağzını açıp bir kelime söylemez. Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan’da ‘dil bağı’ derler.” örnekleri verilerek dilin kültürümüz içerisindeki anlamlarına değinilmiştir.

Öyle Denmez metninde, Karagöz ve Hacivat'ın karşılıklı konuşmaları vardır. Hacivat, bazı durumlarda söylenmesi gereken kalıp cümleleri Karagöz'e öğretmeye çalışmıştır. "Güle güle giy başında paralansın." yeni bir eşya aldığımızda söylenen bir sözdür. "Güle güle oturunuz içinden hiç eksik olmayınız." da buna örnektir.

Hayata Açılan Kapılar metninde, "Geleneksel Türk evlerinde kapılar, evin hayat adı verilen bölümüne açılır." ve "Tokmıklarda çoğunlukla el şeklinin tercih edilmesi, insan elinin bol kazanç ve bereketi temsil etmesi inanişına dayanır." cümlelerinde geleneksel kültürdeki evin bölümünden ve inanişe ait unsurlardan söz edilmiştir.

Miras Keçe öyküsünde, yakınlarından kalan mirasın kıymetini anlayamayıp onu kaybeden ve buna üzülen bir ailenin yaşadıkları anlatılmıştır. Kendilerine bırakılan mirasa saygılı davranmadıkları için üzülen yine aile olmuştur. Anadolu Selçuklulara ait keçeyi yok pahasına satmışlardır. Bu tür değerlere sahip çıkılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Keçe geleneksel kültüre aittir.

Odcu Haftası Şenlikleri metninde, şenliğin nasıl olduğu anlatılmıştır. Bu şenlikler yaylada yapılmış. Yaylacılığın da bir gelenek olduğu anlatılmıştır. "Yaylacılık, her türlü gelenek ve göreneğiyle, Türkler'in Orta Asya'dan getirdiği bir yaşam biçimidir." ifadesine yer verilmiştir. Yaylaların birçok özellik bakımından birbirinden ayrıldığı belirtilmiştir. "Yayladan yaylaya ineklerin kafasına takılan süslü örmeler, keçilerin çanları, yayla evlerinin mimarileri değişir. Çalınan kemençe havalarıyla da birbirinden ayrılır yaylalar, 'Akçaabat Havası', 'Maçka Havası', 'Sis Dağı Havası' diye. Trabzon'dan öteye, Rize ve Artvin'e geçince ise kemençenin yerini tulum alır." cümlelerinde Karadeniz'e özgü müzik aletlerine ve Karadeniz'e has kültürel özelliklere yer verilmiştir. "Eski geleneklere uygun olarak, büyük toplanma yerine doğru gelen obalar kemençe eşliğinde buluşup sabah başlayan horona katıldılar." cümlesinde ise eski geleneklere bağlılığın devam ettiği anlatılıyor.

Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir metninde geleneksel Türk misafirperverliğinin özelliklerine yer verilmiş. “Türklerin kendi ülkeleri ve şehirlerine, köylerine, kasabalarına gelen yabancılara, gariplere, kimsesizlere, yolculara karşı insanca, dostça davranışları, kısaca konukseverlikleri çok eskidir. Bugün de Anadolu’nun birçok köy ve kasabasında, köyün ve kasabanın ortaklaşa malı olan köy odaları ‘misafirhaneler’ vardır.”, “Anadolu’daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski ahi gelenekleri yatmaktadır. Anadolu Selçukluları devrinden Osmanlıların son yıllarına kadar bir esnaf ve sanatkâr örgütü olarak bilinen ahiliğin her köyde her kasabada ve her şehirde ocakları, odaları ve tekkeleri vardı. Ahiler geleneksel kurallara göre konukları ağırlar, bunu bir toplum görevi sayarlardı.” ifadelerinde de konukseverliğin tarihsel ve kültürel özelliğinden söz edilmiştir.

4.3.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma

Tatlı Dil metninde, “Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi yatıştırır. En yapamayacağınız işleri size tatlı dille, güler yüzle yaptırırverirler. ‘Haydi, şekerim şunu yapıver.’ demek başka, ‘Kalk şunu yap’ demek başka.” cümlelerinde güzellikle kibarlıkla istenilen şeyleri kolaylık yapıldığı belirtilmiştir. Kibar olmak uyma değerinin kapsamındadır.

Atatürk ve Türk Tiyatrosu’nda, Atatürk tiyatro sanatçılarıyla sohbet ediyor. “Bu konuşma öyle bir biçim alıyor ki Atatürk kurula başkanlık eden Muhsin Ertuğrul’dan oynadığı yapıtlardan birisinin bir sahnesini, bir parçasını huzurunda tekrar etmesini, oynamasını veya okumasını rica ediyor.” bu cümlelerdeki rica etmek uyma değerinin kapsamındadır.

Pembe İncili Kaftan öyküsünde, sadrazam Muhsin Çelebi'yle konuşurken “Tebriz’e bir elçi göndermek istiyoruz sen gider misin oğlum?” diye sormuştur. Makamı olan sadrazam sorusunu kibarlıkla sormuştur.

Osmanlı Dürüstlüğü metninde, para kesesini denize düşüren Ferdinand, kesesine kavuşunca mutlu olmuştur. “Etrafındakilere kendi bildiği usuller içerisinde defalarca teşekkür ettikten sonra, gönül rahatlığıyla kalacağı hana doğru yöneldi.” cümlesindeki teşekkür etme davranışı uymanın alt değeri olan kibarlıkla ilgilidir. Şehirde insanların birbirini rahatsız etmeden yaşadıkları belirtilmiştir. “Şehirde büyük bir sükûnet ve asayiş hâkimdi. Kavga ve gürültüye hiç rastlanmamıştı. Sokaklarda bağıra çağıra konuşulmuyor. Yüksek sesle kahkahalar atılmıyordu.” sözleriyle toplumsal norm ve beklentilere uygun davranışların sergilendiği belirtilmiştir. İnsanlar uyum içerisinde yaşamışlardır.

4.3.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik

Hayata Açılan Kapılar metninde kapıların ve kilitlerin güvenliği sağlamak için kullanıldığı belirtilmiştir. “Kapıları kapatırız dış dünyanın tehditlerine karşı. Bir de üzerine kilit takarız bizden başkası açmasın diye.” cümlelerinde kilit takmanın insanın kendisini güvende hissetmesi için kullanıldığı bir araç olduğu dış dünyadan gelen tehlikelere karşı bizi koruduğuna değinilmiştir. Gelenlerin sorgusuz sualsiz kabul edildiği bir dünyada yaşamadığımız ve güvenliğimizi sağlamak için kapılar ve kilitlerle korunduğumuz bir dünyanın oluştuğunda söz edilmiştir. İnsanlar arasındaki güven duygusu azaldıkça güven ihtiyacı artmıştır.

Son Kuşlar öyküsünde, deri tüccarı Hollandalının çocuklara para verip yolun kenarındaki yeşillikleri söktürmesi üzerine “Karakola koştum. Polislere haber verdim.”

ifadelerine yer verilerek toplumsal düzene zarar verecek bir durum ortaya çıktığında düzenin sağlanması için bir şeyler yapılmasının gerekliliği anlatılmıştır.

Osmanlı Dürüstlüğü metnindeki Ferdinand, yabancı bir ülkeden İstanbul’a gelen bir tüccarmış. İstanbul’ a ilk kez gelmiş ve tek güvencesi cebindeki para kesesiymiş. “Ferdinand limandaki kalabalığa son bir bakış fırlatıp ihtimamla elbisesine yerleştirdiği altın kesesini kontrol etti. Para kesesi bu yabancı diyarlarda onun tek güvencesi ve dayanağı idi.” cümlelerinden anlaşıldığı üzere Ferdinand kişisel güvenliğini yanındaki paralarla sağlamaktaydı. Parasını kaybederse kendini güvende hissedemeyecekti. Ancak para kesesi denize düştü, insanlar ona yardım etti. Paralarını eksiksiz aldı. “Artık tedirginlik hissetmesi için bir sebep kalmamıştı. Belli ki Türkler emniyet telkin eden dürüst insanlardı.” bu olaydan sonra Ferdinand kendini güvende hissetti. Ayrıca şehir de güvenliydi. “Evlerin ve dükkânların kapıları doğru dürüst kilitlenmiyordu. Şöyle iğreti bir mandal güvenlik görevini görüyor, buna rağmen hırsızlık olaylarına rastlanmıyordu.” ifadesinden de anlaşılabacağı üzere şehirde toplumsal bir düzen varmış ve bu düzen kendi işleyişi içinde devam etmekteymiş.

Tablo 8: Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 7.Sınıf Türkçe Ders

Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı

Schwartz Değerler	7.Sınıf Türkçe Ders	Değerlerin Geçtiği Metinler
Listesi	Kitabında Geçme Sıklığı	
Güç	(7)	1. Tatlı Dil 2. Atatürk ve Türk Tiyatrosu 3. Pembe İncili Kaftan 4. Oğuz Destanı 5. Son Kuşlar 6. Osmanlı Dürüstlüğü

Başarı	(4)	1.Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür 2.Unutulmayan Hafta 3.Atatürk ve Türk Tiyatrosu 4.Oğuz Destanı
Hazcılık	(5)	1.Unutulmayan Hafta 2. Son Kuşlar 3.Osmanlı Dürüstlüğü 4.Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir
Uyarılım	(6)	1.Unutulmayan Hafta 2.Pembe İncili Kaftan 3.Osmanlı Dürüstlüğü
Öz Yönelim	(6)	1.Unutulmayan Hafta 2.Pembe İncili Kaftan 3.Mehmet Akif Ersoy
Evrenselcilik	(5)	1.Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür 2.Unutulmayan Hafta

		3.Mehmet Akif Ersoy 4.Osmanlı Dürüstlüğü
İyilikseverlik	(5)	1.Osmanlı Dürüstlüğü 2.Odcu Haftası Şenlikleri 3.Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir
Geleneksellik	(10)	1.Tatlı Dil 2.Öyle Denmez 3.Hayata Açılan Kapılar 4.Miras Keçe 5.Odcu Haftası Şenlikleri 6.Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir
Uyma	(5)	1.Tatlı Dil 2.Atatürk ve Türk Tiyatrosu 3.Pembe İncili Kaftan 4.Osmanlı Dürüstlüğü
Güvenlik	(5)	1.Hayata Açılan Kapılar 2.Son Kuşlar 3.Osmanlı Dürüstlüğü

Tablo 8’de en sık yer verilen değer geleneksellik olurken en az yer verilen değer ise başarı olmuştur.

4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlere Yönelik Bulgular

Arhan, Başar ve Demirel (2014)’in yazarlığındaki Milli Eğitim Bakanlığı 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinler Schwartz’ın belirlediği on değer çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen metinler şunlardır: Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? , Sarı Traktör, İşte Onun Evrensellik Anlayışı, Onuncu Yıl Nutku, Atatürk ve Bilim, Evliya Çelebi, Orta Oyunu, Empati ile Yaşamak, Karanfiller ve Domates Suyu, Martı, Ergenekon Destanı, Misafirliklerimiz, İmece, bir göl Nasıl Bingöl Oldu? , Zamanı Kazanmak veya Kaybetmektir.

4.4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular: Güç

Sarı Traktör, eleştiri türünde yazılmış bir metindir. Metinde, Talip Apaydın’ın Sarı Traktör romanının eleştirisi yapılmıştır. “Apaydın köye traktör girmesi sorununu, köy ağalarından birinin oğlu olan Arif (‘Babası köyde varlıklı bir kimsedi.’s.4) gibi görüyor. Traktörün sağlayacağı yakın faydaları, traktörün, yalnız traktörü olanlara sağlayacağı faydaları görüyor.” ve “Traktör sorununu görüşü, varlıklı, akli başında, çıkarını bilir köylülerin görüşünden ileri değil Arif şöyle der: ‘Yakup’un Ali harmanı bitirdi. On günde beş yüz lira da para kazanmış’ (s.25).” ifadelerinde zenginliğe vurgu yapılmıştır. Zengin olmak güç değeriyle ilişkilidir.

Güç, otorite sahibi olmak, yönetme gücüne sahip olmaktır. *Evliya Çelebi* metninde, Evliya Çelebi İzmit isminin nasıl ortaya çıktığını bir hikâyeyle anlatmıştır.

“Orhan Gazi fethetmek için önce Koca Beğ’e iznim var git diye buyurmuş.” cümlesinde güç sahibi olan hükümdar beyine buyruk vermiştir.

Ergenekon Destanı’nda, “Türk ilinde Göktürk oku ötmeyen, Göktürk kolu yetmeyen bir yer yoktu; yani bütün ülkeye Göktürkler hâkimdi.” ifadesinde Göktürkler’in güç sahibi bir devlet olduğuna yer verilmiştir.

4.4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular: Başarı

Onuncu Yıl Nutkunda Atatürk’ün “Az zamanda çok ve büyük işler yaptık.” sözü başarı değerine örnektir.

Atatürk ve Bilim metninde, “Yaşamının şartı uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmaktır.” sözüyle başarı değeri vurgulanmıştır.

Karanfiller ve Domates Suyu öyküsünde, Kör Mustafa’nın çalışkanlığı ve taşlı araziye ürün verebilecek hale getirmedeki başarısı anlatılmıştır. “Omuzları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı bütün kuvveti ile dayanır, onu yener, yıkardı.” ve “Kör Mustafa çalılı taşlı araziye gücüyle emeğiyle ürün verecek bir toprak haline getiriyor.” cümlelerinde başarı değerine yer verilmiştir.

Martı’da, Jonathan hız denemeleri yapmıştır. Ve bu denemler sonucunda başarıyı yakalamıştır. “Altı yüz metreye çıkıp yeniden denedi. Gagasını aşağı dikip denize doğru pikeye geçti. Hızı, saatte elli mili aşınca kanatlarını gerdi ve hareketsiz bıraktı. Bu deney olağanüstü güç tüketmişti onda. Ama sonunda başarmıştı. On saniye içinde hızı saatte doksan mile ulaşmış, martılar arası dünya rekorunu kırmıştı.” cümlelerinde yılmayıp çalışarak başarıya ulaşan martının hikâyesi anlatılmıştır.

Ergenekon Destanı'nda başarıyla ilgili değeri içeren örnek cümleler vardır. “Savaş on gün sürdü, sonunda Göktürkler üstün geldi.”, “Kayan ile Tukuz her ikisi de düşmana esir olmuşlardı. Fakat on gün geçmeden kadınlarını da kurtarıp beraberlerine alarak atlanıp bir gece düşmandan kaçtılar ve esirlikten kurtuldular.”, “O kutsal yılın, kutsal ayının, kutsal gününün, kutsal saatinde Göktürkler, Ergenekon'dan çıktılar.” cümlelerinde başarı değerine yer verilmiştir. Ergenekon'dan çıktıklarında Göktürkler' in hakanı Börteçine' ydi. “Bunu kimi iyi karşıladı, baş eğip boyun eğdi. Börteçine'yi kendi hakanları bildi, kimi de iyi görmedi karşı çıktı. Onlarla da savaşıldı, Göktürkler hepsini yendiler.”

4.4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Hazcılık

“*Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?*” metninde okuma tutkusunun nasıl oluştuğu anlatılmıştır. Yazar okul kitabı dışında okuduğu ilk kitabını dayı dediği bir yakınının aldığını ve bu kitabı okumaktan keyif aldığını anlatmıştır. “Okul kitabı dışında ilk gördüğüm ve okuduğum, okurken zevk aldığım ilk kitap odur.” diyerek metnin devamında o kitabı neden o kadar zevkli bulduğuna değinmiştir. Zevk almak, hazcılık değerinin içerisinde yer alan bir kavramdır. “Derken bir defasında, Hoca Hanımın kardeşi için Ömer Seyfettin'in bütün külliyatını gönderdiler ancak o, okumaya uzak olduğundan külliyatı biz aldık. Hayatımın en zevkli okuma sürecidir diyebilirim.” diyerek okumanın zevkli bir etkinlik olduğundan ancak okumaya merakı olmayanlar için aynı durumun söz konusu olmadığından söz edilmiştir. Hoşlandığımız davranışları yapmaktan zevk alırız. Kitap okumayı sevmeyen bir kişi kitabın kıymetini anlayamaz.

Evliya Çelebi'de, Evliya Çelebi'nin hayatı ve Seyahatnamenin yazılışı anlatılır. Seyahatname birçok milletin dikkatini çekmiş ondan fazla dile çevrilen bir eserdir. “On ciltlik Seyahatname 'si de, seyahat edebiyatımızın zevkle okunan bir şaheseri olarak tanınır.” zevk almak, hazcılık değerinin içeriğinde yer alır.

Martı metninde, diğer martılardan farklı olan Martı Jonathan anlatılmıştır. “Çoğu martı için önemli olan uçmak değil, karın doyurmaktır. Ama Martı Jonathan Livingston için önemli olan uçmaktır. O, uçmayı her şeyden çok seviyordu.” ifadelerinde Martı Jonathan’ın yemek bulmak için uçmadığı zevk aldığı için uçtuğu belirtilmiştir.

Misafirliklerimiz metninde, “İnsan ne kadar çekingen, başkalarıyla münasebette bulunmaktan ne derece hoşlanmaz bir adam olursa olsun, sohbetinden, misafirliğinden hazzedeceği bir iki dostu veya yakını vardır.” cümlelerinden insanların bazı insanlarla bir arada bulunmaktan daha çok zevk aldığı ve onlarla vakit geçirmenin onlara keyif verdiğini anlıyoruz. Bu cümlelerde hazcılık değerine yer verilmiştir.

İmece 'de, imecenin bayram havasında eğlencelerle gerçekleştirilişi anlatılmıştır. Ağır işlerin bile eğlenerek yapılabileceğine yer verilmiştir. “İmece cümbüşü o gün, gün batıncaya kadar sürdü. Herkes çalışmayı, her bir şeyi, yorgunluğu unutmuştu. Herkesin damağında eğlencenin tadı kalmıştı.”

4.4.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular: Uyarılım

“Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?” metninde komşu Cici Teyze’nin okuma yazma öğrendiğini duyan kardeşlere annesi Cici Teyze o yaşta öğrenebildiğine göre siz de öğrenebilirsiniz dediğinde kardeşler sevinçli bir telaşa kapılmışlar. “Biz de gazetelerden filmle ilgili yazıları okuduğumuzda filmi ağzımızın suyu akarak bekliyorduk.” ifadelerinde uyarılım değeri bulunmaktadır.

Onuncu Yıl Nutkunda, “Bu anda büyük bir milletin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmamızın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim .” sözünde yer alan heyecan uyarılım değerini oluşturan bir unsurdur.

4.4.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular: Öz yönelim

“Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?” metninde, “O yaz tatilinde Maraş’a döndüğümüzde teyzemlerin evinde Faruk Nafiz Çamlıbel’in Bir Ömür Boyu Böyle Geçti adını taşıyan şiir kitabını keşfedişim...” cümlesindeki keşfetme öz yönelime ait bir unsurdur.

Empati ile Yaşamak metninde, “Bunun dışında empati becerimizi geliştirmek istiyorsak eğer önce kendimizi tanımamız gerekli. Başkalarının duygularını anlamak ve onlara cevap verebilmek için kendi duygularımızı anlamamız gerekiyor.” ifadesiyle insanın kendini tanımasının önemi üzerinde durulmuştur.

“Martı” metninde, “Martı Jonathan çoğu martının yapmadığı şeyleri yapmaktadır. Çok yükseklere uçmak ve ilginç hareketler yapmak gibi...” cümlesinden Jonathan’ın diğer martılardan farklı olduğu, yaratıcı ve bağımsız olduğu belirtilmiştir. Bağımsız olmak ve yaratıcı olmak öz yönelimin alt değerleridir. “Bildiğiniz gibi, martılar asla bocalamaz, asla sendelemezler. Havada bocalamak onlar için bir utanç ve onursuzluktur. Ama utanmadan o titreyen zor eğimle kanatlarını yeniden geren – yavaşlayan, yavaşlayan ve bir daha bocalayan- Martı Jonathan Livingston sıradan bir kuş değildi.” ifadelerinde Jonathan’ın keşfetmeye açık, özgür bir kişiliğe sahip olduğu anlatılmıştır. O utanmak yerine kendisine saygı duymuştur. Martı Jonathan uçuş denemeleri yapmaya devam etmiştir. “Yalnızca havada neler yapıp neler yapamayacağımı bilmek istiyorum, hepsi bu. Yalnızca bilmek istiyorum.” diyen Jonathan inceleme ve keşfetme merakı içerisinde.

Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek metninde ise “Servet mal, mülk bunların hiçbirisi kıymetli şeyler değildir. Ömrünüz sona erdiği zaman, onların hepsi ortada kalır.

Ama faydalı bir iş yaptınızsa sizden sonra gelecekleri daha iyi edecek, onları daha çabuk toparlayacak bir hizmette bulunabildinizse kendiniz gitseniz bile adınız yaşar.” cümleleriyle kendi amaçlarını seçerek uygulayabilen insanların adlarının yaşadığı üzerinde durulmuştur.

4.4.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular: Evrenselcilik

İşte Onun Evrensellik Anlayışı metninde Atatürk’ün evrensellik anlayışı açıklanmıştır. “İnsan mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır.” sözlerinde milletlerin barış içinde ve birbirine destek olarak yaşaması gerektiğini vurgulamıştır. “En uzakta zannettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas edeceğini bilmeliyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir organı saymak gerekir.” ifadesinde tüm milletleri ilgilendiren evrensel bütünlükten söz edilmiştir.

Empati ile Yaşamak metninde, “Doğadan hayvanlara, atmosferden uzaya kadar her alanda empatik düşünen insan en küçük bir canlıyı bile incitmemesi gerektiğini hisseder.” denilerek doğaya saygılı olmak gerektiği belirtilmiştir. Doğayla uyum içinde olmak, çevreyi korumak evrenselliğin kapsamındadır.

4.4.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular: İyilikseverlik

İmece adlı metinde, zor durumlarda insanların birbirlerinin yardımına koşmaları anlatılmıştır. “Derken tarlaya geldik. Büyük bir tarlanın ekini biçilecekti. Şimdilik aklımda kaldığına göre tarlanın sahibi altı aydır hastaydı. Bu imece bir yardım imecesiydi. Tarlanın ekini biçilecek sonra harman edilecekti.” ifadeleriyle yardımlaşma değerine vurgu yapılmıştır.

4.4.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular: Geleneksellik

Evliya Çelebi metninde, Evliya Çelebi bir gece düşünde Ahi Çelebi Camisi'ne gitmiş. "Burada Hazreti Peygamber'i sahabesiyle birlikte görmüş. Peygambere hayran kalarak mübarek elini öpmüş : (Şefa'at Ya Resullullah!..) diyeceği yerde, heyecandan dili dolaşmış (Seyahat Ya Resullullah!..) diyerek ondan seyahat dilemiştir.", "Cuma namazını yine o iskeledeki Ahi Çelebi Camisi'nde kılarken aklıma rüyamda o camide Hazreti Peygamber'in imamlık ettiği sabah namazı, Peygamberin elini öperken meclisin heybetinden şaşırarak 'şefa'at' yerine 'seyahat' dediğim geldi." cümlelerinde dine bağlı unsurlara yer verilmiştir. Bunlar geleneksellik değeri kapsamında yer alır. Evliya Çelebi kendisine seyahat kısmet olunca "Tanrıya hamdolsun" demiştir." bu cümlede de dine bağlı unsur vardır.

Orta oyunu adlı metinde, geleneksel Türk tiyatrosunun bir parçası olan orta oyununun özelliklerine yer verilmiştir. "Ramazanlarda orta oyunu, İstanbul'un her semtinde, Karagöz oyunları gibi, herhangi bir kahvehanede oynanabilirdi." ifadesinde ortaoyunun ramazanlarda oynandığı belirtilmiştir.

Ergenekon Destanı'nda geleneksellik değeri "Tanrı'nın gücü ve inayeti ile ateş kızdı.", "Göç etmek Eski Türklere ait bir yaşam biçimi.", "Her yıl o gün gelince büyük törenler yapıldı. Bu törenlerde bir parça demir alınıp ateşte kızdırılıyordu. Sonra da kızdırılan demiri önce Göktürk Hakan'ı kışkaçla tutup örse koyuyor, çekiçle dövüyordu. Ondan sonra da diğer Türk beyleri aynı hareketi yaparak bayramı başlatıyordu." cümlelerinde yer almıştır.

Misafirliklerimiz adlı metinde geleneksellik değerine yer verilmiştir. "Misafirliğin dinlerde bile yeri vardır. Hele Şark'ta misafirperverlik adeta kutsal bir vazife sayılmıştır." cümlelerinde misafirliğin kutsallığına değinilmiştir. "Güçlük veren

misafirin arkasından biraz söylenilse bile Allah'ın günah yazmasından korkulurdu.” cümlesinde dinde yer alan günah kavramına yer verilmiştir. “Meşhur İmparator Ogüst vatandaşlarından kim çağırırsa onun evine misafir gidermiş.” cümlesinde ise alçakgönüllülük değerine yer verilmiştir.

İmece metninde “Köyün kızları Hıdırellez’de en güzel giysilerini kuşanırlar, ellerine alaca kınalar yakarlardı.” ifadesinde Hıdırellez ve kına yakmaktan bahsedilerek geleneksel kültüre ait unsurlara değinilmiştir.

Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu? , metninde Bingöllüler “Göllerinin her birinde üstün bir güç olduğuna inanmaktadırlar.” cümlesinde halk arasındaki inanışa yer verilmiştir.

4.4.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Uyma

İşte Onun Evrensellik Anlayışı metninde “Bakanın ricası üzerine bu son söylenecekleri Atatürk’ün kendisi kaleme alır.” cümlesindeki rica etmek kibarlığın bir göstergesidir. Kibar olmak da uyum değerinin alt değeridir.

Empati ile Yaşamak adlı metinde “Bunun yanı sıra insanın çevresiyle ve doğayla olan ilişkilerini belirleyen ve toplumumuzun dokusunu koruyan oldukça önemli ve gerekli bir beceridir.” sözünde empati becerisine değinilmiştir. Toplumun dokusunun korunması toplumsal uyumu sağlar.

Martı metninde, Jonathan’ın babası ondan diğer martılar gibi davranmasını istemiştir. Babasının sözleri üzerine “Jonathan itaatle başını salladı.” ifadesinde yer alan itaat etmek uyum değerinin kapsamında yer alır.

4.4.10. Onuncu Alt Probleme Ait Bulgular: Güvenlik

Ergenekon Destanı’nda Göktürkler güvenli bir alana yerleşmişlerdir. “Düşmanların onları yaşatmayacağını düşünerek sapa ve korunaklı bir yere yerleştiler.” ifadesinden de anlaşılacağı üzere ulusun güvenliğinin sağlanması her şeyden önemlidir.

Tablo 9: Schwartz Değerler Sınıflandırmasına Göre 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Değerlerin Geçme Sıklığı

Schwartz Değerler	8.Sınıf Türkçe Ders	Değerlerin Geçtiği Metinler
Listesi	Kitabında Geçme Sıklığı	
Güç	(4)	1.Sarı Traktör 2.Evliya Çelebi 3.Ergenekon Destanı
Başarı	(8)	1.Onuncu Yıl Nutku 2.Atatürk ve Bilim 3.Karanfiller ve Domates Suyu 4.Martı 5.Ergenekon Destanı
Hazcılık	(6)	1.Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? 2. Evliya Çelebi 3.Martı 4.Misafirliklerimiz 5.İmece

Uyarılım	(2)	1.Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? 2.Onuncu Yıl Nutku
Öz Yönelim	(6)	1.Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? 2.Empati ile Yaşamak 3.Martı 4.Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek
Evrenselcilik	(3)	1.İşte Onun Evrensellik Anlayışı 2.Empati ile Yaşamak
İyilikseverlik	(1)	1.İmece
Geleneksellik	(11)	1.Evliya Çelebi 2.Orta Oyunu 3.ErgenekonDestanı 4.Misafirliklerimiz 5.İmece 6.Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?
Uyma	(3)	1.İşte Onun Evrensellik Anlayışı 2.Empati ile Yaşamak 3.Martı
Güvenlik	(1)	1.Ergenekon Destanı

Tablo 9’da görüldüğü gibi 8.sınıf Türkçe ders kitabında en çok yer verilen değer geleneksellik olurken en az yer verilen değer ise iyilikseverlik ve güvenlik olmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ

Schwartz değerler ölçeğine göre incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında en sık rastlanan değerler sırasıyla şöyledir: 1.sırada başarı ve geleneksellik, 2.sırada hazcılık, 3.sırada güç, 4.sırada öz yönelim, 5.sırada evrenselcilik, 6.sırada uyarılım, 7.sırada uyma ve iyilikseverlik ve son sırada güvenlik değerleri yer alır.

Ders kitapları tek tek değerlendirildiğinde ise farklı değerlerin öncelik sırasında olduğu belirlenmiştir. 5.sınıf Türkçe ders kitabında en sık rastlanan değerler sırasıyla başarı, güç, uyarılım ve hazcılık, öz yönelim ve iyilikseverlik, evrenselcilik ve uyma, güvenlik gelenekselliktir. 6.sınıf Türkçe ders kitabında en sık rastlanan değerler hazcılık, evrenselcilik, güç ve başarı, geleneksellik, öz yönelim, iyilikseverlik ve uyma, güvenlidir. 7.sınıf Türkçe ders kitabında en sık rastlanan değerler sırasıyla geleneksellik, güç, uyum ve öz yönelim, hazcılık, evrenselcilik, iyilikseverlik, uyma ve güvenlik, başarıdır. 8.sınıf Türkçe ders kitabında en sık rastlanan değerler ise geleneksellik, başarı, hazcılık ve öz yönelim, güç, uyma, evrenselcilik ve uyma, uyarılım, iyilikseverlik ve güvenlidir. Değerlerin sıklıkları kitaplar arasında farklılık göstermektedir.

Başarı ve güç değerine en çok 5.sınıf Türkçe ders kitabında yer verilmiştir. Hazcılık ve evrenselcilik değerine en çok 6.sınıf Türkçe ders kitabında yer verilmiştir. Öz yönelim, uyma ve güvenlik değerine en çok 7.sınıf Türkçe ders kitabında yer verilmiştir. Uyarılım ve iyilikseverlik değerlerine en çok 5.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilirken geleneksellik değerine en sık rastlanan kitap ise 8.sınıf Türkçe ders kitabı olmuştur.

Schwartz değerlerinin en çok yer aldığı kitaplar sırasıyla 7.sınıf Türkçe ders kitabı, 5.sınıf Türkçe ders kitabı, 8.sınıf Türkçe ders kitabı ve 6.sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Metinlerde en sık rastlanan değer başarı ve geleneksellik değeri olmuştur. Başarılı bireyler yetiştirmek eğitim sisteminin amaçları arasındadır. Geleneklerine sahip çıkan kültürünü tanıyan bireylerin yetişmesi son derece önemlidir.

Başarı, başarı kazanmak, zafer kazanmak, üstesinden gelmek, çalışmak ve bir sonuca ulaşmak, kazanmak, amacına ulaşmak, sınavı kazanmak, ayakta alkışlanmak ve yenmekle ilişkilendirilmiştir. Başarı değerinin yer aldığı metinlerde, Selçuk'un uçurtmasını yapması, Pınar ve Çınar'ın atık malzemelerden bir heykel yapıp yarışmayı kazanmaları, Atatürk Haftası'yla ilgili sunum yapan öğrenci grubunun alkışlanması, öğretmenleri tarafından tebrik edilmesi gibi örnekler öğrenciler üzerinde olumlu etki yaratacaktır. Bir işi başarabilmek zaten bir başarıyken bir de bunun sonucunda bir ödül kazanarak alkışlanarak pekiştirilmek öğrencileri çalışmaya ve başarmaya yönleltecektir. Yılmadan çalışanların mutlaka başarıya ulaşması çalışma isteğini arttıracaktır. Martı, Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı, Karanfiller ve Domates Suyu metninde olduğu gibi emek ve çaba sonucunda başarıya ulaşmanın öyküsünün anlatıldığı metinler başarı değerini etkileyici bir şekilde iletmişlerdir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Metinlerde dinle ilgili kavramlar, kültüre ait ögeler, yaşlılara saygı göstermek, el öpmek, bayramda büyükleri ziyaret etmek, kültürel mirasa ait eserlere saygı duymak, gelenek ve görenekler, misafirperverlik, geleneksel sanatlar, bayram, kına yakmak, halk inanışları ve alçakgönüllülük kavramları geleneksellik değerini oluşturan unsurlar olmuştur. “Hacı Bektaş Veli, Burada Dur, Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, Anadolu, Dijon’dan Trabzon’a, Bayram Yeri, Tatlı Dil, Öyle Denmez, Hayata Açılan Kapılar, Miras Keçe, Odcu Haftası Şenlikleri, Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir, Evliya Çelebi, Orta Oyunu, Ergenekon Destanı, Misafirliklerimiz, İmece, Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” metinlerinde geleneksellik değeri yer almıştır.

Hazcılık değeri zevk duymak, istek duymak, zevk vermek, gurur ve mutlulukla bir işi yapmak, bir durumdan memnun olmak, keyif almak, övünç duymak, hayata renk katmak, eğlenmek ile ilişkilendirilmiştir. “Atatürk’ün Çalışmaları, Küçük Kar Tanesi, Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant, Çocuk Doğru Söyledi, Canım Kitap, Eskici, Hoşgörüler Diyarı Mardin, Boş arsa, Kınalı Keklik, Unutulmayan Hafta, Son Kuşlar, Osmanlı Dürüstlüğü, Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir, Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? , Evliya Çelebi, Martı, Misafirliklerimiz ve İmece” metinlerinde hazcılık değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Güç değeri, liderlik, bir önder olarak yol göstericilik, otorite sahibi olmak, bir görev vererek onun yerine getirilmesini sağlamak, zorlukların üstesinden gelecek gücü kendinde bulmak ve zenginlik kavramlarıyla iletilmiştir. Özellikle Atatürk konulu metinlerde ve tarihte önemli bir yeri olan Mimar Sinan ve Hacı Bektaş Veli’yle ilgili olan metinlerde güç değerine rastlanmıştır. Güç değeri liderlik ve otorite kavramıyla bütünleşmiştir. Merhaba Asker, Atatürk’ün Çalışmaları, Hacı Bektaş Veli, Çocuk Doğru Söyledi, Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk’ten Anılar, Tatlı Dil, Atatürk ve Türk Tiyatrosu, Pembe İncili Kaftan, Oğuz Destanı, Son

Kuşlar ve Osmanlı Dürüstlüğü metinlerinde güç değeri belirlenmiştir. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması adlı metinde gücün kötüye kullanılması, kendinden küçükleri ezme olarak kullanılması söz konusu olmuştur. Ancak bu durum engellenmiş öykünün kahramanları bu kötüye kullanılan güce karşı çıkmışlardır.

Metinlerde öz yönelim değerinin kendi başına bir işi gerçekleştirme, sorumluluk almak, bağımsız düşünmek, kendi amacını seçerek karar vermek, araştırma ve inceleme isteğini kendi içinde duymak, fikirlerini ortaya koymak, yaratıcılık, kendine güvenmek, kendini tanıma ve keşfetme olarak açıklandığı tespit edilmiştir. Uçurtma, Pireyi Deve Yapmak, Atatürk'ün Çalışmaları, Çöp Ev, Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı, Şu Heykellere Bak, Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk'ün Fikir Dünyası, Unutulmayan Hafta, Pembe İncili Kaftan, Mehmet Akif Ersoy, Okuma Serüvenim Nasıl Başladı? , Empati ile Yaşamak, Martı, Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek metinlerinde öz yönelim değerine yer verilmiştir. Kendi yaptıklarının sorumluluğunu almak, kendini tanımak, kendi amaçlarını belirleyerek buna uygun seçimler yapabilmek çok önemlidir. Bu özelliklerin kazanılması birey açısından ve toplum açısından önemlidir.

Evrenselcilik metinlerde barış ve çevreyi korumakla ilişkilendirilerek iletilmiştir. Takdir etmek, barış ve huzur içinde bir dünyada yaşamak, hoşgörü içinde yaşamak, kardeşçe yaşamak, çevreyi korumak, çevrenin dokusuna zarar vermemek, barış ve birlik içinde doğayla uyum içinde yaşamak evrenselcilik değerinin içeriğini oluşturmuştur. Evrenselcilik değerine rastlanan metinler : “Uçurtma, Atatürk'ün Çalışmaları, Mustafa Kemal Atatürk, Hoşgörüler Diyarı Mardin, Orman Küstü Bize, Unutulmayan Hafta, Mehmet Akif Ersoy, Osmanlı Dürüstlüğü, İşte Onun Evrensellik Anlayışı ve Empati ile Yaşamak” tır. Evrenselcilik değeriyle ilgili dikkati çeken en önemli nokta 5, 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında bu değer Atatürk'ün “Yurtta Barış, dünyada barış.” sözüyle ilişkilendirilmesidir. 8.sınıf Türkçe ders kitabında ise doğrudan Atatürk'ün evrensellik anlayışını anlatan bir metne yer verildiği tespit edilmiştir.

Uçurtma, Küçük Kar Tanesi, Burada Dur, Çocuk Doğru Söyledi, Atatürk'ten Anılar, Tatlı Dil, Atatürk ve Türk Tiyatrosu, Pembe İncili Kaftan, Osmanlı Dürüstlüğü, İşte Onun Evrensellik Anlayışı, Empati ile Yaşamak ve Martı, metinlerinde uyma değerinin iletildiği belirlenmiştir. Uyma değerinin, teşekkür etmek, kibar olmak, düzene uymak, büyük sözü dinlemek, her şeyin kibarlıkla halledilmesi, izin isteme, rica etme, toplumsal kural ve beklentilere uyma ve itaat etme davranışları üzerinden işlendiği belirlenmiştir. Toplumun beklentilerine uymak toplumsal düzenin sağlanması açısından önemlidir. Ancak Martı ve Küçük Kar Tanesi metinlerinde uyma değerine sahip toplum içinde öz yönelim değeri daha güçlü olan karakterlere yer verilmiştir. Bu iki metinde uyma değerine uygun davranışlar kahramanlarımızdan istenmiş onlar bu duruma saygısızlık göstermeden kendi düşünceleri doğrultusunda hareket etmişlerdir. Zaten bu olumsuz bir durum değildir. Çünkü Küçük Kar Tanesi ve Martı'nın davranışı ne kendilerine ne de çevrelerine olumsuz bir etki yapmıştır.

Uyarılım değerinin heyecan duymak, cesaret göstermek, şaşırmak, merak duymak, cesur olmak, cesaret almak ifadeleriyle bir arada yer aldığı belirlenmiştir. Heyecan ve cesaret uyarılım değerini oluşturan en önemli unsurlar olmuştur. “Uçurtma, Merhaba Asker, Çöp Ev, Küçük Kar Tanesi, Uzayda Yaşam, Şu Heykellere Bak, Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, Atatürk'ten Anılar , Unutulmayan Hafta, Pembe İncili Kaftan, Osmanlı Dürüstlüğü, Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?, Onuncu Yıl Nutku metinlerinde uyarılım değeri bulunmaktadır.

Metinlerde iyilikseverlikle ilgili belirlediğimiz alıntı cümlelerden yola çıkarak iyilikseverliği; yardım etmek, destek olmak, sorumluluk sahibi olmak, en zor zamanında ihtiyacı olanın yanında olmak, kendinde var olanı başkalarıyla paylaşmak istemek, karşılık beklemeden yardım etmek olarak tanımlayabiliriz. Uçurtma, Pireyi Deve Yapmak, Çöp Ev, Hacı Bektaş Veli, Mustafa Kemal Atatürk, Atatürk'ten Anılar,

Osmanlı Dürüstlüğü, Odcu Haftası Şenlikleri, Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir ve İmece metinlerinde iyilikseverlik değerlerinin yer aldığı belirlenmiştir.

Güvenlik değeri önlem almak, güvenliği sağlamak, ulusal güvenliği sağlamak, toplumsal düzenin korunması, tehlikelerden korunmak kavramlarıyla ilişkilendirilerek iletilmiştir. Pireyi Deve Yapmak, Hacı Bektaş Veli, Mustafa Kemal Atatürk, Hayata Açılan Kapılar, Son Kuşlar, Osmanlı Dürüstlüğü ve Ergenekon Destanı metinlerinde güvenlik değerine yer verildiği tespit edilmiştir. Metinlerde en az yer verilen değer güvenlik değeri olmuştur.

İnsanlar doğumundan itibaren değer eğitimi ile iç içedir. Bunun farkında olması veya olmaması önemli değildir. Ancak okulda verilen değer bilinci planlı ve programlı olabilir. Devletlerin eğitim politikalarının içinde vatandaşlarına değer kazandırma düşüncesi hâkimdir. Örneğin ülkemizde sosyoloji, psikoloji, vatandaşlık ve insan hakları, din kültürü ve ahlak bilgisi gibi derslerde öğrencilere doğrudan değer ile ilgili bilgilerin verildiği görülmektedir. Bir de “Tarih, Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı” gibi derslerde doğrudan olmasa bile dolaylı veya örtük program içinde değer bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır. Ancak 2004 yılında pilot uygulamaya başlayan ve 2005-2006 eğitim öğretim yılında Türkiye ‘de uygulanmaya başlanan “ Sosyal Bilgiler” dersi ve diğer derslerde doğrudan kazandırılacak değerler belirtilmeye başlanmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 58-59).

Türkçe dersinde değerlerle ilgili doğrudan bir kazanım olmamakla birlikte Türkçe dersinin genel amaçları bölümünde değerlerle ilişkilendirme yapılmıştır. Türk ve dünya kültür ve sanat eserlerini tanımaları, hoşgörülü, insan haklarına saygılı yurttaşlar yetiştirmek, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözüm üretmelerini sağlamak, milli, manevi ve ahlaki değerlere önem veren ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendiren bireylerin yetişmesi amaçlanmıştır. Türkçe ders kitapları genel amaçlara uygun olmalı ve bu amaçları kazandıracak nitelikte olmalıdır. Türk

kültür ve sanat eserlerini tanımayı ve milli, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeyi geleneksellik değeriyle, dünya sanat eserlerini tanımayı evrenselcilikle, hoşgörölü ve dünya sorunlarına duyarlı olmayı da evrenselcilik değeriyle ilişkilendirmek mümkündür. Araştırmamızda metinlerde en sık rastlanan değerlerden birinin geleneksellik olması tesadüf değildir. Çünkü genel amaçlar ders kitaplarının oluşumunun kaynağıdır.

Kitaplardaki metinler genel amaçları ve kazanımları destekler nitelikte seçilmektedir. Bu metinler belli başlı temalar altında toplanmışlardır. Ders kitaplarındaki metinler temalara uygun olarak seçilmiştir. Bazı temalardaki metinlerin değerlerle ilişkilendirilmesi daha kolay gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak o temalara ait metinlerde değer ifadelerine daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki temalar: Birey ve Toplum, Atatürk, Sağlık ve Çevre, Değerlerimiz, Dünyamız ve Uzay, Güzel Ülkem Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Güzel Sanatlardır. Sadece 5.sınıflara ait kitapta Değerlerimiz adlı bir tema vardır. 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki temalar: Okuma Kültürü, Atatürk, Sevgi, Duygular, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evrendir. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki temalar: İletişim, Atatürk, Kavramlar ve Çağrışımlar, Milli Kültür, Doğa ve Evren, Toplum Hayatıdır. 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki Temalar: Okuma Kültürü, Atatürk, Milli Kültür, Kişisel Gelişim, Toplum Hayatı, Zaman ve Mekândır. 6.sınıfta sevgi, 7.sınıfta milli kültür ve 8.sınıfta toplum hayatı zorunlu ana temalardır. Ayrıca her sınıfta Atatürkçölük teması zorunlu temadır. Temalarla değer ilişkilendirmesi yapmamız gerekmektedir çünkü ana başlık olan temaların altında metinler yer alır. Temaları yansıtacak metinler Türkçe ders kitaplarındaki yerini alır. Zorunlu tema olan Atatürkçölük temasında başarı, güç ve evrenselcilik değerleriyle ilgili olduğu belirlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk güç ve başarı timsali olarak öğrencilerin bu değerleri kazanmasında etkili olacak en önemli şahsiyettir. Birey ve Toplumu öz yönelim değeriyle, Sağlık ve Çevreyi, Doğa ve Evreni evrenselcilikle, Milli Kültürü, Güzel Ülkem Türkiye'yi ve Toplum Hayatını geleneksellik ile ilişkilendirebiliriz. Diğer temaların ise birçok değeri birden içerdiğini belirtmek gerekir. Değerlerle ilişkilendirilen temalarda da sadece belirtilen değerler

değil diğerk değerkler de vardır ancak belirttiğimiz değerklerle yakından ilişkili olduklarını belirtmek gerekir.

Metinler, Milli Eğitim Bakanlığının önerdiği zorunlu ve seçmeli temalara göre seçilir. Her ders kitabında 8 tema ele alınmış ve her temada dinleme metni ile birlikte birbirini tamamladığı düşünölen en az 5 metne yer verilmiştir. Tematik bir yaklaşımla hazırlanan Türkçe ders kitabında, öğrenci her temada, aynı temayı farklı yönleri ile işleyen metinlerle (okuma parçaları) ile karşılaşır. Mesela, “Birey ve Toplum” temasında “saygı, işbölümü, kendini kontrol etme, başkalarını düşünme, dürüstlük kavramlarını işleyen tür ve konuları birbirinden bambaşka metinler vardır. Öğrenci her metin üzerinde çalışırken, toplum içinde “birey olma” ve “toplum olma” ile ilgili kavramlar üzerinde düşünme fırsatı bulur. Öğrenci tek tek metinlerle ilgili anlam oluşturur. Kendi hayatı ile metni ilişkilendirerek anlam kurarken, bir taraftan da temadaki diğerk metinler arasında bağlantılar kurar. Böyle bir çaba, öğrencinin zihninde birey ve toplum temasıyla ilgili yeni kavramların oluşmasını veya daha önceden oluşmuş kavramların pekişmesini ve gelişmesini sağlar. Temayla ilgili metinler işlendikçe, öğrenci öğrendiği kavramlarla yeni kavramlar arasında ilişkiler kurar. Bu ilişki kurma sürecinde, metinler aracılığı ile öğrenme gerçekleşir. Ve nihayet öğrenci, birey ve toplum teması ile ilgili kendine has be kendi seviyesine uygun değerklendirmeler yapacak hale gelir. Bütün bu çalışmalar öğrencinin kendi dünya görüşünü oluşturabilmek için attığı ufak adımlardır (Cihan, 2010: 66).

Türkçe dersinde değerk iletimi metinler aracılığıyla yapılmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinler seçilirken değerkler konusunda duyarlı olunmalıdır. Doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan değerk iletimi öğrencilerin gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Türkçe dersiyle dolaylı olarak gerçekleştirilen değerk iletimi eğitim açısından oldukça önemlidir.

Türkçe derslerinde kendi diline, kültürüne, tarihine, değerklerine yönelik sağlam bir bilinç kazanan bireylerin yaşadıkları toplumla da bağları güçlenecek, böylece son

yıllarda ortaya çıkan "kendi varlığına yabancı nesil" tehlikesinin de önüne geçilmiş olunacaktır. Toplum yaşamının geleceği, bu köprünün sağlamlığı ve sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir. Geçmişinden kopuk bir toplumun geleceğinden söz edilemez (Kolaç, 2011: 650).

Son yıllarda değer eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği konusundaki görüşler incelendiğinde sistemli olarak okullarda verilmesi görüşünün ağırlık kazandığı görülmektedir. Okullar, bireylerin toplumsallaşması için gerekli olan sürece katkıda bulunan kurumlardır. Bu kurumlarda değişen dünya düzenine ayak uydurabilen, ait olduğu toplumun değerlerini benimseyen, koruyan aynı zamanda evrensel değerlere de sahip olan bireylerin yetiştirilmesi zorunluluk haline gelmiştir (Kolaç, 2011: 648).

Değer iletiminde milli değerlerin yanında evrensel değerlerin de kazanılmasını sağlamak oldukça önemlidir. Vatanını seven, bayrağına, marşına, sahip çıkmayı bilen kültüründen haberdar olan bireyler yetiştirmek gerekir. Ancak bunun yanında tüm insanlığı ilgilendiren evrensel değerlere de önem verilmelidir.

Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Birbirinden bağımsız, birbirinin dilini anlamayan bireyler yetişmemesi için, değerlerden arındırılmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden, eğitimin hedeflerinden biri toplum değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Değişen değerler yerine uygun yeni değerler koymaktır. Değerleri davranış haline getiren, yaşamına yerleştiren bireyler yetiştirmektir. Çocukların iyi insan, iyi vatandaş; kendi kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyumlu kişiler, sağlam karakterli bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır (Yılmaz, 2012: 19).

Toplumların orijinalliklerini ve varlıklarını koruyup sürdürmeleri, dayandıkları değerler alanı sayesinde. Fertlerin de faydalı yapıcı ve yaratıcı birer eleman olmaları,

içerisinde yaşadıkları toplumun değerlerini özümstedikleri ölçüde mümkün olmaktadır. Değerler bu yüzden toplum ve fertler için temel öğeler olarak görülmektedir. Değersiz herhangi bir toplum ve fert düşünölemeyeceği gibi, değerlerine önem vermeyen milletlerin sıhhatli bir şekilde gelişmeleri de mümkün olmamaktadır (Demirel, 2000: 79). Değerlerine önem veren bireylerin yetişmesinde ise ailenin yanında okullara büyük önem düşmektedir. Çünkü okul çocuğun sosyalleştiği bir ortamdır. Bu ortamda çeşitli yollarla değer kazanımları gerçekleşir. Ders kitaplarında yer alan metinler de bu amaca hizmet eden birer araçtır.

Eğitim gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini sağlayarak toplumların sürekliliğini gerçekleştiren kurumlardır. Bu kurumların öğrenci üzerinde en etkili unsuru öğretmenlerdir. Bu nedenle geleceğin öğretmenlerinin ulusal, evrensel değerlere sahip olması, bu bilinçle yetişmesi gerekir (Akkaya, 2013: 71).

Küreselleşen dünya düzeni içinde gün geçtikçe değer eğitimine olan ihtiyaç artmaktadır. Türkçe dersinde değerlerle ilgili doğrudan bir kazanım olmasa da kitaplarda yer alan metinler aracılığıyla değer eğitimine katkı sağlanmaktadır. Örtük olarak gerçekleştiren değer aktarımı oldukça önemlidir. Milli Eğitim Bakanlığına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından iyi bir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak daha iyi metinler seçilerek değer iletiminin çok daha iyi bir boyuta taşınması gerektiğini de söylememiz gerekmektedir. Eğitilmiş bir toplumun oluşmasına destek olup kendi değerlerine sahip çıkan ve evrensel değerleri benimseyen bir toplumun oluşmasına katkı sağlamalıyız.

KAYNAKLAR

İncelenen Ders Kitapları

Arhan, S. , Başar, S. ve Demirel, T. (2014). 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

Başar, S. ve Zeybek Köken, S. (2014). 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. (5.Baskı). Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

Komisyon. (2014). 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. (3.Baskı). Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

Komisyon. (2014). 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı. (5.Baskı). Ankara: Milli Eğitim Yayınevi.

Genel Kaynaklar

Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Akbaş, O. (2008). **Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi, Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Pegem Akademi.

Akkaya, N. (2013). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercihleri (DEU BUCA EĞT. FAK. ÖRNEĞİ). **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. 69-82.

Akkaya, N. (2014). Keloğlan Masallarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Sayı 2/1. 312-324.

Aktürk, F. G. (2012). Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alan, Y. (2012). Okuma ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aral, D. (2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, Z.Ş. ve Yaşar, F.T. (2007). Yükselen Değer Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. **Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi**.1 (1). 8-11.

Aslan, M. (2009). Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bacanlı, H. (2006). **Duyuşsal Davranış Eğitimi**. (3.basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bağcı, E. (2013). Çocuk Edebiyatı Ürünleriyle Çocuklar İçin Yazılmış Eserlerin Değerler Bakımından Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz-Değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. **Değerler Eğitimi Dergisi**. 10 (2). 19- 31.

Batur, Z. ve Kaya, M. (2012). Divanü Lügati't Türk'te Dil Öğretimi Bağlamında Sözel Kültür Ürünleri Aracılığıyla Değer Aktarımı. **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume 7/1. p. 309-324.

Baymur, F. (1996). **Genel Psikoloji**. İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Belet, D. ve Deveci, H. (2008). Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu: 2-4 MayısÇanakkale: Bildiriler*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.

Biçer, S. (2013). Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'a Ait “Safahat” Adlı Eserin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Bilgin, N. (2009). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bulut, M. (2013). Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi. **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume 8/13. p. 559-575.

Bütün, M. ve Demir, M.B. (Ed.). (2014). **Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri**. (3.Baskıdan Çeviri). Pegem Akademi.

Can, Ö. (2008). Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Cihan, N. (2010). Türkçe Öğretimi Amaçlarının Değerler Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cihan, N. (2013). Aganta Burina Burinata Romanına Değerler Aktarımı Bağlamında Bir Bakış. **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 20. 91-102.

Cüceloğlu, D. (1991). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakıcı, E. (2010). Milli Eğitim Bakanlığının 2004 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eserdeki Yerel Romanlar Aracılığıyla Edebiyat Öğretiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakıcı, E. ve Kurudayıoğlu, M (2013). Türk Edebiyatı Dersinin Öğretiminde Değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 1(3).41-57.

Çakır, F. (1997). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Cilt:13. No:1. 55-66.

Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 173. 39-49.

Çelikkaya, H. (1996). **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**. İstanbul: Alfa Yayınları.

Çelikpazu Ekinci, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume 6/2. p. 411-422.

Çengelci, T. , Hancı, B. , Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. **Değerler Eğitimi Dergisi**. Cilt 11. No. 25. 33-56.

Çiftçi, M. (2006). **Türkçe Öğretiminin Sorunları**. (2.Basım). Ankara: Gazi Yayınevi.

Çintaş, D. (2009). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi ile İlgili Evrensel Değerler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağlı, A. (2007). Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi. **D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 9. 1-13.

Demir, C. (2006). Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti. **Milli Eğitim Dergisi**. 169. Sayı. 207–225.

Demir, T. (2012). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Metinlerinde Yer Alan Değer Unsurlarının Eşdizimsel Örüntülemeler Açısından Görünümleri. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume 7/2 . Spring 2012. p.1063-1078.

Demir, T. ve Özdemir, B. (2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz/Gölge Oyunları ile Değer Öğretimi. **Değerler Eğitimi Dergisi**. Cilt 11. No. 25. 57-89.

Demircioğlu, İ ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. **Değerler Eğitimi Dergisi**. Cilt 6. Sayı 15. 69-88.

Demirel, Ö. ve Kıroğlu, K. (2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi** Ankara: Pegem: A Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2000). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. (3.Baskı) Ankara: Pegem A Yayınevi.

Demirel, Ö. (2006). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. (9.Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Demirtaş, S. (2009). Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.

Deveci, H. (2008). **Sosyal Bilgilerde Bilgi, Beceri ve Değerlerin Kazandırılması. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Anadolu Üniversitesi Yayınları,1807. Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 937. 187–206. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Web-Ofset Tesisleri.

Dilmaç, B. (2002). **İnsanca Değerler Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınları.

Doğan, H. (1997). Mesleki ve Teknik Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. 30(1). 1-36.

Doğan, İ. (2000). **Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar.**(Üçüncü Basım).İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Doğan, İ. (2001). **Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları.** Ankara: Pegem Yayıncılık.

Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). **T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Duman, A. (2003). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi. **Türklük Bilimi Araştırmaları - Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı**-.S.13.151-154.

Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. **Değerler Eğitimi Dergisi.** Cilt I. Sayı 1. 79-96.

Epçaçan, C. ve Okçu, V. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. **Milli Eğitim Dergisi.** Sayı 187. 39-51.

Er, H. ve Özmen, C. (2012). İlköğretim Branş Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** Cilt 9. Sayı 17. 297-311.

Erdem, A.R. (2003). “Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. **Değerler Eğitimi Dergisi.** S. I(4). s. 55-72.

Erden, M. (2005). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Ertürk, S. (1997). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Fersahoğlu, Y. (2004). **Din Eğitim ve Öğretiminde Bütüncül Yaklaşım**. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Çalışma Toplantısı I.* haz. Arslan. Z. Ş. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.

Fırat, H. Ve Mocan, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Sayı 3. 25-49.

Girmen, P. (2013). Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi. **Değerler Eğitimi Dergisi**. Cilt 11. No: 25. 117-142.

Gömleksiz, M.N. (2007). Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği. R. Kaymakcan vd.(Ed). **Değerler ve Eğitimi** (724 -742). İstanbul: Dem yay.

Günaydın, G. (2005). Doğan Kardeş Dergisinde Çocuğa Kazandırılması Hedeflenen Değerler ve Ortaya Çıkan Çocuk Modeli (151-225.Sayı).Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, E. (2000). **Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar**. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Güven, A. Z. (2014). Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt 11. Sayı 26. 225-246.

Hayes. B. G. & Hagerdon, W.B. (2000). A Case for Character Education, *Journal of Humanistic Counseling*. **Education & Development**. 39(1). 2-3.

Kale, N. (2007). **Nasıl Bir Değerler Eğitimi?** *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. (26–28 Kasım 2004). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karatay, H., (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic**. *Volume 6/1 winter 2011. p. 1439-1454*.

Kavcar, C. (1982). **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Kaya, V. (2007). Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaynak, L. (2012). Değerler Eğitimi Bağlamında Sevinç Çokum'un Hikâyelerinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç, A. Ve Aktan, O. (2015). İlköğretim Okulları İçin Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Vurgulanan Değerler. Dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/50000840291/500007908 (11 Temmuz 2015).

Kıncal, R. (2002). **Vatandaşlık Bilgisi**. Ankara: Mikro Yayınları.

Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). **Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü**. Ankara: Atilla Kitabevi.

Koç, M. (2013). 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Koçağan, F. Ö. (2012). İlköğretim 4-5.Sınıf İçin Hazırlanan Öyküleyici Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik ve Değerler Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi. **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**. 2010 / 55. 193-208.

Kolaç, E. (2011). **Türkçe Derslerinde (1-5; 6-8) Yunus Emre'nin Öğretileri Yoluyla Değerler Eğitimi**. X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Şöleni. (6-8 Mayıs 2010).

Kuçuradi, İ. (1971). **İnsan ve Değerler**. İstanbul: Yankı Yayınları.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. **Türk Psikoloji Dergisi**. 15(45). 59–76.

Külünkoğlu, T. (2010). İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MEB. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara. Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara.

MEB. (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı: Ankara.

MEB. (2006). **Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programı**. Ankara.

MEB. (2010) .**Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlk Ders Genelgesi**. Sayı: 2010/53.

METK. (1973). **1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu**. Ankara.

Mehmedoğlu, A.U. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık. R. Kaymakcan vd.(Ed). **Değerler ve Eğitimi** (799-817). İstanbul: Dem yay.

Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları. **Eğitim ve Bilim**. Cilt:33. Sayı 150. 64-73.

Mengüşoğlu, T. (1983). **Felsefeye Giriş**. Ankara: Remzi Kitabevi.

Mert, O. , Albayrak, F. ve Serin, N. (2013). Çeviri Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. Anadiliegitimi.com/article/view/500039340/500038211. (11 Temmuz 2015).

Moğul, S. (2012). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mutluel, O. (2014). Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi. **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Sayı 2. (Eylül 2014).106-112.

Ogur, E. (2011). Ömer Seyfettin'in Tarih Konulu Hikâyelerinde Değerler. **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Sayı 20. 91-109.

Oğuzkan, A.F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. (3. Baskı). Ankara: Gül Yayınevi.

Okuyan Yazıcı , H.(2012). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Bir Kültür Aktarımı Aracı Olarak Kalıp Sözlerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl 16. Sayı:2. 31-46.

Orhan, S. Bulut, M., Gedik, M. ve (2012). Türkçe Eğitimi Açısından Kültürel Değerlerin Aktarılmasında Halk Hikâyelerinin Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies* *International Journal of Social Science*. Volume 5 Issue 3. p. 51-57. June 2012.

Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*. (602). 112-120.

Özbay, M. ve Karakuş Tayşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. Cilt 1. Sayı 1. 21-31.

Özden, Y. (1998). *Eğitimde Dönüşüm, Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özen, Y. (2012). Değerlerin Kişilik ve Kimlik Kazanımındaki Rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Cilt.1. Sayı 4. 167-181.

Özdemir, M. ve Taş, H. (2014). Ahmet Mithat Efendi'nin Dürdane Hanım Romanında Türkçe Dersinin Öğretimine Yönelik Öne Çıkan Değerler. **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 7/3. 263-279.

Özdemir, M. ve Gökçen, G. (2014). Ahmet Mithat Efendi ve Felatun Bey İle Rakım Efendi Romanında Değerler Eğitimi. www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi31turkcce.htm (10 Temmuz 2015).

Özgüven, İ.E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara.

Özkan, R. Ve Sivrikaya, Ü. (2012). İlköğretimde Küresel Değerler (100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme). **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Sayı 38. 341-360.

Özkul, A.S. (2007). Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler SDÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, H. (2013). İlköğretim 100 Temel Eserdeki Manzum Metinlerde Değerler. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Parlakıyıldız, H. (2009). İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış. **Eğitim Fakültesi Dergisi XXII** (1). 245-262.

Paykoç, F. (1995). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Çağdaş Eğilimler, *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı. Ankara: TED Yayınları. 46-69.

Roccas, S., Sagiv, L., Schwartz, S. H. ve Knafo (2002). A.The Big Five Personality Factors and Personal Values. **Personal Social Psychology Bulletin**. 28, s: 790.

Sagiv, L. ve Schwartz, S. H. (2000). Value Priorities and Subjective Well-Being: Direct Relations And Congruity Effects. **European Journal Of Social Psychology**. 30. s: 177-198.

Rokeach, M. (1973). **The nature of human values**. New York: Free Press.

Sallabaş, M. E. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt 9. Sayı 18. 59-68.

Sandıkçı, E. (2014). Hasan Nail Canat'ın Eserlerinde Değerler Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sarı, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanım Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel bir Çalışma. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schwartz, S. H. (1999) “A Theory of Cultural Values and Some Implications for Work”. **Applied Psychology: An International Review**. 48 (1). 23–47.

Sevinç, M. (2006). Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları. Y., Mehmedoğlu ve A. U. Mehmedoğlu (Ed.). **Küreselleşme Ahlak ve Değerler**. İstanbul: Litera Yayıncılık.

Sivrikaya, Ü. (2010). İlköğretimde Küresel Değerler 100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sönmez, V. (2007). **Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı**. (13.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, T. Y. ve Yıldırım, S. (1999). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Susar Kırmızı, F. (2014). 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. **Değerler Eğitimi Dergisi**. Cilt 12. No: 27. 217-259.

Şen, Ü. (2007). Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler. [www.sosyalarastirmalar.com/ cilt1/sayi5/sayi5pdf/sen_ulker.pdf](http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/sen_ulker.pdf). (10 Haziran 2015).

Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T. (2010). Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi. **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı 30. Sayfa 231-248.

Tanrıöver, H, Uğur (2003). **Ders Kitaplarında Cinsiyet Ayrımcılığı Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekşan, K. (2012). Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt 13. Sayı 3. 1-7.

Tezcan, M. (1991). **Eğitim Sosyolojisi**. Ankara.

Topkaya, Y. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Belirlediği Değerlerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıma Düzeylerinin Karşılaştırılması. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt 4.Sayı 10. 33-43. (Mart 2013).

Tural, S. (1992). **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**. Ankara: Ecdâd Yayınları.

Tüfekcioğlu, H. (1997). Ders Kitapları Üzerine Yapılmış İki Çalışma ve Yetişkinlere Okuma Yazma Öğreten İki Kitap Hakkında İnceleme. **Sosyoloji Dergisi**. Sayı 4. 61-89.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). Değerler Eğitimi. (2. Baskı). Ankara: Pegem A.

Uslu, K. (2014). Nur İçözü'nün 8-14 Yaş Çocuklarına Yönelik Eserlerinin Değerler Bağlamında İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uyar, Y. (2007). Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. **Türklük Bilimi Araştırmaları**. Sayı 19. 499-522.

Yazıcı, M. (2013). Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler. **Turkish Studies**. Summer 2013. Volume 8/8. 1489-1501.

Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Yıl: 11. Sayı 2. 65-84.

Yeşil, R. (2002). **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2012). Ziya Gökalp'ın Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yılmaz, O. (2013). Fatih Erdoğan'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yüksel, S. (2002). Yüksek Öğretimde Eğitim- Öğretim Faaliyetleri ve Örtük Program. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt: XV. Sayı: 1.

Ulusoy, K. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlak Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya İl Örneği). **Değerler Eğitimi Dergisi**. 5(13). 155-177.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113646_18_sura.pdf (20Mayıs 2015).

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>. (25Nisan 2015).

EKLER

EK 1. KONUyla İLGİLİ TEZLER

1.TÜRKÇE ÖĞETİM PROGRAMINDA DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	YASEMİN ÇAYIR ÇEVİK	2014
2.ETFAL GAZETESİNİN METİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	ALİYE NUR ERCAN	2014
3.AYLA ÇINAROĞLU'NUN ÇOCUK ROMANLARINDA DİLİN KULLANIMI VE EVRENSEL DEĞERLER	ESRA ARISOY	2014
4.SAFAHAT'TA DEĞERLER EĞİTİMİ UNSURLARI	ASİM MİKAİL EMER	2014
5.YAVUZ BAHADİROĞLU'NUN ÇOCUK ROMANLARI VE HİKÂYELERİNDE YER ALAN DEĞERLER	BAHADİR GÜLDEN	2014
6.CAHİT KOYTAK'IN ŞİİRLERİNDE YÜCELTİLMİŞ İNSANA ÖZGÜ DEĞERLER	ERHAN ÇİFTÇİ	2014
7.GÜLSÜM CENGİZ'İN ESERLERİNE	ENGİN EMİRİ	2014

DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BİR YAKLAŞIM		
8.ORTAOKUL 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ ŞİİRLERDE YER ALAN DEĞERLER	ERHAN ÇAPOĞLU	2014
9.NUR İÇÖZÜ'NÜN 8-14 YAŞ ÇOCUKLARINA YÖNELİK ESERLERİNİN DEĞERLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	KÜBRA USLU	2014
10.KIRK VEZİR HİKÂYELERİNDE EĞİTİCİ DEĞERLER VE SÖZ VARLIĞI	EMİNE ÖZLEK	2014
11.OSMAN YALÇIN'IN HAYVAN HİKÂYELERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ	MELEK SELEK	2014
12.HASAN NAİL CANAT'IN ESERLERİNDE DEĞERLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	EMEL SANDIKÇI	2014
13.ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA'NIN DERLENEN HALK HİKÂYELERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ	YAVUZ SELİM MEMİŞ	2013
14. 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ	MUAMMER KOÇ	2013
15.MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİ ROMANLARININ (1911-1923) İNSANİ DEĞERLER VE TÜRKÇE	YILDIZ YENEN AVCI	2013

EĞİTİMİNE KATKILARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ		
16.DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN MEHMET AKİF ERSOY'A AİT SAFAHAT ADLI ESERİN İNCELENMESİ	SEÇİL BİÇER	2013
17.2012-2013 ÖĞRETİM YILI İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN SEVGİ VE DUYGULAR TEMALARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	DERYA YAMAN ATALAY	2013
18.MEVLANA'NIN MENSUR ESERLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ	SÜMEYRA AKKAYA	2013
19.ÇOCUKLARA MAHSUS GAZETEDE DEĞERLER EĞİTİMİ(101-200.SAYILAR)	NARİN LATİFOĞLU	2013
20.MASALLARIN DİNİ VE AHLAKİ DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİLLUR KÖŞK MASALLARI ÖRNEĞİ	PINAR ÜNLÜER	2013
21.TÜRK ATASÖZLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ	HATİCE KALAÇA	2013
22.ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİYLE ÇOCUKLAR İÇİN YAZILMIŞ ESERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA	ERVA BAĞCI	2013

KARŞILAŞTIRILMASI		
23.ZİYA GÖKALP'İN ŞİİRLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	ESRA YILMAZ	2012
24.DEĞERLER EĞİTİMİNDE EDEBİ ÜRÜNLERDEN YARARLANMA: NASREDDİN HOCA FIKRALARI	TUĞBA DEMİRTAŞ	2012
25.İLKÖĞRETİM 4-5. SINIF İÇİN HAZIRLANAN ÖYKÜLEYİCİ ÇOCUK KİTAPLARININ OKUNABİLİRLİK VE DEĞERLER YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	FUNDA ÖZGÜ KOÇAĞAN	2012
26.MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHAT İSİMLİ ESERİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	SELÇUK MOĞUL	2012
27.TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ OKUMA VE SERBEST OKUMA METİNLERİNİN DİNİ VE AHLAKİ DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	YAKUP ALAN	2012
28.DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA SEViÇ ÇOKUM'UN HİKÂYELERİNİN ANALİZİ	LATİFE KAYNAK	2012
29.ÇOCUKTA DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ESERLERİ	FUNDA GÜLFİDAN AKTÜRK	2012
30.GENÇLİK ROMANLARININ OKUMA BECERİSİNE ETKİSİ VE DEĞER AKTARIMI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	MUSTAFA TÜRKYILMAZ	2012
31.DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA YUSUF İLE ZÜLEYHA KISSASI	AYŞEGÜL BÜYÜKBİNGÖL YAĞCI	2012
32.ÇOCUKLARA MAHSUS GAZETE'DE DEĞERLER EĞİTİMİ (1-100.SAYILAR)	GÜLŞAH ATMACA	2011

33.ATASÖZLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNDEKİ YERİ	SEVİLAY BULUT	2011
34.MUZAFFER İZGÜ’NÜN ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	EZGİ KUMBASAR	2011
35.TÜRK EDEBİYATI İLE DİL VE ANLATIM DERS KİTAPLARINDAKİ HALK EDEBİYATI METİNLERİNDE YER ALAN DEĞERLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	BEHİYE ATALAY	2011
36.MEVLANA’DA EĞİTİCİ DEĞERLER VE DİL	GÜLŞAH DURMUŞ	2011
37.İLKÖĞRETİM 6.SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN SEVGİ TEMASININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	ŞEBNEM AKYOL	2010
38.MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ 2004 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ YÜZ TEMEL ESER’DEKİ YEREL ROMANLAR ARACILIĞIYLA EDEBİYAT ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	ERDOĞAN ÇAKICI	2010
39.İLKÖĞRETİMDE KÜRESEL DEĞERLER 100 TEMEL ESER ÜZERİNE BİR İNCELEME	ÜMİT SİVRİKAYA	2010
40.İLKÖĞRETİM I.KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN İLETTİĞİ DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	TUĞRUL KÜLÜNKOĞLU	2010
41.İBRAHİM ZEKİ BURDURLU’NUN ESERLERİNDE ÇOCUK EĞİTİMİ İLE İLGİLİ EVRENSEL DEĞERLER	DERYA ÇINTAŞ	2009
42.DEĞERLER EĞİTİMİNDE KAHRAMANLARDAN YARARLANMA	MECNUN ASLAN	2009
43.MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI’NIN HAZIRLADIĞI 6.SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN DEĞERLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	DUYGU ARAL	2008

44.MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ 2005 YILINDA TAVSİYE ETTİĞİ 100 TEMEL ESER YOLUYLA TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DEĞERLER ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	ÜLKER ŞEN	2007
45.CAHİT ZARİFOĞLU'NUN ÇOCUK KİTAPLARINDA TEMEL DEĞERLER	VURAL KAYA	2007
46.DOĞAN KARDEŞ DERGİSİNDE ÇOCUĞA KAZANDIRILMASI HEDEFLenen DEĞERLER VE ORTAYA ÇIKAN ÇOCUK MODELİ (151-225.SAYFA)	GÖNÜL GÜNAYDIN	2005
47.MEHMET EMİN YURDAKUL (ŞİİRANLAYIŞI VE ŞİİRLERİNDE MİLLİ DEĞERLER)	MUSTAFA ÖZSARI	1996
48.NECİP FAZİL'DA DEĞERLER	AHMET KOÇ	1993
49.ÇOCUK KLASİKLERİNDE TEMEL DEĞERLER	HÜSEYİN EMİN ÖZTÜRK	1991
50. FATİH ERDOĞAN'IN ESERLERİNİN EĞİTSEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	OĞUZHAN YILMAZ	2013
51 .TÜRKÇE ÖĞRETİMİ AMAÇLARININ DEĞERLER AKTARIMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	NAZLI CİHAN	2010
52. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE HİMAYECİ DEĞERLER İLKÖĞRETİM DERS KİTAPLARI ÖRNEĞİ	RECEP ÖZKAN	2006

Yukarıda adı geçen tezler Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezinin verileridir.(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.) (25.04.2015).

**EK 2. ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA İNCELENEN
METİNLER VE YAZARLARI**

İNCELENEN METİNLER	YAZARLARI
UÇURTMA	ADNAN ÇAKMAKÇIOĞLU
PİREYİ DEVE YAPMAK	HAMDİ TOPÇU
MERHABA ASKER	E. BEHNAN ŞAPOLYO
ATATÜRK'ÜN ÇALIŞMALARI	MUZAFFER ERENDİL
ÇÖP EV	MİYASE SERTBARUT
TIRTILDAN KELEBEĞE	BURCU MELTEM ARIK
DİLİM DİLİM GÜZEL DİLİM	MİYASE SERTBARUT
HACI BEKTAŞ VELİ	NECDET KURU
KÜÇÜK KAR TANESİ	ŞİRİN ALTINYÜZÜK
UZAYDA YAŞAM	ALP AKOĞLU
BURADA DUR	SAİM SAKAOĞLU
DÖRT MEVSİMDE DÖRT GÜZELLİK: ABANT	AHMET ARSLAN
HER ŞEY BİR UÇURTMAYLA BAŞLADI	ASLI ZÜLAL
BİR TIKLA ELEKTRONİK POSTA	LEVENT DAŞKIRAN
ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ	BİR ÇOCUK DERGİSİNDEN ALINMIŞTIR
ŞU HEYKELLERE BAK	TUĞBA CAN
ÇOCUK KİTAPLIĞINDA SABAH TARTIŞMASI	MEHMET GÜLER
CANIM KİTAP	SUUT KEMAL YETKİN
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK	KOMİSYON
ATATÜRK'ÜN FİKİR DÜNYASI	ASIM ONAT

ATATÜRK'TEN ANILAR I. ANI	AHMET BEKİR PALAZOĞLU
ATATÜRK'TEN ANILAR II. ANI	SONGÜL SAYDAM
ATATÜRK'TEN ANILAR III. ANI	KAZIM ÖZALP
ESKİCİ	REFİK HALİT KARAY
ANADOLU	MUSTAFA RUHİ ŞİRİN
MEŞE İLE SAZ	LA FONTAİNE
DİJON'DAN TRABZON'A	SABAHATTİN RAHMİ EYÜBOĞLU
NASRETTİN HOCA	AYDIN SU
BAYRAM YERİ	MUZAFFER İZGÜ
HOŞGÖRÜLER DİYARI MARDİN	ADNAN AVUKA
BOŞ ARSA	MUSTAFA KUTLU
KINALI KEKLİK	MİYASE SERTBARUT
ORMAN KÜSTÜ BİZE	CEMALETTİN ŞENOCAK
TATLI DİL	ŞEVKET RADO
ÖYLE DENMEZ	CEVDET KUDRET
BİR İLETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KARİKATÜR	HAKKI USLU
UNUTULMAYAN HAFTA	İBRAHİM GÜLTEKİN
ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU	LÜTFİ AY
HAYATA AÇILAN KAPILAR	OYA BERK
PEMBE İNCİLİ KAFTAN	ÖMER SEYFETTİN
MİRAS KEÇE	KENAN HULUSİ KORAY
OĞUZ DESTANI	TÜRK DESTANI
MEHMET AKİF ERSOY	ABUZER KALYON
SON KUŞLAR	SAİT FAİK ABASIYANIK
KUTUP YILDIZI	ALP AKOĞLU
OSMANLI DÜRÜSTLÜĞÜ	ZEHRA AYDÜZ

ODCU HAFTASI ŞENLİKLERİ	SERVET SOMUNCUOĞLU
ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR	MEHMET ÖNDER
OKUMA SERÜVENİM NASIL BAŞLADI?	RASİM ÖZDENÖREN
SARI TRAKTÖR	FETHİ NACİ
İŞTE ONUN EVRENSELLİK ANLAYIŞI	İLKNUR GÜNTÜRKÜN KALIPÇI
ONUNCU YIL NUTKU	ANKARA, 29 EKİM 1933
ATATÜRK VE BİLİM	ORD. PROF. DR. AYDUN SAYILI
EVLİYA ÇELEBİ	MEHMET ÖNDER
ORTA OYUNU	HALİT FAHRİ OZANSOY
EMPATİ İLE YAŞAMAK	İDRİS BİLEN
KARANFİLLER VE DOMATES SUYU	SAİT FAİK ABASIYANIK
MARTİ	RICHARD BACH
ERGENEKON DESTANI	MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU
MİSAFİRLİKLERİMİZ	ŞEVKET RADO
İMECE	YAŞAR KEMAL
BİR GÖL NASIL BİNGÖL OLDU?	HASAN LATİF SARIYÜCE
ZAMANI KAZANMAK VEYA KAYBETMEK	ŞEVKET RADO